

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 87

София, сбота, 18 май

1929 г.

97. заседание

Петък, 17 май 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присъствуватъ нужното число народни представители.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Еминъ Тахировъ Агушевъ, Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Никола Андреевъ, Ставри Андреевъ, Христо Баралиевъ, Милко Бечевъ, Борисъ Наковъ Божковъ, Стефанъ Бояджиевъ, Илия Бояджийски, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Григоръ Василевъ, Ради Василевъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Губидѣльниковъ, Владимиръ Димитровъ, Стефанъ Димитровъ, Момчо Дочевъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, Дойчинъ Ивановъ, Димитъръ Икономовъ, Георги Казаналиевъ, Панайотъ Тинчевъ Калчевъ, Трифонъ Капитановъ, Иванъ Куртевъ, Янко Куцаровъ, Кънчо Кънчевъ, Коста Лулчевъ, Александъръ Малиновъ Добри Даневъ Манасиевъ, Димитъръ Мангровъ, Йосифъ Марудевъ, Петъръ Миновъ, Василь Митевъ, Добри Митевъ, Генко Митовъ, Владимиръ Начевъ, Радко Начевъ Александъръ Неновъ, Стоянъ Никифоровъ, Йовчо Николаевъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Кирилъ Ноевъ, Вичо Петевъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Иванъ Петровъ, Александъръ Пиронковъ, Алекси Поповъ, Кръстанъ Поповъ, Цвѣтанъ Пунешковъ, Георги Семерджиевъ, Георги Симеоновъ, Петъръ Стояновъ, Христо Стояновъ, д-ръ Владимиръ Такевъ, Петъръ Тодоровъ, Ангелъ Томчевъ, Желю Тончевъ, Недѣлко Топаловъ, Иванъ Харизановъ, Александъръ Хитриловъ, Методи Храновъ, Кирко Цвѣтковъ Христовъ, Тома Янчевъ Христовъ, Александъръ Цаневъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Георги Чернооковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ и Петъръ Якимовъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Хафузъ Садъкъ Алиевъ — 1 день;

На г. Дойчинъ Ивановъ — 1 день;

На г. Кръстанъ Поповъ — 4 дни, и

На г. Янко Куцаровъ — 3 дни.

Освенъ това, следва да се разреши отпущъ отъ Събранието на следнитъ народни представители:

На г. Вълчо Даскаловъ Вълчовъ — 1 день;

На г. Христо Стояновъ — 2 дни;

На г. Еминъ Агушевъ — 1 день;

На г. Христо Баралиевъ — 1 день и

На г. д-ръ Димо Желѣзовъ — 10 дни.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема

Постъпило е питане отъ народния представител г. Кръстю Пастуховъ къмъ г. министъръ-председателя, съ което пита първо, истина ли е, че между правителството и бившия царъ Фердинандъ сж размѣнени поздравителни телеграми и, второ, не сѣмѣ ли, че съ това е проявена груба безтактностъ отъ страна на правителството, която възбужда общественото мнение и дава поводъ и въ странство на претѣлкувание и подозрения.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Готовъ съмъ да отговоря още сега.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Кръстю Пастуховъ, за да развие питането си.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ съмъ готовъ да развия моето питане относително размѣненитъ любезности между министъръ-председателя, като представителъ на правителството, и бившия царъ Фердинандъ Кобургски. Азъ право да си кажа не повѣрвахъ на очитъ си, когато прочетохъ въ вестницитъ най-напредъ, че е вдигната наздравица за бившия царъ, а по-късно се уясни, пакъ отъ вестницитъ, че е изпратена и телеграма, въ отговоръ на която, разбира се, е последвала друга такава. Може на оная трапеза, въ Преславъ, подъ веселото разположение да се казва едно и друго, но и представителтъ на правителството отъ името на българския народъ да отправя поздравления и да влѣзе въ кореспонденция съ единъ бившъ владетель, това не е допустимо, това е невъзможно

Д. Жостовъ (мак): По Ваша оценка, разбира се. Добавете „по моя оценка“.

К. Пастуховъ (с. д): По коя оценка?

Д. Жостовъ (мак): По Ваша оценка.

К. Пастуховъ (с. д): Разбира се. — Г. г. народни представители! Той не е отишълъ въ манастиръ, за да остави престола на сина си; той не е отишълъ на покаяние, не е билъ въ преклонна възраст, за да се оттегли и да остави мѣстото си на другъ съ по-голѣми сили свой наследникъ. Той е падналъ, низверженъ, пропѣденъ отъ собственитъ си престѣпления; той принудително „доброволно“ е подалъ оставка. Съ него българската държава, българскиятъ народъ завинаги сж свършили, тъй като не е оставилъ никакъвъ добъръ споменъ. Подъ влияние на две катастрофи, тритъ четвърти отъ които, ако не и всецѣло, дължимъ на него, той трѣбваше да напусне България. Три четвърти отъ българския народъ храни една ненавистъ къмъ неговата политика и го проклиня за това, което той докара на нашата страна. Какъ сѣмѣ тогава едно правителство да му отправя телеграфически поздравъ по единъ празникъ? Въ коя страна ставатъ такива любезности, освенъ ако е на шега абдикирането?

Г. г. народни представители! Въ Германия никога не е поздравяванъ ексъ кайзерътъ. Отдѣлни фракции, тѣзи, които сж въздигнати въ неговитъ skutove, отиватъ въ Холандия да го поздравятъ, напр., съ неговия рожденъ день, но райхсканцлерътъ никой представителъ на държавата, като длъжностно лице, не е направилъ този жестъ. И какъ ще го направи? Какъ може това да се допусне? Това не е възможно, това е изключено. Какъ можете вие да удриете

прямо българския народ в неговите чувства и в неговото съзнание? Шегата ли е това, което стана в България? Знаем, че има хора, които говорят, че по нещастно стечение на обстоятелствата ние изпаднахме в един 16 юний. Но не е само това нещастно стечение на обстоятелства. Имаше една пасивност, една кекавост от страна на управлението, което не можа да вземе всичко в ръцете си. Може би имаше в противниците на България — тогавашни нейни съюзници — едно стремление, желание да я лишат от плодотън победата. Но, г. г. народни представители, имаше от страна на върховното управление на България, от нейния цар едно желание на всяка цена да се освободи от сключения балкански съюз, да го развали и да наложи по този начин хегемонията на България. Това е историческата истина — нима нужда да ни я казват историците? Всички ние българите я видяхме. Всички ние видяхме, че Фердинанд е отговорният за 16 юний. Всички вие, които държите речи и говорите за 16 юний, отговорете, кой е виновникът, орждията ли или главата? Може би ще се възрази: формално, по конституцията отговорно е правителството. Да, формално по конституцията, може би, е отговорно правителството, но в съзнанието на народа, фактически отговорен е оня, по чиято заповед, по чийто съвет, по чиято политика се извърши това фатално за България събитие.

Г. г. народни представители! В 1915 г. кой вкара българския народ в война на страната на централните сили? Народното събрание в България ли? То не бѣ свикано. Радославов ли обяви въоръжения неутралитет на своя глава, той ли сключи съглашенията с Турция, той ли направи по-късно съглашенията с Германия и Австрия? Не. Това бѣ пакъ политиката, желанието, стремлението, силата на бившия цар Фердинанд. Той вървѣ против волята на българския народ, той ни хвърли в втора страшна катастрофа.

Празнува се сега между другото освобождението на България, чувствува се паметта на падналите руски войници тук. Прославя се по този начин Русия. Но какво направи този, когото вие сте поздравили с телеграмата си? Той направи всичко, за да хвърли България против Русия, по-неже страдаше от голѣма русофобия, както всѣки един нѣмец, който се кланя на политиката „Drang nach Osten“. Цѣлата негова политика е била именно против този курсъ, всичките му стремления сѣ били да отърве България от руското влияние и да я хвърли в орбитата на австрийската политика. Е добре, г. г. народни представители, не е ли едно лицемерие от ваша страна, тъкмо в дните, когато празнуваме 50-годишнината от освобождението на България, когато трѣбва да се прослави онази епоха, да бравирате по този начин общественото мнение и да поздравявате единъ човѣкъ, пропитъ до коститѣ си сѣ омраза къмъ всичко онова, което може да свърже България с Русия? Азъ не съмъ славянофилъ отъ калѣпа на Аксакова, но никога не съмъ билъ на мнение, че България ще спечели повече, ако върви на страната на тѣзи, които винаги сѣ се опасявали от руското влияние на Балканите. Азъ винаги съмъ билъ на мнение — и колкото повече изучавамъ нашата история и нашата действителност, виждамъ това — че страховете от руското влияние сѣ били и сѣ щѣли да бждатъ по-малко пакостни за българската политика, за независимостта на България, за просперитета на българската държава, отколкото оня курсъ, който е усвоенъ в България още преди десетилѣтия и който я хвърли слѣпо на страната на Австрия.

Ц. Цвѣтковъ (д. сг): Много късно си се сѣтилъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не съмъ се сѣтилъ късно, господине, който ме прекъсвате. Това, което казвамъ тукъ, азъ съмъ го проповѣдвалъ и преди години, и ваши другари отъ вашата срѣда, които бѣха при насъ, сѣ ме съждали, за гдето съмъ се проявявалъ по този начинъ.

Но не искамъ да се отдалечавамъ, г. г. народни представители. Азъ искамъ да концентрирамъ вниманието си върху сжщността на въпроса, който е, че дветѣ катастрофи, гробътъ на България, независимо отъ обективни събития, независимо отъ политика на държави, които не сѣ имали интересъ да видятъ нашето преуспѣване, независимо отъ грѣшки на наши партии, на наши управления, които не сѣ могли да държатъ юздите в ръцете си и сѣ се показали раболепни, слабохарактерни тогава, когато е трѣбовало да действуватъ, въ най-голѣма степенъ се дължатъ на личния режимъ, во главе царъ Фердинандъ. Какъ

тогава може да се поздравяваме? Както виждамъ, вие искате да реставрирате не само онова управление в България, но искате да възстановите и личността. И ако царъ Фердинандъ би билъ по-младъ, или ако международното положение не бѣше тъй лошо за него, той би билъ опасенъ дори за сина си. Той ще дойде тукъ, той ще събере велможитѣ и пакъ ще иска да стѣпи на българския престолъ. (Веселостъ всрѣдъ стовористите) Тѣ е. (Възражения отъ стовористите) Съ никой изпѣденъ царъ държавата не може да кореспондира. Съ него не може да има каквито и да било връзки нито правителството, нито който и да било, който живѣе на българска земя, ако държи смѣтка за чувствата. за съзнанието на българския народъ, ако въ него има съзнание, че има отговорности, че има наказания. Г. г. народни представители! Въ други страни за подобни престѣпления държавните глави, ако не сѣ били изгонвани, сѣ били линчувани, сѣ били обезглавявани. (Възражения отъ стовористите)

П. Анастасовъ (с. д): Той опропасти цѣль народъ, а вие се смѣте!

К. Пастуховъ (с. д): То не е отмъщение. То е възмездие, то е удовлетворение на накупилъ народенъ гнѣвъ (А. Радоловъ и П. Анастасовъ ржкопѣлската), защото никой въ една конституционна държава нѣма право да хвърли народа си против неговата воля въ една война, неопулярна въ неговата срѣда. И ако той го хвърли, ако той управлява самоглавно, трѣбва да знае да тегли заключенията отъ своето управление. Тия резултати сѣ сваляне отъ престола — най-лекото за единъ държавенъ глава. Г. г. народни представители! Когато Кайзерътъ провали германската кауза, макаръ да имаше не по-малко всѣки съображения отъ нашия монархъ да оправдае своето намисане въ войната съ това, че против Германия се води една политика на опасване въ обржчъ, той бѣше така съветванъ и то съветванъ отъ днешния воененъ министъръ генералъ Гронеръ, чрезъ адютанта му генералъ фонъ Плесенъ: „Никакъвъ другъ изходъ нѣма за Кайзера, освенъ да отиде въ предните линии на окопите и да намѣри тамъ своята смъртъ, но да не остане да живѣе между германския народъ“. Това се казва отъ единъ генералъ на представителя на една монархия, която е прелетена така много съ германската държава и чрезъ която много могатъ да видятъ преуспѣха, особено на пруската държава. А у насъ въ България, споредъ васъ никаква отговорност нѣма за държавния глава; за васъ нѣма отговорност за министри — вие ги амнистирахте; нѣма отговорност за чиновници, и искате да зачитаме законитѣ, да се повиновяваме на конституцията, да уважаваме реда въ нашата страна. Завчера се празнува 50-годишнината отъ създаването на българската конституция, и досега не сме се научили да я почитаме, да я уважаваме, да я приложимъ. И сега, както презъ 1881 г., има едно течение, което отявлено, открито проповѣдва премахването, ограничението ѝ, но нѣма течение, което да иска да я приложимъ и да измѣнимъ действителността съгласно повелитѣ на конституцията, а не да измѣняме конституцията, като я мачкаме, за да я приспособимъ къмъ нашата нерадостна действителност. Азъ мисля, че тъкмо тѣзи, които най-горещо празнуваха завчера, иматъ интересъ да държатъ на конституцията и на историческите факти, както и на съзнанието на българския народъ. Той негодува. Това е единъ общественъ скандалъ да си позволи едно правителство да се отнесе до единъ детрониранъ, абдикиралъ принудително държавенъ глава, вследствие на престѣпленията, на прегрѣшенията, на върволицата дѣла, които е извършилъ той спрямо българския народъ. Какъ мислите вие на тоя актъ може да бжде погледнато и въ странство?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Имате много толерантенъ председателъ. Азъ да бѣхъ, щѣхъ да Ви извадя отъ залата.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ знамъ това, но нѣмате сила. Ако зависѣше отъ Васъ, отъ вашия шефъ, вие ще върнете бившия царъ, за да управлява държавата, но вие, както и царъ Фердинандъ, трѣбва да разберете, че има единъ преломъ въ манталитета на държавата и нѣма да върнете това време, когато да седимъ колѣнопреклонно предъ който и да било държавенъ глава.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие сте развратители на българския народъ и се уплашихте отъ собственитѣ си дѣла. Съжалявамъ, че г. председателятъ Ви търпи да говорите.

К. Пастуховъ (с. д): И вие сте съучастници в неговите престъпления. На България тежат неволи и репарации, и ние трябва да внимаваме за всички актове, да не възбуждаме раздразнение, подозрение, претъждувания, да не ни искатъ обяснения за политиката на правителствата, за манталитета на нашия народъ, безъ да имаме каквато и да било нужда отъ това.

Г. г. народни представители! Нашиятъ представител въ 1919 г. въ Парижъ, Теодоръ Теодоровъ, се постави на базата, че българскиятъ народъ не е виновенъ за намѣсата му въ войната, че това е дѣло изключително на царъ Фердинандъ и на неговия антуражъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършете.

К. Пастуховъ (с. д): Ако вие влизате въ връзки съ бившия български монархъ, вие го реабилитирате, вие възстановявате неговата политика, вие потвърдявате онѣзи подозрения, които хранятъ противъ насъ, а именно, че българскиятъ народъ, правителството, държавата е имала и има една неизмѣнна политика. И днесъ, когато е смазана тая държава и нейниятъ народъ, тѣ иматъ сѣщата политика, сѣщитѣ стремления, сѣщитѣ влѣчения, чрезъ комбинации, чрезъ реваншъ, чрезъ въздигане на старото, да използватъ сгодния случай, за да осъществятъ своите планове. Е добре, азъ заявявамъ, че българскиятъ народъ не е на това мнение. Българскиятъ народъ нѣма да отиде никога предъ стени на Цариградъ, както го тласкаше Фердинандъ. Българскиятъ народъ иска да има свещенъ огънь, но той ще го намери въ една политика на миръ. Той нѣма да се откаже отъ своя родъ, но своето издигане той ще търси чрезъ нови сили, чрезъ премахване на подозренията. Всички, които сѣ съдействували за създаването на тази изолация, на тази катастрофа, въ която се намираме днесъ, българскиятъ народъ въ душата си ги проклина и на авторитѣ, на героитѣ на тази политика той завещава: врана кость да имъ не носи по нашитѣ мѣста!

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Струва ми се, че г. Пастуховъ, като прочете въ стенограмата това, което каза, не ще може да не съжалява за тона, който взе по питането си. Не е прилично да се държи този езикъ, този тонъ по какъвто и да е въпросъ, а още по-малко по въпроса, по който г. Пастуховъ ни занима така надълго.

Г. Пастуховъ пита: истина ли е, че бившиятъ царъ Фердинандъ е билъ поздравенъ. Истина е. Телеграмата, която азъ отпратихъ до него, е обнародвана, и онази, която той отпрати до менъ — сѣщо. Защо съмъ направилъ това? Направилъ съмъ го при пълното съзнание, че бащата на царя на българитѣ не може да бѣде безучастенъ въ едни тържества, които ставатъ начело съ неговия синъ.

К. Пастуховъ (с. д): Нищо общо нѣмаме съ него.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, г. Пастуховъ. — Азъ смѣтамъ, че ще бѣде една пакостъ съ неизмѣрими послѣдствия, ако ние чуваме настроения, надѣвамъ се, мимолѣтни, като тѣзи на г. Пастуховъ, . . .

К. Пастуховъ (с. д): Не сѣ мимолѣтни.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: . . . при положението, въ което се намира нашата държава начело съ царъ Борисъ III.

К. Пастуховъ (с. д): За Борисъ не е думата.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ направи малка история за абдикацията, за „прогонването“ на Фердинандъ и т. н. Азъ повечко зная отъ който и да било другъ въ тази държава, какъ стана това и ми се удава случай да го възстановя. Азъ се върнахъ отъ Солунъ съ договора за примирението, преди който имаше нѣколко проектодоговори. Въ единъ отъ проектодоговоритѣ се казваше, че България, на чието правителство не може да се върва, трябва да бѣде окупирана въ нѣкои стратегически пунктове. Френскиятъ маршалъ Дебре, тогава командващъ съюзнитѣ войски противъ насъ въ Южна Македония, ми заяви: „Всички точки въ този проектъ за договоръ сѣ мои, съ изключение на тази, която ви казахъ“.

Азъ доложихъ това на царъ Фердинанда. Той веднага запита: „Какво Ви казаха лично за менъ?“ Казахъ му: не допуснахъ нищо да кажатъ противъ Васъ.

К. Пастуховъ (с. д): Бошъ-лафъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: И това е тоже фактъ. Защо? Защото азъ бѣхъ представител на българското правителство, което работи отъ негово име.

К. Пастуховъ (с. д): Бошъ-лафъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г. Пастуховъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Да, г. Пастуховъ, защото, ако азъ при сключването на договора за примирението бихъ си позволилъ да кажа каквото и да е — за което нѣмахъ и основание — противъ царъ Фердинанда, главнокомандуващиятъ на съюзнитѣ войски щѣше да има пълно основание да ми каже: „Господине! Отъ чие име говорите тукъ?“ А тогава армитѣ на Стамболийски превземаха Владай. Затова, г. Пастуховъ.

Царъ Фердинандъ въ този часъ въ моитѣ очи се издигна много високо.

П. Анастасовъ (с. д): Пѣте му хваления.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ! Азъ ще Ви кажа всичко. Имайте търпение да изслушате. — Той самъ улови, по свой починъ, момента и ми заяви . . .

П. Анастасовъ (с. д): Така се създава личенъ режимъ, по този начинъ.

Д. Жостовъ (мак): Чакайте бе, дърдорковци!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г-да! Азъ ви изслушахъ, дори когато имаше почтени хора, които се възмущаваха отъ езика ви. Имайте търпение да ме изслушате сега и вие.

Царъ Фердинандъ улови момента и ми държа една речъ, за която крайно съжалявамъ, че нѣмахъ възможность да я стенографирамъ. Въ нея той описа причинитѣ за катастрофата. Тая речъ той завърши, по моемо разбиране, съ най-искрени думи по отношение качества и доблестта както на българския войникъ, така сѣщо и на българския народъ. И накрай той приключи: „Азъ ще изпия чашата до дъно“.

Негово бѣше решението да напусне, и всичко друго, което се е говорѣло, е праздна приказка.

К. Пастуховъ (с. д): Праздна е Вашата приказка.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ до тази минута не съмъ говорилъ никому по този въпросъ. Днесъ възстановявамъ истината.

К. Пастуховъ (с. д): Това не е истината.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Много хвалихъ ковци имаше отпосле и, ако откривате този въпросъ, азъ ще го изясня и въ полемика съ когото и да е, . . .

К. Пастуховъ (с. д): Ще пропаднете.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: . . . за да видите коя е истината.

Азъ възразихъ на царъ Фердинанда: преди да вземете това решение, вие ще трябва да направите една консултация съ първитѣ хора на държавата. И на другия денъ той започна да прави тая консултация.

Царъ Фердинандъ замина отъ България, като остави своя синъ. Режимътъ въ България не се промѣни. За това обстоятелство трябва да се държи голѣма смѣтка. И г. Пастуховъ не може да прави сравнение съ онова, което става въ Германия, дето династията се отстраня и дето се установи единъ републикански режимъ, който нѣма нищо общо съ пруската монархия и съ германската хохенцолернската империя.

Въ случая, повтарямъ, отъ чисто човѣшки побуждения, азъ дадохъ тази депеша до царъ Фердинандъ отъ

когото бях щастлив да получа телеграмата, която въ тая минута нѣмамъ, но текста ѝ ще дамъ да се вмѣсти въ стенограмитѣ.

Д. Нейковъ (с. д): По-хубаво е да не се вмѣства.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля, моля, съ такива сприхавости не се живѣе и държава не се упраздня.

Д. Нейковъ (с. д): Какви сприхавости? Той остави България въ развалини.

П. Гаговъ (д. сг): Само вие милѣте за България.

П. Анастасовъ (с. д): Та вие докарахте България до две катастрофи.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Съ тая телеграма той благодари за поздрава, поздравлява отъ своя страна по случай празненствата и пожелава на държавния вождъ, на неговия синъ, и на българския народъ да следватъ примѣритѣ на царъ Симеона и т. н., както тамъ е казано. Никаква опасностъ не грози и не може да има. Никаква фантазия не може да допусне мисълта за нѣкакви намѣрения на царъ Фердинанда да се възстановява въ България. Това е изключено.

К. Пастуховъ (с. д): Това нѣма и да стане.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че нѣма да се намѣри българинъ, който да не разбере човѣшкия смисълъ на тая телеграма, подадена отъ моя страна и който да не схване, че е отъ полза за страната, не само тукъ, но, азъ съмъ убеденъ, и вънъ.

К. Пастуховъ (с. д): А-ха!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото ние не живѣемъ подъ страха царъ Фердинандъ да идва въ България да измѣнява режима. Не, не може да има и такъвъ помисълъ.

Г. Пастуховъ навлѣзна въ историята: кой билъ виновенъ, защо билъ виновенъ. Азъ, г. г. народни представители, не считамъ за умѣстно въ този случай да навлизамъ въ историята, което е много сложна работа и за което се иска много да се приказва, за да се разбере. Но азъ знамъ едно, че историята е на миналото, и зле ще постигаме за спокойствието и за мира на нашата страна, ако ние дразнимъ страсти, вмѣсто да въздигаме човѣшки отношения.

Г. Пастуховъ засегна и менъ лично, като говори за личния режимъ на царъ Фердинандъ, подъ който личенъ режимъ съмъ билъ и азъ, като министъръ на България.

Е добре, азъ съмъ билъ министъръ при царуването на царъ Фердинанда, но азъ не мога да отбележа нито единъ моментъ, когато да е имало отъ него нѣкаква намѣса, що се отнася специално до моето министерство.

К. Пастуховъ (с. д): Съжалявамъ, че нищо не си виждалъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Слушайте сега, не прекъсвайте. — Обаче има единъ моментъ на намѣса. Когато азъ, бидейки тукъ, а министъръ-председателъ, г. Малиновъ въ чужбина, завзехъ желѣзницитѣ на източната компания — азъ ги завзехъ, защото азъ управлявахъ Министерството на желѣзницитѣ тогава — тукъ се получи телеграма отъ нашия дипломатически агентъ — нѣмахме още пълномощенъ министъръ — покойния Михаилъ Сарафовъ отъ Буда-Пеща, дето ставаше едно тържество за нѣкакъвъ юбилей на кайзеръ Францъ Йосифъ и кждето бѣше тогава князъ Фердинандъ, да върнемъ желѣзницитѣ. Въ съгласие съ моитѣ другари, които бѣха тукъ, азъ си взехъ куфара и догонихъ Негово Царско Височество. Но желѣзницитѣ не ги върнахме, г. Пастуховъ!

К. Пастуховъ (с. д): А бе тя е една история!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Именно, тя е една история, но азъ искамъ да Ви отговоря на думитѣ за нѣкакъвъ личенъ режимъ. Азъ всекога съмъ казвалъ: личенъ режимъ има дотолкова доколкото има министри, които, като служатъ, на другия денъ следъ службата си намиратъ

за умѣстно да ругаятъ държавния глава, че съ изпълнявали заповѣди. Азъ съмъ служилъ на България и въ този моментъ служа на нея, и въ пълно разбиране на нейнитѣ интереси тукъ и навънъ дадохъ тая телеграма, защото знамъ, че тя е единъ актъ на човѣщина, който въ нищо не може да намърни нито престижа на държавната властъ, нито интереситѣ, въ международно отношение, на страната, а напротивъ, е едно доказателство за мирното и спокойно развитие на нашата страна. (Рѣкопнѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министъръ-председателя.

К. Пастуховъ (с. д): Не съмъ доволенъ отъ отговора.

Нѣкои отъ сговориститѣ: Може ли да бѣде доволенъ?

К. Пастуховъ (с. д): Азъ говоря на Народното събрание. Азъ съжалявамъ за едностранчивитѣ обяснения на г. министъръ-председателя, които съ въ пълно противоречие съ схващанията на българския народъ . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да, съ твоитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): . . . и съ тия на българската политическа мисълъ.

По въпроса за личния режимъ, г. Ляпчевъ! Вие можете ли да си изкривите душата и да не признаете, че въ 1915 г. царъ Фердинандъ направи всичко безъ Народното събрание, за да хвърли България на страната на централнитѣ сили? Вие можете ли да си изкривите душата и да не признаете, че 16 юний бѣ дѣло на царъ Фердинанда? Вие можете ли да си изкривите душата и да не признаете, че въ края на своето царуване, когато България бѣ предъ катастрофа, когато Хинденбурговитѣ линии се бѣха огънали, той още мечтаеше да вървимъ на Стара планина, по съветитѣ на нѣкои негови фалирали генерали? Какво ни говорите Вие сега?

Азъ не искамъ да навлизамъ въ подробности по въпроса за примирието, но Вие сте на много погрѣшенъ пътъ, ако наистина вървате въ това, което ни говорите. Въпросътъ за династиятѣ бѣ решенъ за победителитѣ, и тѣ не оставиха династиятѣ нито въ Германия, нито въ Австрия, нито въ Унгария. Само благодарение на коварното дѣржане на Фердинанда и на кокетирание съ нѣкои чужди сили той успѣ да извоюва да остане неговиятъ синъ, а той да си върви; а не че вие сте го спасили или че той е взелъ решение по свое лично усмотрение. Той се противи и отлага заминаването си до последенъ часъ, както всѣки единъ, който не иска да се разпрости съ хубавия животъ. Но и кайзерътъ бѣ абдикиралъ по същия начинъ, както и нашиятъ царъ. И кайзерътъ се е оплаквалъ, че е изоставенъ отъ всички — и отъ върнитѣ си генерали — и че Берлинъ е въ плѣнъ на 100 „келяви евреи“, както буквално се изразилъ, и на хиляда души работници, които разиграватъ коня си. То не е станало съ формаленъ тържественъ актъ въ името на единъ общъ интересъ да се откаже отъ едно или друго, а единъ влизието на събития; тия събития благотворно подействуваха на народитѣ и съ въ хармония съ духа на новото време.

На Васъ, г. министъръ-председателю, като частно лице, Фердинандъ може да Ви е много милъ, Вие можете да го сподолите и рѣкопложатие да си направите и да се цѣлувате съ него (Смѣхъ всрѣдъ лѣвицата), но Вие като представителъ на държавата нѣмате право да го поздравлявате, защото ние трѣбва да бѣдемъ скромни, и безъ нужда да не предизвикваме. Защото нась би трѣбвало да ни боли, че когато устройвате празници, представителитѣ на съседнитѣ държави липсватъ, демонстрации се правятъ, подозрения се раждатъ у тѣхъ и трѣбва да давате обяснения.

Е. Колевъ (д. сг): Ти не знаешъ какво приказвашъ!

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не казвамъ, г-да, че ние трѣбва да бѣдемъ пандури на чужда политика.

Е. Колевъ (д. сг): Не те е срамъ!

К. Пастуховъ (с. д): Мене не ме е срамъ, но азъ не искамъ да бѣдемъ подозирани отъ никоя съседна държава. Азъ искамъ да живѣемъ въ миръ съ съседитѣ. Националната проблема нѣма да се разреши съ комбинации, съ

кръв и съ стария менталитет, а съ новъ свещенъ огънь ще я извоюваме. И само тъй ще я завоюваме, докато е прѣсна тая катастрофа за българския народъ. докато българскиятъ народъ изповѣдва това разбиране.

Лична политика, г. Ляпчевъ, азъ къмъ никого не права, но желая нашата държава да стои на краката си, да се счита съ фактитъ. съ събитията и да даде удовлетворение на народа.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но безъ омрази.

К. Пастуховъ (с. д): Фердинандъ може да бѣде любезенъ, но ние никога нѣма да бѣдемъ любезни съ него . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е негова работа.

К. Пастуховъ (с. д): . . . и нито на този свѣтъ, нито на онзи свѣтъ ние можемъ да му простимъ безумията, които той извърши въ нашата страна. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣвицата)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да отговарямъ на всичко това, което каза г. Пастуховъ, съ което иска да направи свой кониоукъ, да се разхожда между своитѣ едномишленици. Но той засегна единъ въпросъ, по който дължа да дамъ освѣтлени.

Той каза, че представители на чужди държави били напуснали България. Нищо вѣрно нѣма въ това. Единъ примѣръ. Г. Райхелецъ, пълномощенъ министъръ на Чехословакия, отсъствува отъ България, но българскиятъ държавенъ глава е поздравенъ отъ председателя на Чехословашката република г. Масарикъ. Азъ съмъ поздравенъ отъ председателя на народния съветъ при министерството на външнитѣ работи на Чехословакия г. Прокупецъ, и т. н. Напразно съ, г-да, всичкитѣ тия неумѣстни подмѣтания. Този езикъ, който държи г. Пастуховъ е опасенъ не за друго, а е опасенъ за правилното развитие на страната.

К. Пастуховъ (с. д): Ние искаме миръ и въ миръ да живѣемъ. Не искаме провокации.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вашиятъ езикъ нѣма нищо да допринесе за мира. А никакви провокации нѣма. Има единъ актъ на човѣщина. Царъ Борисъ III е синъ на Фердинанда.

К. Пастуховъ (с. д): Ние за днешния царъ не говоримъ тукъ. Бориса не го бъркаме тукъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ поздравихъ баща му.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ днешния царъ не бъркамъ, азъ нищо не казвамъ за него. Азъ мога да Ви кажа да не бѣдете лакей, а да се помѣчате да го направите конституционенъ държавенъ глава.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не поздравявамъ Фердинандъ, царъ на България, а Фердинандъ — баща на църъ Бориса.

К. Пастуховъ (с. д): Ако искате, можете да основете династия Борисъ Търновски, а не Кобурготска, съ която сме свършили вече.

Председателствуващъ А. Христовъ: Съобщавамъ на народното представителство, че е постѣпило питане до г. министъра на вътрешнитѣ работи отъ народния представителъ г. Христо Калайджиевъ, относно забраняването на първомайскитѣ манифестации.

Сжшо, постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Никола Пѣдаревъ до г. министъра на земледѣлието и държавнитѣ имоти, относно лѣкои действия на Земледѣлската банка въ Видинъ. Тия питання ще бѣдатъ изпратени на г. г. министритѣ, за да отговорятъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ моля да ми разрешите да отправя едно питане къмъ г. министъръ-председателя. То е отъ такова естество, че г. министъръ-председателъ ще може да ми отговори тутакси.

П. Анастасовъ (с. д): Писмено го направете.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Трѣбваше да го депозирате по-рано.

С. Кърловъ (з. в): По две години не се отговаря на питання на опозицията, а на тебе — веднага.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Питането ми е отъ такъвъ характеръ, че нѣма защо да се формализирате.

П. Анастасовъ (с. д): Писмено го направете. Има правилникъ за тая работа.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Напоследъкъ, когато празнувахме 50-годишнината отъ освобождението, . . .

П. Анастасовъ (с. д): Г. председателю! Спазвайте правилника.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Кожухаровъ! Съгласно правилника, не може сега.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, г. Кожухаровъ! Сега не може.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Утре ще го направите.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. председателю! Не нарушавамъ правилника. Такива случаи е имало не веднѣжъ. Азъ мога да Ви изброя нѣколко.

П. Анастасовъ (с. д): То значи, да се съгласимъ да нарушаваме правилника. Може ли тая работа?

Председателствуващъ А. Христовъ: Времето за запитвания мина. г. Кожухаровъ!

П. Анастасовъ (с. д): Правилникъ има. На нашитѣ питання съ месеци не се отговаря, а на неговото питане — веднага. Не може така. Да си направи питането писмено и да го депозира. Правилникътъ трѣбва да се спазва.

Председателствуващъ А. Христовъ: Времето за питання изтече.

П. Анастасовъ (с. д): Тогава и ние ще правимъ така питання. Тогава кѣде ще отиде тя?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ моля г. Кожухарова да отложи питането си за друго заседание. Пъкъ азъ и не съмъ въ положение сега да му отговоря.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ще видите, че то е отъ такъвъ характеръ, че веднага ще можете да отговорите.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Само пререкания ще станатъ.

К. Пастуховъ (с. д): Той иска байрамъ да си прави.

Председателствуващъ А. Христовъ: Пристѣпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не ми ли разрешавате?

Председателствуващъ А. Христовъ: Правилникътъ не разрешава.

Е. Начевъ (д. сг): Г. председателю! Питайте Събранието, съгласно ли е да го слуша или не.

Председателствуващъ А. Христовъ: Времето за питання мина.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ отговоръ на предложението на г. Начева, моля почитаемото народно представителство да се съгласи да минемъ на дневния редъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ съжалявамъ, г. министъръ-председателю, защото, ако депозирамъ писмено питане по установения въ правилника редъ, ще отнема на Камарата много повече време, отколкото сега.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Зная го това.

Председателстващ А. Христовъ: Пристъпваме към точка първа от дневния редъ — първо четене законопроекта за изменение и допълнение на чл. 3 от закона за разрешаване на Чирпанската градска община да сключи заемъ 1 000 000 л. отъ Популярната банка въ Чирпанъ.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 49)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на чл. 3 отъ закона за разрешаване на Чирпанската градска община да сключи заемъ 1.000.000 л. отъ Популярната банка въ Чирпанъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Да му се даде спешностъ.

Председателстващ А. Христовъ: Има предложение да се даде спешностъ на законопроекта. Моля, които приематъ това предложение, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за изменение и допълнение на чл. 3 отъ закона за разрешаване на Чирпанската градска община да сключи заемъ 1.000 000 л. отъ Популярната банка въ Чирпанъ.“

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете членъ единственъ — вж. прил. Т. I, № 49)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ членъ единственъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — одобрение предложението за освобождаване отъ митни бери внасянитѣ отъ Министерството на войната бензинъ, масла, гресъ и карбидъ.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 114)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ предложението за освобождаване отъ митни бери внасянитѣ отъ Министерството на войната бензинъ, масла, гресъ и карбидъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 70)

Пристъпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — одобрение предложението за облагане съ мито 5% върху добитата при продажбата имъ цена и освобождаване отъ всѣкакви други данъци и пр., изваденитѣ отъ морето стоки, съставляващи товара на потъналия параходъ „Жакъ Фрейсине“.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ предложението за облагане съ вносно мито 5% върху добитата при продажбата имъ цена и освобождаване отъ всѣкакви други данъци, такси и бери изваденитѣ отъ морето стоки, съставляващи товара на потъналия параходъ

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 49.

„Жакъ Фрейсине“, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 71)

Пристъпваме къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — одобрение предложението за одобрение на международната радиотелеграфна конвенция, сключена въ Вашингтонъ презъ 1927 г.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 117)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ предложението за одобрение на международната радиотелеграфна конвенция, сключена въ Вашингтонъ презъ 1927 г., да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 72)

Пристъпваме къмъ точка пета отъ дневния редъ — одобрение предложението за продължение срока за задържане на служба въ Трудовата повинностъ 19 души медицински фелдшери руски подданици.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 93)

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ предложението за продължаване срока за задържане на служба въ Трудовата повинностъ, докато се явятъ български подданици, 19 души медицински фелдшери, руски подданици, приети на служба съ решението на XXI-то обикновено Народно събрание, III редовна сесия, взето въ 47-то му заседание отъ 24 февруарий 1926 г., да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 73)

Пристъпваме къмъ точка шеста отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за изменение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за лицата.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за изменение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за лицата“.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 1. Въ алинея II на чл. 9, следъ думата „малолѣтенъ“, се прибавятъ думитѣ „и нѣма законенъ представителъ“.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 1, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 2. Въ чл. 17 следъ думитѣ: „да искатъ смѣтка за тѣхното управление, по съждъ“ се прибавятъ думитѣ: „да представятъ въ съждъ искове за тѣзи имоти“.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 2, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 3. Въ чл. 50 думитѣ: „въ който сж влѣзли“ се замѣняватъ съ думитѣ: „въ който то е влѣзло“.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 3, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 4. Въ чл. 79, алинея последна, цифрата 76 става 77“.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 4, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 5. Въ чл. 86, алинея III, думата: „семеиния“ се замѣня съ думата: „роднинския“.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 69.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 5, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 6. Въ чл. 91, алинея 2, думитѣ: „този законъ“ се замѣняватъ съ думитѣ: „предшествуващата алинея“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 6, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 7. Въ чл. 103, думитѣ: „семеиния или“ навсѣкѣде се заличаватъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 7, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 8. Въ чл. 106, алинея 3, думитѣ: „семеиния или“ се заличаватъ, а думитѣ: „преживѣлиятъ съпругъ“ се замѣняватъ съ думитѣ: „преживѣлиятъ родителъ“.

Въ края на сѣщата алинея думитѣ: „или съ нотариаленъ актъ“ се заличаватъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 8, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 9. Въ чл. чл. 107 и 110 думитѣ: „семеиния или“ се заличаватъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 9, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 10. Чл. 112 се измѣнява така:

Актовѣтѣ, които сѣ извършени преди запрешението, могатъ да бѣдатъ унищожени, ако причината за запрешението е сѣществувала въ времето, когато тѣзи актове сѣ били извършени, и то ако отъ естеството на договора, отъ голѣмата повреда, която произлиза или може да произлѣзе отъ него за запрешения, или отъ всѣко друго обстоятелство се установява недобросѣвѣстността на оня, който е сключилъ договора съ запрешения“.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ този параграфъ думитѣ „въ времето“ трѣбва да станатъ „по времето“. То е погрѣшно напечатано.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 10, съ поправката, предложена отъ г. министра на правосѣдието, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 11. Въ чл. чл. 114 и 115 думитѣ: „семеиния или“ се заличаватъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 11, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 12. Чл. 119 се измѣня така:

Актовѣтѣ за раждане, за женитба и за смъртъ, както и актовѣтѣ за мъртвородени деца, се съставятъ въ общината, дето тия събития сѣ се случили, отъ длѣжностното лице по гражданското състояние.

Забележка. За случитѣ на помѣтане актове не се съставятъ.

Кметовѣтѣ или тѣхнитѣ помощници изпълняватъ обязанности на длѣжностно лице по гражданското състояние“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 12, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
„§ 13. Чл. 125 се измѣнява така.

Регистритѣ за гражданското състояние се държатъ въ двойни оригинали. За всѣки видъ събития: раждане, женитба и смъртъ, се водятъ отдѣлни регистри.

Актовѣтѣ за мъртвородени деца се вписватъ въ регистра за ражданията.

Формата на регистритѣ и начинътъ на воденето имъ се опредѣля съ правилникъ отъ Министерството на правосѣдието.

Общитѣ и неизмѣнни части на актовѣтѣ, които ще се вписватъ, могатъ да бѣдатъ предварително напечатани върху страницитѣ на регистритѣ, като се оставятъ въ тѣхъ праздни мѣста за написване съ ръка особенитѣ данни на всѣки вписванъ актъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 13, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 14. Чл. 126 се измѣнява така:

Регистритѣ, преди да се турятъ въ употребление, се завѣржаватъ на края отъ надлежния мирови сѣдия.

Въ завѣрката мировиятъ сѣдия трѣбва да покаже отъ колко листа се состои регистърътъ.

Забележка. Въ общини, раздѣлени между нѣколко мирови участъци, завѣрката на регистритѣ се извършва отъ първия мирови сѣдия“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 14, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 15. Въ чл. 129, въ края на второто изречение, думитѣ: „а другиятъ — въ канцеларията на сѣда“ се замѣняватъ съ думитѣ: „а другиятъ се изпраща за провѣрка на надлежния мирови сѣдия, който, следъ като го провѣри, препраща го за пазене въ архивата на окръжния сѣдъ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 15, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 16. Къмъ чл. 131 се прибавя следната трета алинея: За издаване преписи и извлѣчения отъ актовѣтѣ, както и на отрицателни и други удостовѣрения, се събира въ полза на общината по 10 л. такса за всѣки преписъ, извлѣчение или удостовѣрение“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 16, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 17. Чл. 134 се измѣнява така:

Мировиятъ сѣдия е длѣженъ да следи за правилното водене на регистритѣ въ опредѣления му сѣдебенъ участъкъ и може въ всѣко време да провѣрва тѣхното съдържание.

Той е длѣженъ всѣка година да ги провѣрва, преди внасянето имъ на хранение въ окръжния сѣдъ. Той съставя, съ помощта на секретаря си, протоколъ за резултата на провѣрката, разпорежда за препращане регистритѣ въ архивата на окръжния сѣдъ, налага паричнитѣ наказания противъ виновнитѣ, а така сѣщо представя въ окръжния сѣдъ за внасяне поправкитѣ, които се изискватъ отъ общественния интересъ, следъ като се призоватъ заинтересованитѣ лица.

Дирекцията на статистиката, отъ своя страна, има право да прослѣжда и провѣрва, чрезъ свои органи, регистритѣ за гражданското състояние, съ огледъ на нейнитѣ нужди“.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Въ втората алинея на този параграфъ думата „хранение“ да се замѣни съ по-чисто българската дума „пазене“.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 17, съ поправката, предложена отъ г. министра, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
 „§ 18. Въ чл. 135 думитѣ: „по искането на прокурора“ се замѣняватъ съ думитѣ: „по представление на мировия съдия“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които прие-
 матъ § 18, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
 „§ 19. Въ алинея трета на чл. 137, следъ думитѣ: „Акто-
 ветъ за раждане“ се прибавя запетая и думитѣ „както и
 тия за мъртвородени деца“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 19, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
 „§ 20. Въ алинея трета на чл. 141 думата: „новороде-
 ното“ се замѣнява съ думитѣ: „роденото живо или
 мъртво“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 20, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)
 „§ 21. Чл. 143 се измѣнява така:

Актьтъ за раждане трѣбва да показва общината, къ-
 шата, годината, месеца, деня и часа на раждането, пола на
 новороденото, както и дали детето е родено живо или
 мъртво. Ако детето е родено живо, показва се още името,
 което съ му дали или мислятъ да му дадатъ.

Актьтъ за раждане мъртво дете трѣбва, освенъ горнитѣ
 сведения, да показва още траянето на бременността и
 причината на смъртта на детето, доколку това е въз-
 можно да се опредѣли, споредъ представенитѣ документи
 и сведения.

Ако раждането е дало животъ на две или повече деца,
 това се отбелязва въ всѣки единъ отъ актовѣтъ, като се
 покаже номерътъ на акта на другото близнаце, както и
 кое отъ близнетата е родено първо, кое второ и т. н.

При раждането на две или повече мъртви деца, или на
 живо и мъртво дете, това се отбелязва въ всѣки единъ отъ
 актовѣтъ.

Ако детето е родено живо, но е умрѣло преди обявя-
 ването на неговото раждане, длъжностното лице по граж-
 данското състояние съставя отдѣлно актъ за раждане и
 актъ за смъртъ, като ги вписва въ съответнитѣ регистри.

Забележка. Детето се счита родено живо, когато следъ
 раждането е дишало. То е мъртвородено, когато не е имало
 бѣлодробно дишане, но бременността е траяла най-малко
 28 седмици и е съ дължина, отъ върха на главата до пе-
 титѣ, най-малко 35 сантиметра. Раждане на мъртво дете
 вънъ отъ този случай се счита помѣтане“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 21, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 22. Чл. 144 се измѣнява така:

Ако раждането е отъ законно съжитие, обявяването
 трѣбва, освенъ това, да съдържа: името, презимето, прѣ-
 кора, занятието, мѣстожителството, подданството, народ-
 ността, вѣроизповѣданieto и възрастта на бащата и на
 майката, както и кое дете по редъ на майката е роденото“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 22, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 23. Чл. 145 се измѣнява така:

Ако раждането е отъ незаконно съжитие, обявяването
 трѣбва да съдържа сведенията, показани въ предишния
 членъ, само за родителя или родителитѣ, които обявяватъ
 раждането.

Когато въ горния случай обявяването е направено отъ
 други лица, същитѣ сведения се показватъ за майката,
 ако става явно отъ автентиченъ актъ, че тя е съгласна
 за това.

Обявяването лично отъ родителя или родителитѣ на
 едно незаконородено дете, като свой плодъ, е равносилно
 съ припознаването му по нотариаленъ редъ“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 23, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 24. Чл. 151 се измѣнява така:

Актьтъ за припознаване на едно дете се отбелязва въ
 регистра, съ показване на датата му, отъ страна на акта
 за раждане“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 24, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 25. Алинея втора на чл. 153 се измѣнява така:

Името, презимето, прѣкора, възрастта, занятието, мѣ-
 сторождението, мѣстожителството, подданството, вѣроиз-
 повѣданieto, народността, грамотността и по-предното
 семейно положение, а също и родството на съпрузитѣ, ако
 иматъ такова.

Где се установяватъ съпрузитѣ следъ женитбата“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 25, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 26. Следъ чл. 153 се прибавя новъ:

Чл. 153-а. Когато актътъ за женитба е оставенъ вънъ
 отъ общината, дете съпрузитѣ иматъ своето мѣстожител-
 ство или мѣстопребиваване, длъжностното лице, което е
 съставило акта, въ срокъ отъ десетъ дни изпраща препи-
 сьтъ на длъжностното лице по гражданското състоя-
 ние на горепоменатата община за вписване въ регистритѣ
 на тая община“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 26, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 27. Алинея първа на чл. 157 се измѣнява така:

Актьтъ за смъртъ показва мѣстото, годината, месеца,
 деня и часа на смъртта, името, презимето, прѣкора, въз-
 раста, занятието, мѣстожителството или мѣстопребивава-
 нието, подданството, вѣроизповѣданieto, народността и
 мѣсторождението на умрѣлия, както и причината на
 смъртта; името, презимето и прѣкора на преживѣлия съ-
 пругъ, ако умрѣлото лице е било женено, или на прежде-
 умрѣлия съпругъ, ако е било вдовецъ; името, прези-
 мето, прѣкора, възрастта, занятието и мѣстожителството
 на обявителитѣ.

Въ края на втората алинея на същия членъ думитѣ:
 „и неговото мѣсторождение“ се заличаватъ.

Къмъ същия членъ се прибавятъ следнитѣ нови
 алинеи:

Въ акта за смъртъ на женено лице се показва още
 колко години всичко е прѣкарало въ браченъ животъ.

Ако умрѣлото е дете до петъ годишна възраст, въ
 акта се показва дали то е законно или незаконно“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 27, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 28. Въ чл. 161 думитѣ: „прилага къмъ“ се замѣняватъ
 съ думитѣ: „вписва въ“, а думитѣ: „гражданското състоя-
 ние“ се замѣняватъ съ думата: „умиранията“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които при-
 ематъ § 28, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): (Чете)

„§ 29. Къмъ чл. 167 въ края, следъ думата: „мѣстопре-
 биваване“ се поставя запетая и се прибавятъ думитѣ: „за
 да се впише въ регистритѣ на тази община“, а думитѣ въ

сщия членъ „пребивание“ и „мѣстопребивание“ се замѣняватъ съ „мѣстожителство“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 29, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. ср): (Чете)
„§ 30. Въ чл. 174, алинея I, думитъ: „десетъ“ и „двесте“ се замѣняватъ съ „сто“ и „две хиляди“.

Къмъ сщия членъ се прибавя следната втора алинея: Наказанието за тия нарушения се налага по реда, предвиденъ въ чл. чл. 665—672 отъ закона за углавното сѣдопроизводство“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 30, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. ср): (Чете)
„§ 31. Внесенитъ въ окръжнитъ сѣдилища и непровѣрени до влизането въ сила на настоящия законъ регистри за гражданското състояние се провѣрватъ по досегашния редъ отъ прокуроритъ при окръжнитъ сѣдилища.

Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ 1 януарий 1930 г.“

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ § 31, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка седма отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за Допълнение на чл. 808 отъ търговския законъ.

Моля г. докладчика да го докладва.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. ср): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за Допълнение на чл. 808 отъ търговския законъ“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ главното на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. ср): (Чете)
„Членъ единственъ. Алинея първа отъ чл. 808 се допълва съ думитъ: „съ изключение на неучаства-литъ, макаръ и за най-кратко време, прѣко или чрезъ поставени лица въ управлението на дружеството, които, обаче, оставатъ граждански отговорни въ случай, че активътъ на дружеството и на управлявалитъ го членове не покрие пасива.

II. На края на чл. 808 се добавятъ следнитъ нови алинеи: „Съ решението за обявяване несъстоятелността сѣдѣтъ налага възбрана върху имуществата на необявенитъ въ несъстоятелностъ съдружници за обезпечение на тѣхната гражданска отговорност.

Обявенитъ такива досега, неучаствували въ управлението съдружници, по право се възстановяватъ въ правата си“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Както се разясни и при първото четене на законопроекта, това допълнение, което се прави на чл. 808 отъ търговския законъ, има за целъ да премахне една голѣма неправда, която сега става често съ членове на събирателни дружества. Работата е въ следното.

Събирателни дружества може да се образуватъ по различни начини. Напр., умре бащата, наследницитъ, докато се раздѣлятъ, образуватъ събирателно дружество за продължение на онова предприятие, което бащата е оставилъ. При това обикновено не всички наследници участвуватъ въ управлението на дружеството. Обаче, ако вследствие лошото управление на ония, които сѣ управлявали дружеството, то се обявява въ несъстоятелностъ съгласно действащия търговски законъ обявяватъ се въ несъстоятелностъ и ония наследници, членове по право въ това дружество, които не сѣ вземали никакво участие въ неговото управление. И често се случва, че такива членове сѣ

били, напр., студенти въ странство, свършили сѣ наукитъ си тамъ, връщатъ се въ България и вследствие обявяване на дружеството въ несъстоятелностъ, тѣ се лишаватъ отъ права, безъ да сѣ допринесли нищо за влошаване положението на дружеството. За да се поправи тази неправда е внесенъ настоящиятъ законопроектъ. Обаче, за да можемъ, както казахъ при първото четене на законопроекта, да направимъ невъзможно заобикалянето на закона, въ членъ единственъ въ комисията се прибавиха думитъ: „макаръ и за най-кратко време, прѣко или чрезъ поставени лица“. Още по-сигурно бихме постигнали целта, която се гони съ законопроекта, ако въ редакцията на членъ единственъ се внесе още една поправка и се каже така: (Чете) „Съ изключение на неучаствалитъ прѣко или чрезъ поставени лица въ управлението на дружеството презъ време на влошаване неговото положение“. По този начинъ ние премахваме възможността да се правятъ заобикаляния на закона, като известни лица участвуватъ въ управлението на дружеството чрезъ поставени лица, за да избѣгнатъ отговорността при обявяване на дружеството въ несъстоятелностъ. Но въ сщното време ние премахваме и онази неправда, която би станала, ако се обявятъ въ несъстоятелностъ членове на едно събирателно дружество, които никакъ не сѣ участвували въ управлението му или сѣ участвували, когато то е било въ цвѣтущо положение.

За да се поправи и друго едно несвършенство на това законодателно предложение, което е внесено по частна инициатива, азъ предлагамъ последнитъ думи на първата алинея, а именно: „въ случай че активътъ на дружеството и на управлявалитъ го членове не покрие пасива“ да се зачеркнатъ, тъй като съ това се нарушава принципътъ на солидарната отговорност на членоветъ на едно събирателно дружество.

Тѣй че допълнението къмъ алинея първа отъ чл. 808 отъ търговския законъ ще гласи така: „Съ изключение на неучаствалитъ прѣко или чрезъ поставени лица въ управлението на дружеството презъ време на влошаване неговото положение, които, обаче, оставатъ граждански отговорни“. Значи запазва се солидарната гражданска отговорност за всички членове на дружеството, а отъ друга страна се премахва онази неправда, която днесъ съществува.

Съобразно съ това азъ предлагамъ да се даде една поправилна редакция и на последната алинея на членъ единственъ и да се каже така: (Чете) „Обявенитъ досега въ несъстоятелностъ членове, неучаствували въ управлението презъ посоченото въ алинея първа време, по право се възстановяватъ въ правата си“.

Моля законопроектътъ да бѣде приетъ съ тѣзи поправки.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пѣдаревъ.

Н. Пѣдаревъ (д. ср): Г. г. народни представители! Азъ искахъ думата само за да посоча сщщитъ тия непълноти. Помъ г. министърътъ прави тия поправки, които сѣ въ духа на моето предложение, тѣй, както то се лопе по принципъ отъ Народното събрание, азъ нѣма какво да кажа. Поправкитъ на г. министра съответствуватъ на разбиранията на народното представителство.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува. Моля, които приематъ членъ единственъ, както се докладва, съ поправкитъ, предложени отъ г. министра, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка осма отъ дневния редъ — второ четене на законопроекта за Допълнение на закона за българското подданство.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ср): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за Допълнение на закона за българското подданство“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Кърловъ.

С. Кърловъ (з. в): Г. г. народни представители! Докладва се на второ четене законопроектътъ за допълнение на за-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 71.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 94.

кона за българското подданство. Съ него се урежда положението на бившите руски подданици, които живеят в България и то ония, които могат да установят, че са дошли в България преди 1 януарий 1929 г. и оттогава непрекъснато живеят в страната. Азъ ще повдигна единъ въпросъ, на който съмтамъ, че тъкмо тукъ е мѣстото.

Ще моля г. министъра на правосъдието да се съгласи да се включатъ тукъ и други хора. Още веднага следъ балканската война маса българи са дошли в България отъ окупираниѣ земи, отъ чужди държави, като, напр., Турция които живеятъ вече по 15 години в България и положението на които досега не е уредено. И отъ тѣхъ сѣщо така по силата на съществуващия законъ се искатъ всички тия формалности, които се искатъ отъ ония, които не са по народностъ българи. Вънъ отъ това отъ тѣхъ се искатъ и канцеларски мита по 6.000 л., които голѣмата частъ отъ тѣхъ е невъзможно да представятъ.

Азъ мога да ви посоча единъ случай съ единъ човѣкъ отъ едно село въ нашата околия, отъ Врачанско, а въ сѣщото село има още нѣколко души. Всички тия хора се каратъ отъ околийския началникъ да оформятъ подданството си, като внесатъ 6.000 л. и представятъ другитѣ документи, които се искатъ, за да бъдатъ признати тѣ за български подданици.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Отъ каква народностъ сѣ?

С. Кърловъ (з. в): Българи сѣ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Отъ къде?

С. Кърловъ (з. в): Напр., Михаилъ Николчевъ, който живѣе въ с. Згориградъ, Врачанско, е подалъ заявление до Народното сѣбрание да моли...

С. Савовъ (д. сг): Отъ къде е?

С. Кърловъ (з. в): Чакайте, ще ви кажа. — Подалъ е заявление до прошетарната комисия при Народното сѣбрание, съ което моли да бъде освободенъ отъ таксата, която трѣбва да плати, за да бъде признатъ за български подданикъ. Тоя човѣкъ се е преселилъ отъ Тракия въ 1913 г.; българинъ е по народностъ и се е заселилъ въ с. Згориградъ, Врачанско, където се е оженилъ и установилъ на постоянно мѣстожителство. По реда си той е представилъ всички документи, които са нужни, за да бъде признатъ за български подданикъ, обаче нѣма възможностъ да внесе сумата 6.000 л.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Трепиратъ ли го като турски подданикъ?

С. Кърловъ (з. в): Искатъ да представи документи.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Има специаленъ законъ, който урежда положението на такива хора.

С. Кърловъ (з. в): Като има законъ, околийскиятъ началникъ трѣбва да го знае и да не тормози хората. Има такива нѣколко души въ сѣщото село.

Този човѣкъ направи постѣпки до прошетарната комисия да бъде освободенъ отъ плащането на тая такса, обаче неговото заявление бѣше оставено безъ послѣствие отъ прошетарната комисия.

Председателствуващъ А. Христовъ: То е другъ въпросъ.

С. Кърловъ (з. в): Азъ моля, ако не се освобождаватъ тѣзи хора, които живеятъ вече 15 години в България и са българи по народностъ, отъ таксата, която се плаща за придобиване българско подданство по другъ специаленъ законъ, въ този законопроектъ да се прибави една забележка и да се освободятъ и тѣ.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Тѣ се считатъ по закона за българското подданство за български подданици.

С. Кърловъ (з. в): Ако е така, трѣбва да се каже това на околийскитѣ началници, да не тормозятъ хората и да не ги каратъ да внесатъ таксата въ Народната банка.

П. Анастасовъ (с. д): Имаше заявления отъ такива хора до прошетарната комисия.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Тукъ има едно недоразумение. Вѣрно е, че ако едно лице подаде заявление до прошетарната комисия въ Народното сѣбрание, за да бъде освободено отъ плащане на таксата за придобиване на българско подданство, комисията ще остави и трѣбва да остави това заявление безъ послѣствие, тъй като тая такса е предвидена по специаленъ законъ. Въ случая, съ заявлението на въпросния господинъ, за който говори г. Кърловъ, комисията е постѣпила много правилно. Дати този човѣкъ и другитѣ, за които говори г. Кърловъ, трѣбва да получатъ българско подданство по надлежния редъ, предвиденъ въ закона, ще трѣбва да се провери чрезъ проучване на отлѣлнитѣ случаи. Ако казанитѣ лица, са преселници отъ Тракия или Македония и са българи, тѣ по право иматъ българско подданство и вмѣсто да се обръщатъ къмъ околийскитѣ началници или къмъ прошетарната комисия, ще трѣбва да се обрънатъ къмъ Министерството на правосъдието, да изложатъ своето положение, и Министерството на правосъдието ще имъ издаде нужното удостоверение за това, че тѣ по право са български подданици и че нѣма защо да плащатъ такса. Ето защо, за тѣзи случаи, за които говори г. Кърловъ, нѣма нужда да се предвижда специална забележка въ законопроекта, тъй като тѣ са уредени съ специаленъ законъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Околийскитѣ началници не могатъ да упѣтватъ хората и затова би трѣбвало на тѣхъ да се разясни законътъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува. Който приема заглавието на законопроекта, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Сѣбранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 94)

Въ текста на п. 6, вмѣсто „са живѣли“, става „живѣятъ“.

Следъ пунктъ 6 комисията прибави новъ пунктъ 7: (Чете) „Чужденцитѣ, които иматъ мѣстожителството си въ царството и, като са били повикани, са се явили подъ знамената на българската армия презъ време на войнитѣ 1912—1913 и 1915—1918 г.“

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Едно пояснение. У насъ има така наречени банатски българи, които се считаха австрийски подданици. Има и аюменци, които презъ време на войната въ 1912—1913 и 1915—1918 г. са се явили подъ знамената на българската армия и участвували са въ войната. Тия лица, обаче, за да имъ се признае правото на български подданици по надлежния редъ, трѣбва днесъ да внесатъ предвидената въ закона за придобиване българско подданство доста голѣма такса. Справедливо е, щото и тѣзи лица, които презъ време на войнитѣ 1912—1913 и 1915—1918 г. са се явили подъ знамената на българската армия, да се ползватъ отъ привилегията да получатъ българско подданство срещу една по-малка такса.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Яневъ.

Д. Яневъ (д. сг): Г. г. народни представители! Ще кажа нѣколко думи по въпроса, който повдигна нашиятъ другаръ г. Кърловъ. Всички бѣжанци, избѣгали отъ Тракия, Македония и Западнитѣ покрайнини, по закона за бѣжанцитѣ — такива се считатъ избѣгалитѣ отъ 1912 г. насетне — иматъ право на българско подданство. Конкретниятъ случай, за който говори г. Кърловъ, е уреденъ и нѣма защо да се урежда сега съ законопроекта. Трѣбва да се обърне внимание на околийскитѣ началници, за да знаятъ закона.

В. Кознички (нац. л): Ами и депутати не знаятъ законъ.

С. Савовъ (д. сг): Ами какво става съ българитѣ отъ Мала-Азия?

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): Законътъ за бѣжанцитѣ урежда тая материя.

Т. Мечкарски (з. в): Въ Бѣла-Слатина има около 20 души турци, мѣстни жители, които искатъ да станатъ български подданици, обаче имъ искатъ по 20.000 л.!

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ако сѣ служили въ българската армия презъ време на войнитѣ 1912—1913 и 1915—1918 г. и тѣ ще получатъ облекчения, които даваме на другитѣ; ако не сѣ служили, нѣма да ги получатъ. Тия облекчения се правятъ за хората, които сѣ принесли известни услуги на българския народъ.

Т. Мечкарски (з. в): Това искахъ да зная само.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема § 1, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 94)

Въ втората алинея на този параграфъ комисията залича думитѣ „отъ руско произхождение“ и следъ „пунктъ 6“ прибави „пунктъ 7“ въ текста.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема § 2, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Поистъпяваме къмъ точка 9 отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за ликвидиране гражданскоправнитѣ отношения между държавата и амнистиранитѣ, осѣдени по закона за сѣдене и наказание виновницитѣ за народната катастрофа.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за ликвидиране гражданско-правнитѣ отношения между държавата и амнистиранитѣ, осѣдени по закона за сѣдене и наказание виновницитѣ за народната катастрофа“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Стефанъ Пѣйчевъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за ликвидиране гражданско-правнитѣ отношения между държавата и амнистиранитѣ, осѣдени по закона за наказание виновницитѣ за народната катастрофа, бѣше поставенъ на разглеждане и поетъ на първо четене преди великденската ваканция. Той отиде въ комисията, която не направи въ него никакви измѣнения, обаче въпросътъ за ликвидиране на събитията следъ катастрофата, следъ последната война, трѣбваше да загрижи по-сериозно самата държава, а и Народното събрание да обърне на него по-сериозно внимание.

Известно е на всички, че особено последната катастрофална война презъ 1915/1918 г. лонесе маса нещастия за българския народъ: той понесе маса човѣшки жертви, бѣха му наложени тежки задължения, а въ послѣствие това стана причина да дойдемъ и до една гражданска война — събития, на които трѣбваше да се тури край.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. Пѣйчевъ! Вие говорите по принципъ. Ако има да правите предложение, направете го и по него говорете.

С. Пѣйчевъ (з. в): Предложение ще направя, но искамъ да се мотивирамъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Кажете предложението си и, ако може да се приеме, ще го приема.

С. Пѣйчевъ (з. в): Но Вие въ комисията не го приехте.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ако искате да правите онова предложение, което направихте въ комисията, азъ съмъ длъженъ да Ви заявя, че сега изработвамъ законопроекта, азъ който се урежда и въпросътъ, който Вие повдигате.

*) За текста на законопроекта. приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 95.

Презъ идущата седмица, обещавамъ Ви, законопроекта ще бѣде внесенъ. Задоволете се съ тая ми декларация.

С. Пѣйчевъ (з. в): Като декларируете, че ще внесете законопроекта за пълна и безусловна амнистия, азъ ще напусна трибуната. Това показва, че действително Вие влизате въ положението на хората.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Шомъ дамъ дума, азъ я изпълнявамъ, обаче въпросътъ не е за пълна и безусловна амнистия, а за разширяване на даденитѣ вече амнистии.

С. Пѣйчевъ (з. в): Шомъ давате тая декларация, азъ ще слѣза отъ трибуната.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема заглавието на законопроекта, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 95)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема чл. 1, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 95)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема чл. 2, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 95)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Който приема чл. 3, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. ст): (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 95)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Съ предложението чл. 4 на законопроекта се иска едно отмѣнение само на алинея втора отъ чл. 5 на закона за сѣдене и наказание виновницитѣ за народната катастрофа. Азъ ще моля този чл. 4 да се приеме така: „Отмѣнява се законътъ за сѣдене и наказание виновницитѣ за народната катастрофа“. Съ други думи, не да се отмѣни само една частъ отъ него, но да се отмѣни цѣлитѣ законъ. Това предложение ще го дамъ и писмено.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. Кознички! По чисто формални съображения не може да се приеме Вашето предложение, понеже то се отнася до съвършено нова материя, която не е минала на първо четене. Не може при второто четене да отмѣнимъ единъ законъ съ законопроекта, който не е билъ разискванъ на първо четене. Затова азъ ще Ви моля да се съгласите да оттеглите предложението си.

В. Кознички (нац. л): Г. г. народни представители! Ще ми позволите да дамъ известни обяснения по този въпросъ и тогава ще направя или нѣма да направя своето предложение. Въпросътъ се касае за следното.

Законътъ за сѣдене и наказание виновницитѣ за народната катастрофа се създаде въ едно време на голѣми страсти, на преследване, на гонения отъ всички страни, на желание кой кому да хвърли отговорността, на желание, отъ друга страна, да се създава фалшивъ материалъ за бѣждитѣ исторически, за да се гледа на работата тъй или иначе. Този законъ е продуктъ на известна злоба, на известно желание за унищожение политически партии, за унищожение политически хора. Подобенъ законъ не може да се създаде другаде и не се създаде. Веднага следъ катастрофата въ Германия известни партийни срѣди, които предложиха да се направи нѣщо вроде на това. Обаче тогавашното правителство на Германия, чувствувайки висотата на положението, което то заема, заяви: ние въ този моментъ на буйни страсти не можемъ да

бъдещи съдници на нашите министри и на нашите голъми военновъздушни; това ще бъде работа на историята, на бъдещите поколения, които са били далеч от участието в тия събития.

С. Кърловъ (з. в): Значи, и цялата страна да разсипят, пакъ няма нужда да се търсят отговорности.

В. Кознички (нац. л): . . . които ще имат възможност спокойно да обсъдят всичките данни, всичките факти и да произнесат своята присъда.

У нас, обаче, стана точно обратното. Законът ни премина въ Народното събрание при тия страсти и при най-големите протести на тогавашния министър на правосъдието г. Турлаковъ. Той заяви въ Камарата, че предлагаият законъ за съдене и наказане виновниците за народната катастрофа е законъ противоконституционен, той не може да бъде приетъ отъ Народното събрание, и, ако Народното събрание го приеме, то ще наруши конституцията. Ако, казва г. Турлаковъ, Народното събрание приеме тази отговорност да приеме този законъ, ще го трябва да се предложи на великото Народно събрание да го одобри, за да се снесе тая голъма историческа отговорност. Въпреки правдивите думи на г. Турлаковъ, който съзнаваше своето положение тогава като министър на България, като единъ правникъ, който жалаеше да защити и честта на Парламента, и честта на България отъ създаването на противоконституционни закони този законъ биде гласуванъ, биде приетъ.

Въ дебатите при приемането на закона взеха участие и наши видни авторитетни юристи, какъвто е г. Малиновъ, какъвто е г. Мухановъ и други, които се произнесоха противъ него, като казаха, че това е законъ-присъда, това е единъ наказателен законъ, който обявява за престъпления деяния, които не са били престъпни, когато те са били извършени, и не трябва по никакъ начинъ българската държава, респ. Народното събрание да процедира по такъвъ начинъ. Но, както ви казахъ и по-рано, при булните страсти, които бушуваха въ туй време, въпреки протестите на правителството на земледелците въ лицето на г. Турлаковъ, намъри се болшинство, което да го приеме и да го узакони, да стане законъ.

Г. г. народни представители! Няма юристъ въ България сега — а, може би, и за въ бъдеще няма да има — който да не потвърди думите на г. Турлаковъ: „Законътъ-присъда е законъ противоконституционен, той е единъ позоръ за нашето правно дѣло въ страната, той излага авторитета на нашата страна, и този законъ трябва да бъде отмененъ“.

Има ли нужда да отивамъ въ по-подробни цитати въ това отношение?

Председателстващъ А. Христовъ: Г. Кознички! Формални причини има, за да не може да се гласува Вашето предложение.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Моля, недейте отваря дебати по единъ въпросъ, който не е поставенъ на дневенъ редъ.

В. Кознички (нац. л): Азъ, като народенъ представителъ, имамъ право да направи това предложение.

Г. г. народни представители! Азъ ще ви цитирамъ отъ в. „Слово“ отъ 23 юний 1923 г. една статия на уважения министър на правосъдието днесъ г. д-ръ Кулевъ, за да видите какво казва той по този въпросъ: (Чете) „Този законъ, който се явява отрицание на всѣко правно чувство и грубо незачитане на обществената съвестъ, не може да остане неотмененъ“.

С. Кърловъ (з. в): Това беше писано, за да имъ помагатъ тогава.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Не, това е мое убеждение.

В. Кознички (нац. л): На друго мѣсто г. д-ръ Кулевъ казва: (Чете) „Намъри се у насъ въ лицето на Стамбулски и неговото правителство единъ „безуменъ законодатель“, който, ръководенъ само отъ чувство на национална мѣстна злоба, издаде подобенъ законъ съ общата сила и съ това изложи името на нашата страна, като правова държава“. По-нататкъ азъ не влизамъ въ разбирателство на онова което той казва.

Спирамъ се да ви цитирамъ, г. г. народни представители, какво казва бившиятъ министър на правосъдието г. Боянъ Смиловъ. Той не повтаря нищо друго, освенъ онова, което казва г. Кулевъ, което казватъ и други видни юристи въ България: този законъ е противоконституционенъ, противоправенъ и противочовшки. Но да оставимъ Боянъ Смиловъ, който може да се счита известенъ политически приятелъ на лицата, за които се е касалъ този законъ.

Нека да вземемъ мнението на г. министъръ Рашко Маджаровъ. Г. Рашко Маджаровъ, като министър на правосъдието, въ мотивите на своя законопроектъ за амнистията отъ юний 1924 г., казва така: (Чете) „Известно е, че законътъ за съдене и наказание виновниците за народната катастрофа, нареченъ „законъ-присъда“, е законъ противоконституционенъ, противоправенъ и изключителенъ. Очевидно е, че присъда, издадена въз основа на такъвъ законъ, не може да има значение на съдебенъ актъ. Отъ друга страна, известно е така също, че при разглеждане на дѣлото, за което се касае, било е упражнено върху съда въздействие отъ изпълнителната власт, което не е било безъ влияние върху изхода на дѣлото. Достатъчно е да споменемъ само факта, че двама отъ народните съдии бѣха арестувани въ единъ важенъ моментъ въ процеса и задържани почти стража почти цяла седмица; че единъ отъ коронните съдии въ надвечерието на постановяване присъдата бѣше премѣстенъ и принуденъ веднага да напусне заседанията на съда; че така наречените народни съдии, които взеха участие въ решаване дѣлото, бѣха избрани по начинъ, който не обезпечава пълно безпристрастие въ правораздаването. Разбира се, че всички тия факти са отъ естество да лишатъ присъдата отъ нейния характеръ на законно постановено съдебно решение“.

Г. г. народни представители! Въ мотивите къмъ законопроекта за допълнение на чл. 1 отъ закона за амнистията отъ 26 юлий 1924 г., внесенъ отъ г. Цоню Боянъ и подписанъ отъ министъръ Ляпчевъ, отъ бившия министъръ г. Кимонъ Георгиевъ, отъ подпредседателя на Камарата г. Александъръ Христовъ, отъ г. Владимиръ Молловъ, сега министър на финансите се казва следното: (Чете) „Амнистията отъ 26 юлий 1924 г. бѣ дадена поради наярѣлото съзнание, че законътъ за съдене и наказване виновниците за народната катастрофа е законъ противоконституционенъ и въ основата си противоправенъ. Този амнистия, обаче, бѣ ограничена и засегна само угрозената отговорност, а гражданската отговорност остана да тежи върху осѣдените. По тая начинъ, съ гласуването на амнистията отъ 26 юлий 1924 г., бидоха само отчасти премахнати последиците отъ помнатия изключителенъ законъ. Преживяните събития, както и изтеклите години изтъкватъ за справедлива и наложителна една окончателна ликвидация съ тия скръбни спомени на миналото и особено съ последиците отъ прилагането на единъ изключителенъ законъ, предлагащъ по начинъ, осѣденъ отъ всички обществени оръдия“. (Глъчка)

Г. г. народни представители! Още нѣколко думи и ще свърша по този въпросъ.

Този законъ-присъда бѣше издаденъ специално противъ министрите отъ Радославовия кабинетъ.

С. Кърловъ (з. в): Специално противъ виновниците за народната катастрофа, но Вие сега изкарвате, че са виновни тия, които загинаха по фронтовете, че са виновни цивилните, а Вие сте прави, като министъръ. Не Ви е срамъ!

Т. Мечкарски (з. в): Законътъ за съдене и наказване виновниците за народната катастрофа е законъ-присъда за тогавашното правителство, защото то е виновно.

В. Кознички (нац. л): Той не бѣше законъ за преследване на виновниците за народната катастрофа; той бѣше законъ за закриване истинските виновници за народната катастрофа. А още по-добре казано, кои са истинските виновници за народната катастрофа — това бъдещето по-късно по-добре и по-лесно отъ насъ ще оцени заедно съ историческите данни.

Колкото се отнася, г. г. народни представители, до закона, който се създаде срещу министрите отъ кабинета Гешовъ — Дачевъ и отъ кабинета на г. Малиновъ, като виновници за народната катастрофа, този законъ биде отмененъ отъ Народното събрание. Биде отмененъ, също така и законътъ за референдума отъ 1922 г., който бѣше

насочен срещу представителитѣ на опозицията въ онова време. Питамъ се азъ тогава, защо почитаемото правителство, въ лицето на министъръ-председателя г. Ляпчевъ, въ лицето на министра на финанситѣ г. Молловъ, които и писмено, и устно тържествено тукъ, въ Камарата, и извънъ нея сѣ декларирали и декларирали, че законътъ за съждане и наказание виновниците за народната катастрофа, създаденъ срещу министритѣ отъ Радославовия кабинетъ, е противоконституционенъ, не отмѣня този законъ? Защо, въпрѣки всички тия декларации, и до днешенъ г. министърътъ на правосъдието не внесе единъ законопроектъ за отмѣната на закона за съждане и наказание виновниците за народната катастрофа? И моята шокана сега е, и моята апелъ къмъ почитаемото правителство ще бѣде, щото тая неправда да бѣде отстранена, и този законъ да бѣде отмѣненъ напълно и да засегне всичкитѣ бивши министри отъ кабинета на Радославовъ. Г. министърътъ трѣбва да сезира Народното събрание съ такъвъ законопроектъ чакъ по-скоро. Защото иначе ние не можемъ да си обяснимъ, защо едни и същи закони, закони горе-долу еднакви за еднитѣ и за другитѣ, се отмѣняватъ за еднитѣ, а за другитѣ оставатъ въ сила. Защо се прави това? Защо сега частично се отмѣня една алинея, а не се отмѣня цѣлиятъ законъ?

Т. Мечкарски (з. в): Не се безпокойте: сега ще се отмѣни и цѣлиятъ законъ.

В. Кознички (нац. л): Причината, споредъ моитѣ разбирания, не може да бѣде друга, освенъ тази, че има известно желание, този позоренъ актъ, както го е нарекулъ министърътъ на правосъдието г. Кулевъ, да остане да стърчи като доказателство за отговорността на нѣкои лица.

Т. Мечкарски (з. в): Не е позоренъ актъ, а е актъ на справедливостъ, защото създаде миръ въ народа, успокоение на народния гнѣвъ.

С. Савовъ (д. сг): Искамъ думата, г. председателю!

Т. Мечкарски (з. в): И азъ я искамъ.

С. Савовъ (д. сг): Това е законъ на настроение.

Т. Мечкарски (з. в): Той успокои народния гнѣвъ.

В. Кознички (нац. л): Това съображение по никой начинъ не може да остане. Нѣма причини да се преследватъ и тормозятъ още известни лица. Стига тая мѣстъ, стига това гонение и това желание за унищожение. Нѣма кого да излъжемъ. Историка нѣма да го излъжемъ. Не е той, който да не знае, който да не може да пресечи фактитѣ и да не може да разбере какви сѣ били мислитѣ на съставителитѣ на казания позоренъ законъ. Той е билъ внесенъ по частна инициатива. Какъвъ е билъ мотивътъ на вносителитѣ? Мотивътъ имъ е билъ: ужъ да утажатъ общественото мнение, за да не се отиде до разпри. Но това не е вѣрно. Азъ съмъ длъженъ отъ тукъ да ви заявя, че подобно твърдение е съвсемъ голословно и не почива на никакви сериозни основания. Министритѣ отъ Радославовия кабинетъ, както знаете, слѣзхоха отъ властъ на 21 юний 1918 г., а тѣхното арестуване стана на 4 ноември 1919 г. Следователно, една година и нѣколко месеца тѣ свободно се разхождаха, вземаха участие въ изборитѣ, нѣкои отъ тѣхъ пишеха, правѣха агитации въ нашата страна, и никой не отиде да посегне и да направи каквато и да е пакостъ срещу тѣхъ. Тогава, когато известни лица счетоха, че въ тѣхенъ партиенъ и личенъ интересъ е да дразнятъ ранитѣ на народа, да възбуждатъ този народъ, за да могатъ да го взематъ на своя страна и да го използватъ, тогава излизе тая инициатива да се издаде законъ-присѣда противъ министритѣ отъ Радославовия кабинетъ, за да бѣдатъ тѣ гонени и преследвани. Следователно, никакъ не е вѣрно и е съвършено лъжовно това твърдение, че този законъ се създаде за нѣкакво успокоение на общественото мнение.

И, най-после, ако бѣше въпросъ за успокоение на обществото, защо се посегна по такъвъ единъ варварски начинъ върху бившитѣ министри отъ кабинета Радославовъ? Че ние въ нашата страна нѣмаме ли закони? Ние имаме конституция, имаме и закони, и не оставяме нищо друго, освенъ виновнитѣ лица, ако има такива, да бѣдатъ

подведени подъ отговорностъ. Ние имаме сѣдилища, и тѣ трѣбваше да си кажатъ думата. Трѣбваше да се прибѣгне до естествения съдъ, той да ги сѣди и евентуално да ги осѣди, ако заслужаватъ наказание. Българското общество въ такъвъ случай щѣше да бѣде спокойно, ако има нѣкой, извършилъ престѣпление, да понесе своитѣ отговорности. И партията, въ която влизатъ тия хора, и тя нѣмаше нищо противъ да бѣдатъ преследвани нейнитѣ първи хора по единъ законенъ начинъ, ако това бѣше нужно, но да се създаде законъ-присѣда за отдѣлни лица, които не сѣ взели никакво участие, които нѣматъ никаква вина, никаква отговорностъ, да стоятъ по 5 години въ затвора, да бѣдатъ мачкани, преследвани и унижавани — това е вече върхътъ на безобразието. И мене ми се струва, че е дошелъ вече този моментъ, когато ние високо и открито можемъ да говоримъ по това.

Тукъ ме прекъсватъ известни лица, които стоятъ близо до авторитѣ на този законъ. Може би тѣ, отъ тѣхна гледна точка, да сѣ прави, но нека дадатъ право и на единъ човекъ, като менъ, който абсолютно за нищо цѣли 5 години е стоялъ въ затвора, да говори противъ този варварски законъ, създаденъ специално за нѣколко души, и който законъ мене не ме е засяналъ, а сѣ насиле и тероръ на дружбашкитѣ 8 сѣдии съмъ признатъ за виновенъ и отговоренъ за едно деяние, което не съмъ извършилъ и което деяние не е било мое, именно за временното отстъпване техническото обслужване на желѣзницата Нишъ—София, което е станало въ началото на войната, когато азъ не съмъ билъ министъръ. И понеже нѣмаше какво и що да се намѣри, за да бѣде съденъ и осѣденъ, трѣбваше съ заповѣдъ да си послужатъ и да бѣде осѣденъ. За никакво нарушение на конституцията азъ не съмъ преследванъ и осѣденъ, а съмъ осѣденъ изключително само по закона за съждане и наказание виновниците за народната катастрофа.

Азъ съмъ длъженъ да кажа нѣколко думи по това, за да видите какъ се издаде тая присѣда, и пакъ да направя апелъ къмъ г. министра да внесе надлежния законопроектъ за отмѣняването на този законъ.

Г. г. народни представители! Министъръ Яневъ премахва сѣдебнитѣ заседатели чрезъ единъ законъ, понеже били прости, неподготвени за целта. Сѣдебнитѣ заседатели се произнасяха само върху това, дали едно деяние е извършено или не, дали десѣтъ е виновенъ или не, а какъ ще се приложи законътъ, съ това тѣ не се занимаваха. Въпрѣки това, министъръ Яневъ намѣри, че тѣ не сѣ способни и достойни за тая голѣма задача, която имъ е била възлагана и ги премахва.

С. Кърловъ (з. в): А него кой го сѣди?

В. Кознички (нац. л): Но за съждане и наказание на министритѣ отъ кабинета Радославовъ се създаде единъ специаленъ законъ. Понеже дружбашитѣ нѣмаха довѣрие и въ най-върховнитѣ български сѣдии — най-после бѣхме готови да отидемъ въ тѣхни рѣше и да бѣдемъ осѣдени, ако трѣбваше да бѣдемъ осѣдени — поставиха при върховнитѣ сѣдии 10 души общински и окръжни съветници, тѣхни най-голѣми партизани, най-озлобѣнитѣ хора, каквито могатъ да се намѣрятъ въ България.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, свършете.

В. Кознички (нац. л): Още нѣколко думи ще кажа и ще свърша.

За да знаете какво бѣ приложението на тоя законъ, азъ ви моля да имате предъ видъ служебната записка на председателя на Върховния касационенъ съдъ, подписана отъ него лично и отъ неговитѣ четирима другари върховни сѣдии Каракулаковъ, Митакковъ, Ивановъ и Божевски. Въ пунктъ 10 на тая записка е казано: (Чете) „Законътъ за наказване виновниците за народната катастрофа е законъ-присѣда за точно опредѣлени, извършени деяния отъ опредѣлени лица“. По-нататкъ г. председателятъ на Върховния касационенъ съдъ се опира отъ внимателството, което си е позволила извъннормалната властъ при издаването на присѣдата. Азъ ще моля тая записка да влѣзе въ дневницитѣ на Народното събрание, за да се знае, че за да се накаратъ сѣдитѣ да осѣдятъ бившитѣ министри, двама души отъ тия сѣдии сѣ били арестувани, следъ като сѣ се произнесли въ полза на тезата, поддържаема отъ върховнитѣ сѣдии. Върховнитѣ сѣдии сѣ признали, че това е законъ-присѣда и не може да бѣде прилаганъ, което значи на български — съмъ невиненъ, трѣбва да бѣда освободенъ. Но единъ отъ дружбашкитѣ сѣдии още

на другия ден съобщава на министъра на правосъдието Петър Яневъ, той веднага издава заповѣдъ чрезъ Обществена безопасност да бъдатъ арестувани тия двама съдии, да отидатъ въ затвора. Подсѣдимитъ биватъ изпратени въ затвора, а и двамата съдии, които сѫ гласували въ полза на бившитъ министри, и тѣ отиватъ въ затвора. Оставаше и коронниятъ съдия да бъдатъ арестувани. Но това не стигаше. Бѣше отстраненъ и върховниятъ съдия Никола Георгиевъ, бѣше изпѣденъ отъ съда само за туй, защото се е произнесълъ заедно съ своитъ другари въ полза на бившитъ министри. И тогава, г. г. народни представители, бившитъ български министри трѣбваше да бъдатъ съдени отъ единъ грѣкъ по произхождение — Димитриусъ Костадиновъ отъ Гюзекенъ, Бургаско, който после се изсели въ Гърция като грѣкъ, а също и отъ единъ ромънецъ по произхождение. Намѣриха се осемъ души съдии, изключително дружбаша, които направиха тия престѣпления.

С. Кърловъ (з. в): Какъ не Ви е срамъ да говорите тия работи?

В. Кознички (нац. л): Така е, господа. Ще дойде редъ при другъ случай — защото сега времето ми изтича — когато азъ ще ви разкажа всичката тая позорна история, която е позоръ преди всичко за онѣзи, които сѫ я извършили, а следъ това, може да се каже, е позоръ за нашата страна.

Не остава, освенъ предложениятъ законопроектъ да бъде гласуванъ.

Тия, които ме пресичатъ, добре ще направятъ да се откажатъ да поддържатъ едни прегрѣшения, станали въ миналото, да не се солидаризиратъ днесъ съ тѣхъ. Дошло е време, когато всички трѣбва да съзнаемъ, че е хиляди пъти по-добре да не се повръщаме никога къмъ онова минало, което е грѣшно, и да не говоримъ никога за него.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, че г. Кознички повдигна единъ въпросъ, който не ме намира въ прѣка връзка съ разглеждания законопроектъ. Въпросътъ, дали законътъ за съдене и наказване виновниците за народната катастрофа е антиконституционенъ или конституционенъ, е станалъ въпросъ исторически. Тоя въпросъ вече принадлежи къмъ историята. Освенъ това, този законъ загуби своето актуелно значение, тъй като още на 25 юлий 1924 г. управлението на Сговора даде амнистия за всички престѣпни деяния по него. Отполага тоя законъ загуби своето практическо значение и остана да фигурира само въ нашата архива, за да свидетелствува, както казвате Вие, г. Кознички, за позора на едно управление.

Що се отнася до отмиъняването на алинея втора на чл. 5 отъ този законъ, тя трѣбва да се отмиъни, защото съдържа наредби отъ гражданско-правенъ характеръ и се отнася за материя, която се урежда съ разглеждания законопроектъ. Разглежданиятъ законопроектъ носи заглавие „за ликвидиране гражданско-правнитъ отношения между държавата и амнистиранитъ, осѣдени по закона за съдене и наказване виновниците за народната катастрофа“. Вие знаете, че специаленъ членъ отъ закона за амнистиране на осѣденитъ по тоя законъ ме задължава да внеса другъ законъ, съ който да ликвидирамъ тия правоотношения. Понеже въ алинея втора на чл. 5 отъ закона за съдене и наказване виновниците за народната катастрофа се съдържа наредба, която по своето съдържание е отъ гражданско-правенъ характеръ — съ нея се налага по законодателенъ редъ възбрана върху всички имоти и капиталъ на лицата, подсѣдени на този законъ — необходимо бѣше и тя да бъде отмиънена, и имотитъ на хората да се освободятъ отъ наложената върху тѣхъ възбрана, която става безпредметна. Отмиъняването на цѣлия законъ е въпросъ на една формалност. Безспорно, той ще трѣбва да се отмиъни. Обаче това не е тъй бърза и наложителна работа, тъй като действието на тоя законъ фактически е отмиънено чрезъ дадената вече амнистия. Затова азъ ще моля да не ставатъ разисквания по въпроса, който повдигна г. Кознички, понеже той не е въ рамкитъ на разглеждания законопроектъ. Нека чл. 4 отъ законопроекта се приеме така, както се докладва.

Председателстващъ А. Христовъ: Ще гласуваме.

С. Савовъ (д. сг): Искамъ думата. Тукъ не може да се злослови и да се говори каквото и да е. Азъ ще бъда кратъкъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Имате думата.

С. Савовъ (д. сг): (Отъ трибуната) Ние слушахме тукъ г. Пастухова да рече. Изслушайте и мене.

Г. г. народни представители! Азъ напълно поддържамъ предложението на г. Кознички. Моля г. министъра на правосъдието, който бѣше голѣмъ противникъ на този законъ, да се съгласи съ това предложение. Ние сме съвременници и помнимъ приложението на тоя законъ. Тукъ има хора, държавници, които бѣха хвърлени безмилостно въ затворитъ, които бѣха ругани и поругани. Тукъ има депутати, които дружбашитъ ги хвърлиха въ затворитъ и тамъ си изплатиха. Днесъ, когато празнуваме 50 годишнината отъ освобождението и 1000 годишнината отъ Симеона, когато искаме да успокоимъ този народъ, свършете съ този позоренъ и сраменъ законъ, отъ който ние много изтеглихме. Тукъ предъ мене е добриятъ старецъ г. Маджаровъ; тукъ сѫ много бивши министри; тукъ е и г. Рашко Маджаровъ, който, ако и да не бѣше въ затвора, самъ се бѣше арестувалъ, и всички тия хора си изплатиха. Тукъ е и министъръ-председателътъ г. Ляпчевъ, който бѣше въ затвора. Тукъ е и г. Данаиловъ. Това е единъ законъ, създаденъ по настроение.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Тѣ не сѫ съдени по него законъ.

С. Савовъ (д. сг): Ще трѣбва ли следъ 6-годишно управление на Сговора да стои този законъ? Той трѣбваше да бъде отмиъненъ, досега трѣбваше да се ликвидира съ него.

Сега г. Пастуховъ рече, че единиятъ виновникъ за нещастията на България билъ царъ Фердинандъ. Не е вѣрно това. Азъ съмъ билъ очевидецъ какъ цѣлиятъ нашъ народъ се изсипваше като вода, за да отиде на бойнитъ полета, но следъ като загубихме, всички търсимъ кой е кривъ, а нѣмахме куражъ да понесемъ отговорноститъ за нашето желание да видимъ по-широка България. България се разшири, но после всичко се изгуби. И кой кривъ? Царътъ кривъ!

Т. Мечкарски (з. в): Българското воинство изпълни своя дългъ, но българската политика фалира.

С. Савовъ (д. сг): Не е вѣрно. Никой не е виновенъ, но тежестта, съ която се нагърби България, бѣше голѣма и ние не можахме да я удържимъ. Тамъ е всичкото. Всички желяхме да отидемъ на Бѣло море, всички българи желяхме да отидемъ на Адриатическо море, да отидемъ до края на Дунава, да вземемъ Добруджа. Ние стигнахме до тамъ и дадохме много жертви. Ние досега не чухме такова търсене на отговорности въ Германия и въ Австрия. Какво си кривимъ душата?

Азъ моля г. министъра на правосъдието, ако не сега, част по-скоро да отмиъни тоя позоренъ законъ. Никой не е виновенъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Ще гласуваме. Който приематъ чл. 4 така, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка десета отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за уредба и управление на българскитъ държавни желѣзници и пристанища.

Има думата народниятъ представител г. Никола Пждаревъ.

С. Савовъ (д. сг): Хора, които не знаеха да си напишатъ името, вие (Сочи земледѣлцитъ) ги назначихте за съдии да съдятъ министри!

С. Кърловъ (з. в): Нѣма да се квитосаме.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля квестора г. Савовъ да нази реда.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Квесторъ саботира Народното събрание!

Д. Нейковъ (с. д): Простете му — старъ човѣкъ е.

Н. Пждаревъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не вземамъ думата по този законопроектъ, за

да го защитавамъ. Не е тази задачата на народния представител — да защитава законопроекта, внесенъ отъ правителството. Законопроектътъ ще бжде защитенъ, безспорно, съ голѣма компетентностъ отъ вносителя, отъ представителя на правителството. За законопроекта правителството носи всичката отговорностъ. (Пререкания между С. Савовъ и П. Анастасовъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

С. Савовъ (д. сг): (Къмъ П. Анастасовъ) И ти дойде да празнувашъ „свещения огънъ“.

П. Анастасовъ (с. д): Разбира се, трѣбва да има и сеирджии. (Глъчка)

Д. Даскаловъ (з. в): Г. председателю! Поканете къмъ редъ вашия квесторъ. Може ли такова нѣщо? Цѣлото Събрание само него ли ще слуша?

Д. Нейковъ (с. д): Той е отъ болшинството — може всичко да прави!

Н. Пждаревъ (д. сг): За всѣки законопроектъ, внесенъ и приетъ отъ Камарата, всѣкога отговорността носи правителството, и, следователно, нему е и дългътъ, и правото да го защити. Не трѣбва да се забравя, че много законопроекти се приематъ отъ Народното събрание затова, защото се има довѣрие и въ просвѣтления умъ, и въ доброто познаване на условията, при които се управлява, и въ желанието добре да се служи на страната отъ страна на управниците, които внасятъ законопроектите. Следователно, задачата на народния представител не е да защитава законопроектите.

Азъ нѣма да се спирамъ върху подробноститъ на законопроекта — тѣ ще бждатъ разгледани при второто четене.

Нѣма, г. г. народни представители, да правя критика на законопроекта, защото критиката се направи, а увѣренъ съмъ, че ще се направи и следъ мене отъ хората, които са поставени тукъ като представители на народа, да бждатъ зорко за онова, което се приема въ Камарата, но азъ ще се спра на известни принципи положения въ законопроекта, които смѣтамъ, че ще трѣбва да бждатъ подчертани тогава, когато законопроекта се приема по принципъ.

Преди всичко, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че онзи опитъ, който се направи отъ уважаемия г. Омарчевски, да се внесе малко жаръ и страсть въ разискванията по този законопроектъ, не е умѣстенъ. Вѣрно е, че около този законопроектъ се повдигна доста шумъ преди време, но и тогава, когато този шумъ се повдигна, азъ бѣхъ спокоенъ като народенъ представител за онова, което става въ нашата страна. Азъ бѣхъ спокоенъ затова, защото знаехъ, че въ българския народъ чувството на достоинство високо стои и се ценятъ отъ самия народъ. Макаръ нашиятъ народъ да претърпи много загуби отъ войнитъ, но самоуважението и самосъзнанието той не изгуби, вѣрата въ себе си, въ собственитъ си сили той не я покри; той вѣрва въ своитъ сили, вѣрва въ своето бждеще, у него родолюбието високо е развито. И затова, г. г. народни представители, ние винаги можемъ да бждемъ спокойни, че въ една страна като нашата, парламентарна страна, не могатъ да се прокарватъ законопроекти, въ които може да бжде застрашено било националното достоинство, било нашата независимостъ. Днесъ, г. г. народни представители, положението не е това, което бѣше преди години. Днесъ ние всички виждаме, чувствуваме какъ нашиятъ народъ лека-полека вече възстановява вѣрата си въ своитъ водачи, въ своитъ управници. Той е увѣренъ, че днесъ управникътъ не се е заловилъ, не се е крампониралъ за мѣстото си като нѣкой бюрократъ, който на всѣка цена, съ цената на голѣми народни или държавни жертви иска да запази онова положение, което заема. Нашиятъ управникъ дадохъ доказателство, че тѣ поставятъ общественитъ интереси предъ каквито и да било лични интереси и че тѣ всѣкога са готови да жертвуватъ своитъ лични интереси, когато ще трѣбва да защитятъ държавни и народни интереси. Нашата Камара доказа и всѣкога е въ състояние да докаже, че тя зорко следи за дѣлата на управника, че тя никога нѣма да се похвъне да откаже одобрението на единъ актъ, който би засегналъ народното достоинство, още повече единъ актъ, отъ който националната независимостъ, държавната независимостъ би била застрашена.

И ето защо, азъ смѣтамъ, че шумътъ, който се вдигна около този законопроектъ, бѣше шумъ напразенъ, шумъ неоснователенъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Шумътъ го вдигна министърътъ на желѣзницитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Още по-малко, г. г. народни представители, трѣбва да се помѣчимъ да създадемъ това настрояние сега, при прокарването на законопроекта. Вие не четете ли въ мотивитъ къмъ този законопроектъ, изложени отъ министра на желѣзницитъ въ съгласие съ правителството, че той желае народното представителство да се произнесе по принципътъ, които са вложени въ законопроекта, рѣководейки се изключително отъ интереситъ на страната, отъ интереситъ на държавата? Вие не виждате ли, че въ мотивитъ къмъ законопроекта нѣма абсолютно никакъвъ намекъ за нѣкакви задължения, поети отъ правителството или отъ министърътъ, да се прокара законопроектъ въ такава или друга форма? Законопроектътъ се подлага за разглеждане и гласуване, като се оставя на народното представителство пълната свобода да го преценява и да каже кое смѣта то, че трѣбва да се прокара като необходимо, като наложително, за да се подобрятъ желѣзницитъ. И ако така е поставенъ въпросътъ, г. г. народни представители, ние нѣма защо да вмѣкваме въ него елементи и материи, които могатъ да създаватъ въ насъ настроения и да ни попрѣчатъ да гледаме съ спокойствие на онова, което трѣбва да приемемъ съ законопроекта.

Г. г. народни представители! Г. Омарчевски бѣше тъй добъръ да ви цитира и да ви подчертае, че законопроектътъ, който е внесенъ сега за разглеждане и се иска отъ насъ да го гласуваме, не е създаденъ сега, отъ година-две, въ главитъ на нашитъ управници; идеята или мисълта за него не е изникнала въ последно време, когато трѣбваше да се уговори и заемътъ и да се прокаратъ законоположения въ връзка съ този заемъ, а това е една идея, която се е зародила въ управницитъ на нашитъ желѣзници много отдавна, отъ десетки години, и тя е зрѣла, тя се е развивала, тя е тѣрсила условия, за да може да бжде прокарана.

Г. г. народни представители! Безспорно е, че всѣко едно стопанско предприятие, каквото са и желѣзницитъ, за да може да просперира, за да може да се развива, нуждни са едни специални условия, що се отнася до разрешението на кредити чрезъ бюджета, до смѣтководството и управлението. И ако въ нашата държава това, което се е искало отъ техницитъ досега, не е било прокарано, то не се дължи на обстоятелството, че е липсвало съзнание, какво наистина въ уредбата на желѣзницитъ трѣбва да се въведатъ нѣкои промѣни, но защото се е считало, че условията, при които се развива нашата страна, при които живѣе нашиятъ народъ, не позволяватъ още да се направи онази крачка, която днесъ съ законопроекта се иска да се направи.

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че преди внасянето на този законопроектъ единъ чужденецъ-техникъ, компетентенъ, дохожда да проучи нашитъ желѣзници, условията, при които се развиватъ и работятъ нашитъ желѣзници, да изучи нашето желѣзнопѣтно дѣло, изобщо дѣлото на нашитъ съобщения. Но, г. г. народни представители, ще бжде пресилено да смѣтаме, че това, което единъ чужденецъ е видѣлъ и разбралъ — колкото и компетентенъ да е билъ той, колкото и вещь и способенъ да е билъ да схване онова, което е имало у насъ като желѣзнопѣтно дѣло — не го е видѣлъ и разбралъ чрезъ нашитъ, българскитъ техници. Защото, г. г. народни представители, ние никога не трѣбва да изпускаме изъ предъ видъ, че нашитъ техници са гордостъ за нашата нация, за нашата страна; че по подготовка, по способностъ, по готовеностъ за работата си, тѣ не стоятъ по-долу — ако не стоятъ по-високо — отъ техницитъ въ другитъ страни.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Тогава, защо той дохожда?

А. Тодоровъ (д. сг): Той бѣше командированъ, за да освѣтли финансовия комитетъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Та нима нашитъ инженери, нашитъ техници, когато са строили нашитъ желѣзници, не са знаели, че ако построятъ желѣзнопѣтни линии съ по-малки радиуси, тѣ ще бждатъ по-мѣлко и по-скѣпо експлоатируеми? Та нима тѣ не са знаели, че като построятъ желѣзници съ голѣмъ наклонъ, падъ

15%, ще построят железници мъчно експлоатируеми, скъпо експлоатируеми? Та нима тѣ не сѣ предвиждали, че нашето железнопѣтно дѣло ще се развива съ такъвъ силенъ темпъ, че онѣзи мостове, които сѣ били правени на времето, не ще могатъ да издържатъ новитѣ тежести и новия усиленъ трафикъ? Та нима тѣ не сѣ знаели, че слабата конструкция на железницитѣ е прѣчка за бързината на влаковетѣ, прѣчка за търговската скоростъ на влаковетѣ? Нима тѣ не сѣ знаели, че тѣснитѣ гари сѣ една прѣчка за експлоатацията на железницитѣ, за рационалното използване на железнопѣтния подвиженъ материалъ? Та нима тѣ не сѣ знаели, че лошото състояние на стрелкитѣ, че липсата на рампи по гаритѣ, липсата на разтоварителни мѣста, липсата на магазини, че всичко това е прѣчка за развитието на железнопѣтното дѣло? Тѣзи работи сѣ били известни на нашитѣ техници още при постройката на железницитѣ, а не сега, когато се виждатъ на дѣло, когато се експлоатира онова, което е вече построено.

Но, г. г. народни представители, не бива да се забравя, че България е една бедна страна, която се мъчеше да построи евтини железници и искаше отъ своитѣ техници да построятъ съ малко пари много линии. И тѣ отговориха на задачата, която имъ бѣше поставена: тѣ построиха такива линии съ срѣдствата, съ които разполагахме.

Г. г. народни представители! Дайте на нашитѣ техници сумитѣ, които имъ сѣ нужди, за да поддържатъ тѣ нашия железенъ пѣтъ въ исправностъ, давайте имъ всѣка година по 140—150 милиона лева, за да подновяватъ годишно 250 хиляди траверси, дайте имъ възможностъ да подновятъ въ 30 години релситѣ на цѣлия железенъ пѣтъ, давайте сумитѣ, необходими, за да поддържатъ и промѣняватъ баласта, че да се запазватъ и траверситѣ, и еластичността на пѣтя, давайте имъ, казвамъ, тѣзи пари, и вие ще видите, че ние ще имаме единъ идеално хубавъ железенъ пѣтъ. Дайте имъ 1.600.000.000 л., за да попълнятъ всички онѣзи липси на материали, на релси, на траверси, на мостоветѣ, които сѣ изоставени поради липсата на кредитъ въ миналото, и вие ще имате една идеална железнопѣтна мрежа, експлоатирана по най-модеренъ начинъ.

Но, г. г. народни представители, ако нашата страна не е могла да разполага съ тѣзи срѣдства, разбира се, онзи, който дойде да провѣрява нашето железнопѣтно дѣло, ще намѣри всичко онова, което е намѣрилъ инженеръ Ренулъ. И азъ по-скоро смѣтамъ, че той е видѣлъ онова, което му е показано отъ нашитѣ инженери, разбралъ е онова, което му е обяснено отъ нашитѣ инженери.

Повтарямъ: нашитѣ техници, нашитѣ инженери сѣ на висотата на положението си, за да ръководятъ нашето железнопѣтно дѣло, да строятъ линии по най-модеренъ начинъ, които да се експлоатиратъ най-рационално.

Но, г. г. народни представители, ако досега железнопѣтното дѣло не е било оставено изключително въ ръцетѣ на техникитѣ; ако тази автономия, за която толкова се говори досега, не е прокарана въ нашето законодателство, имаме високи политически, обществени и държавни съображения за това. Техникитѣ сѣ техници, тѣ иматъ строго опредѣлени задачи, които сѣ си поставили за разрешаване, но железнопѣтното дѣло е частъ отъ общото дѣло за културното, за стопанското повдигане на нашата страна, частъ отъ общото дѣло, съ което е натоварено не само едно министерство, а нѣколко министерства, които разрешаватъ стопанскитѣ проблеми, които преследватъ стопанскитѣ задачи и при уреждането на нашата държава. И безспорно е, налъ всички желаниа на техникитѣ ще трѣбва да стои държавникътъ, ще трѣбва да стои управникътъ, за да координира, за да съгласува исканията на всичкитѣ технически служби. Не може въ една държава, въ която сѣ много технически служби, току-така скоро, бързо, да се дадатъ всички нуждни срѣдства на една отъ службитѣ за смѣтка на другитѣ служби. И ето защо, мъчно е било прокарването на идеята за една такава автономия на железницитѣ, каквато се е желала отъ дълги години отъ нашитѣ строители и отъ нашитѣ уредници на железнопѣтното дѣло.

Вие виждате, г. г. народни представители, че съ законопроекта не се пристѣпва — това се говори и въ мотивитѣ му — къмъ създаване административна автономия на железницитѣ. И азъ се надѣвамъ, че когато законопроектътъ mine въ комисията, проученъ по-внимателно и щателно отъ нея, въ неговитѣ постановления ясно и изрично ще бѣде подчертанъ принципътъ, подчертанъ и въ мотивитѣ на законопроекта: железницитѣ си оставатъ държавни, управлението остава въ ръцетѣ на министра, както по от-

ношение назначаването на персонала, така и по отношение на тарифната и строителна политика на железницитѣ. Защото, асѣм, г. г. народни представители, това сѣ въпроси, които засѣгатъ не само железнопѣтното дѣло, не само стопанскитѣ интереси на страната, а сѣ въпроси, които засѣгатъ и голѣми политически интереси на страната и тѣ не могатъ да бѣдатъ иззети отъ ръцетѣ на министра. Азъ бихъ желалъ — и поддържамъ това — щото окото на отговорнитѣ за общата политика на нашата страна, на Министерския съветъ, да бѣде всѣкога будно и да надниква тамъ по-често. Асѣм, това е казано и въ мотивитѣ на законопроекта. Може би да има неясноти въ постановленията на законопроекта, но тѣзи неясноти ще се премахнатъ, за да стане всичко ясно.

Г. г. народни представители! Вѣрно е, че въ законопроекта като-че-ли се прави едно разширение на днешната организация на централното управление на българскитѣ държавни железници. Г. г. народни представители! Въ нашата страна се носи отдавна повикътъ — а и ние тукъ, въ Народното събрание, го поддържаме отъ 6 години — че въ нашитѣ държавни служби ще трѣбва да се направи съкращение; като се повдигне, като се засили рационалното използване работата на държавнитѣ служители, да се намали тѣхното число. И сега, когато тази идея витае надъ Народното събрание и надъ управлението; когато самото управление е загрижено и иска да намали персонала въ нашитѣ държавни учреждения; когато, както чухъ и разбрахъ, вече г. министърътъ на финанситѣ е назначилъ и специална комисия, която да се занимае съ този въпросъ, позволете ми, г. г. народни представители, да открия една скоба: наистина, не е много окуражително, не е много насърчително дѣло, една комисия, вѣнъ отъ министритѣ, вѣнъ отъ началницитѣ на служби въ министерствата, да дойде да търси кои служби ще трѣбва да се премахнатъ. Азъ смѣтамъ, че не биваше нашитѣ началници на служби да доведатъ дотамъ управлението въ нашата страна. Нашитѣ началници на служби трѣбваше досега да представятъ своитѣ проекти за съкращения, за да не става нужда да се назначава такава комисия.

Въ всѣки случай, това е идеята на правителството, това е идеята на Народното събрание — да станатъ съкращения. И ако това е идеята на управлението, възприета отъ Народното събрание, поддържана единодушно отъ нашия народъ, азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че комисията ще има доста да се позамисли, когато ще урежда централното управление на българскитѣ държавни железници тѣй, както се иска да бѣде уредено въ законопроекта: съ главния и другитѣ директори. Комисията ще има да си постави въпроса: наистина, толкова ли ние развихме нашето железнопѣтно дѣло и толкова ли много сѣ нашитѣ срѣдства, които можемъ да отдѣлимъ за чиновничеството, за да си позволимъ лукса, следъ като имаме главенъ директоръ на железницитѣ, да имаме и други дирекции; дали ние не бихме могли да се задоволимъ съ отдѣли и отдѣления, а да не търсимъ дирекции?

Г. г. народни представители! Азъ разбирамъ психологията на нашето чиновничество, азъ разбирамъ, че чиновницитѣ се стремятъ — и това е тѣхно право, законно и човѣшко право — къмъ едно авансиране, къмъ едно издигане въ тѣхната служба. Това е тѣхно право и особено на нашитѣ техници — хора съ голѣма култура, хора съ голѣми нужди, хора, които сѣ свикнали съ другъ животъ; тѣ ще трѣбва да получаватъ отъ държавата срѣдства, за да задоволятъ своитѣ човѣшки и културни нужди. Г. г. народни представители! Всичко това е много добро, но медалътъ има и друга страна — срѣдствата, съ които разполага нашата държава. И при този стремежъ — ще кажа законенъ и много обяснимъ — на нашето чиновничество, управникътъ ще трѣбва пакъ да се прояви, за да възбуди чувството на родолюбие у нашето чиновничество, да го подкани къмъ малко жертви за тази страна. Разбира се, подканата повече действа, когато е съ примѣръ, но въ всѣкъ случай това не е мъчно да се направи.

(Председателското мѣсто заема председателятъ)

Г. г. народни представители! Преживяваме особени времена, преживяваме тежки времена. Вие всички ежедневно сте въ съприкосновение съ нашето гражданство отъ градове и села и виждате въ каква мѣка живѣе то, съ какви оскѣдни срѣдства е принудено да задоволява своитѣ нужди. Всичко това не трѣбва да се изгуби изъ предъ видъ, когато се реди законопроектътъ. Може би утре-други дѣнь ще настѣпятъ по-добри дни, може би тогава държавата ще

може да бъде по-щедра към чиновничеството, да удовлетвори материалните и морални нужди на тези, които заемат по-високи постове. Но, г. г. народни представители, законът ще бъде добър само тогава, когато съответствува на истинските условия, при които той се създава и при които ще има да се прилага. Азъ разбирам и всичкият стремеж на желѣзнопътния персонал, който ще трябва да изпълнява нарежданията на централната власт, да бъде той осигурен, да бъде поставен въ добри условия не лично заради него си, но за нуждите на службата, за гарантиране доброто отправление на службите.

Но, г. г. народни представители, не бива никога въ едно Народно събрание да се изпуска изъ предъ видъ, че ако ние трябва да се преклонимъ предъ голѣмата преданостъ на желѣзнопътния персоналъ къмъ неговото дѣло, къмъ неговитѣ длѣжности, този поклонъ ние дължимъ къмъ всички, които работятъ въ тази страна за държавната организация или чрезъ държавната организация. Въ Народното събрание между служителитѣ на тази държава разлика не може да се прави. Тѣ всички еднакво сѣ нуждни, еднакво полезни, всѣки въ своя ресоръ, за повдигане културно и стопански тази страна и за заздравяването на държавата. Не може съ никакъвъ законъ да създаваме за служби отъ известенъ ресоръ привилегии, по-издигнато положение, защото ще възбудимъ много основателно не негодувание у нашия народъ — той е възпитанъ граждански, за да не негодува, когато вижда, че неговиятъ ближень ще получи онова, което трябва да получи, за да живѣе човѣшки — но едно желание по-скоро и съ него така да се постъпи. Ние не можемъ, когато даваме на едни, да не мислимъ за другитѣ, да не удовлетворимъ и тѣхъ.

Ето защо, азъ смѣтамъ, че парламентарната комисия, която ще разгледа законопроекта въ подробности, ще се спре на този щатъ, който се приготвя за чиновницитѣ по желѣзницитѣ, и на всички онѣзи права, които се предвиждатъ сега въ законопроекта, които до сега фактически сѣществували и създавали въ другитѣ ресори на управлението едно желание да ги иматъ и тѣ. Ще трябва да се има всичко това предъ видъ, за да може законопроектътъ наистина да стане единъ законъ, който ще тика напредъ нашето стопанско дѣло, специално дѣлото на желѣзницитѣ и почитѣ.

Г. г. народни представители! Безспорно, нововъведението за консултативнитѣ, за съвѣщателнитѣ тѣла, което се желае да се прокара чрезъ законопроекта, е една придобивка за нашето желѣзнопътнo дѣло и изобщо за дѣлото на нашето стопанско засилване — съвети на компетентни хора. Може би, когато ще се преглежда законопроектътъ въ подробности, ще се види, че въ тия съвѣщателни тѣла ще трябва да влѣзатъ и още други нѣкои случайно или пъкъ по недоглеждане изоставени лица; може би ще трябва да се попълнятъ тия тѣла. Но, както и да е, по законопроекта съвѣщателни тѣла се създаватъ, тѣ се узаконяватъ. Тѣ може да сѣществували досега по желанието на управника, който, имайки широкъ погледъ на управникъ, е искалъ да попълни своитѣ познания съ познанията на компетентни хора, но днесъ тия съвѣщателни тѣла се узаконяватъ.

Но, г. г. народни представители, никога не трябва да се изпуска изъ предъ видъ това, че тѣ трябва да останатъ само съвѣщателни тѣла, които даватъ съвети на управника, но не тѣла, които да решаватъ и да налагатъ на управника, защото отговорноститъ за това желѣзнопътнo дѣло предъ страната ще носи управникътъ, а той трябва да решава, когато се възлага на него отговорностъ. И ето защо, смѣтамъ, че върху този въпросъ комисията ще има да се спре повече и да прѣцени всичко онова, което ще бъде съветъ, и всичко онуй, което ще бъде решение.

Г. г. народни представители! Тукъ се подхвърли, че е било малко събирането два нѣти годишно на онзи съвѣщателенъ съветъ — върховния съветъ. Г. г. народни представители! Това не е мезлишъ; това е съветъ, който ще дава просвѣтено мнение, и не за всѣки отдѣленъ случай, а за да се чертае политиката на желѣзнопътното дѣло. Тя не се чертае всѣки денъ, тя не се опредѣля всѣки месецъ; може би въ нѣколко години веднѣжъ тя се опредѣля устойчиво и се следва. Но най-сетне два нѣти годишно малко ли е? Ами азъ смѣтамъ, че повече не би трябвало да бъде, защото, иначе, съветътъ изгубва значението си: той не се обръне.

К. Николовъ (д. сг): По искането на министра съветътъ може да се свика и въ извънредни случаи.

Н. Пждаревъ (д. сг): Да, и въ извънредни случаи, когато се явятъ, министърътъ може да свика съвета. Но не бива да се казва, че съветътъ ще трябва да заседава повече. И помъ е съвѣщателно тѣло, безспорно, г. г. народни представители, когато управникътъ смѣтне, че има нужда отъ съветитѣ, ще ги поиска. Но защо въ закона да се задѣлжава той често пѣти да свика съветъ?

Г. г. народни представители! Това, което се подчертава отъ самитѣ мотиви, като сѣществено въ законопроекта, е финансовото обособяване на нашитѣ желѣзници. Безспорно е, че този начинъ, по който нашитѣ стопанства функциониратъ — съ тѣзи кредити и параграфи — внася спѣнки въ развитието на търговското предприятие, каквото представляватъ желѣзницитѣ. Г. г. народни представители! Вие не сте ли свидетели на редица законоположения, които ние гласуваме тукъ, за да освободимъ това или онова стопанско предприятие отъ това или онова постановление на закона за бюджета, отчетността и предприятията, или пъкъ да се признае спѣнката, която се създава отъ това специализиране, отъ това отдѣляне на всѣки кредитъ по параграфи? Безспорно, г. г. народни представители, това е една крачка, която всѣко предприятие би искало да се направи отъ нашата държавна организация, за да може то по-спокойно и съ по-широкъ размахъ — да стане по-тъкаво, както е казано въ законопроекта — да върши своето дѣло на експлоатация, на реализиране задачитѣ на желѣзнопътното дѣло или на стопанското предприятие. Но, г. г. народни представители, законнитѣ форми не могатъ да се разглеждатъ така абстрактно, абсолютно, като форма; тѣ трябва да се съпоставятъ съ условията, при които се живѣе, съ условията, при които тѣ се прилагатъ. Искватъ се условия на гражданско възпитание, на обществена и гражданска дисциплина, за да може да оставишъ по-голѣма свобода въ манипулирането съ държанитѣ срѣдства. Тѣзи форми, които нашитѣ закони сѣ създали, тѣ сѣ въ съобразностъ съ онова слабо развитие, което още го има у насъ, на гражданско съзнание, че държавното, общественото трябва да се пази повече отъ частното, отъ собственото. И ако има стремежъ общественото да се взема за частни нужди, г. г. народни представители, безспорно е, законодателятъ ще трябва съ форми да се ограда противъ единъ такъвъ стремежъ. Но желѣзницитѣ — смѣта се отъ управлението, азъ смѣтамъ, че ще се възприеме и отъ Народното събрание — лека-полека дадохъ доказателства, че на тѣхъ могатъ да се възложатъ по-широки задачи съ по-малко формалности. Смѣтамъ, че е далечъ още времето, когато бихме могли да обобщимъ това за всички стопански предприятия. Ще трябва за всѣко предприятие поотдѣлно, като се прѣценятъ условията, при които то действува, да се реши, може ли да се направи това отклонение отъ общитѣ постановления на закона за бюджета, отчетността и предприятията и отъ принципитѣ, които лежатъ въ гласуванетоъ, въ прокарването на бюджетитѣ. Вѣрно е, г. г. народни представители, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията е единъ организационенъ законъ; той не е единъ обикновенъ законъ, който може при всѣки случай и въ всѣки моментъ да се измѣнява, да се бърника въ него. Но когато специалнитѣ нужди и специалнитѣ условия на едно държавно предприятие позволяватъ да се направи отклонение, Народното събрание може да го направи. И азъ не смѣтамъ, че се прави нарушение на закона за бюджета, отчетността и предприятията, когато се прокарватъ постановленията на чл. чл. 25 и 26 отъ предложения законопроекта.

Другиятъ въпросъ — въпросътъ за постановлението на чл. 121 отъ конституцията — безспорно, е единъ въпросъ, върху който комисията ще трябва да се спре малко повече. И мене ми се струва, че този законопроектъ ще бъде проученъ правилно отъ Народното събрание, ако съ него се занимае не само комисията по желѣзницитѣ. Азъ не се съмнявамъ въ нейната годностъ и компетентностъ да го проучи обстойно и да даде правилна насока на решенията, които ще излѣзатъ отъ него. Но понеже се засѣгатъ много въпроси отъ бюджетенъ характеръ, може би ще бъде по-правилно бюджетарната комисия да се занимае съ постановлението на законопроекта. Както и да е, това е единъ въпросъ, който ще трябва да бъде проученъ добре отъ комисията, за да не може да се поддържа, че съ единъ законопроектъ ние искаме да премахнемъ онова рѣзко постановление на конституцията, че държавниятъ бюджетъ, за който и да е разходъ отъ управлението, споредъ постановлението на чл. 121 отъ конституцията, минава статия по статия. Какво е разбирането на чл. 121 отъ конститу-

цията, като се казва, „статия по статия“, комисията ще трябва да го обясни и съобразно с него да бъде постановен законът.

Г. г. народни представители! Аз не смътam, че и въ желанието на правителството, и въ желанието на Народното събрание ще бъде, бюджетът да минава по начинът, да избегне от непосредствения контрол на Народното събрание. Този контрол не се отрича — позволете ми да се спра тук върху въпроса за контрола. Когато ние желаем да дадем и ще дадем по-голям размах на уредниците на желѣзопътното дѣло, смътam, че контролът, който се установява съ законопроекта, трябва малко да се поразшири. Той се предвижда: предвижда се формалният контрол, предварителният, и, следъ като се реализиратъ разходите, следъ като е изпълненъ бюджетътъ и сѣ се изразходвали кредититъ — контролътъ на бюджетоконтролното отдѣление, контролътъ на Сметната палата. Но, г. г. народни представители, нашиятъ животъ е доказалъ, че е необходимъ и другиятъ контрол, който да влѣзе въ сѣщността на извършенитъ разходи, контролъ нашъ собственъ, за да издигне престижа на всѣка административна властъ и на всѣка стопанска властъ. Контролътъ на нашата финансова инспекция, който да провѣри, това, което въ форма е редовно, съставлява ли по своята сѣщностъ редовностъ. Другиятъ контрол, предварителниятъ, Народното събрание всѣкога упражнява при гласуването на бюджета; упражнява го съ по-голяма настойчивостъ и съ прозиране по-надълбоко, когато бюджетътъ се приема статия по статия, както е казано въ конституцията; упражнява го, когато бюджетътъ се приема и малко въ по-широка форма — тъй както предвижда законопроекта. Това е предварителниятъ контрол.

Но и следниятъ контрол на Народното събрание пакъ ще трябва да бъде установенъ. За държавния бюджетъ той се установява: Върховната сметна палата е длъжна да дава своя докладъ за начина, по който бюджетътъ, гласуванъ отъ Народното събрание, е реализиранъ, упражненъ. Така сѣщо и за специалния бюджетъ на желѣзниците този докладъ ще трябва да бъде уреденъ по силата на постановления на закона, за да може и управникътъ да бъде задълженъ да даде своитъ обяснения за всичко онова, което е постигнато и направено, и Народното събрание да провѣрва това, което е направено. И асѣ, колкото по-големи права се даватъ на единъ управникъ, толкова повече трябва да бъде засиленъ контролътъ, не заради управника, г. г. народни представители, а заради самото дѣло, заради гаранцията, която трябва да се даде предъ българския народъ, заради престижа, който трябва да има управникътъ и управлението предъ българския народъ. Когато се знае, че всичко се контролира, народътъ ще бъде спокоенъ, гражданството ще бъде спокойно.

Г. г. народни представители! Това сѣ голѣмитъ въпроси, които се засѣгатъ въ законопроекта. Азъ нѣма да се спрамъ върху всички онѣзи подробности, които сѣ необходими за прокарването на това стопанско обособяване — опредѣляне на инвентара, на капиталитъ на желѣзницитъ, опредѣляне на разходите и пр. Това сѣ подробности, върху които Народното събрание ще се спре, и въ които други може би ще навлѣзатъ, както направя това г. Омарчевски. Азъ нѣма да се спрамъ върху тяхъ.

Позволявамъ си, обаче, да спра вниманието на управлението и върху другъ единъ въпросъ, който се повдига, може би инцидентно, въ този законопроектъ — въпросътъ за регламентирането, за уреждането на нашето автомобилно дѣло. Въ свръзка съ нуждитъ на желѣзницитъ, въ свръзка съ засилването на тѣхния трафикъ, съ улесняването на превоза на пътници и стоки, предвижда се урегулирането на автомобилното дѣло. Г. г. народни представители, азъ смътam, че автомобилното дѣло така се разви у насъ, че се налага регламентирането му съ по-широкъ обзоръ, съ по-широкъ размахъ. Това е единъ въпросъ отъ голѣмъ общественъ интересъ. Тукъ сѣ засегнати не само нуждитъ на желѣзопътното дѣло, тукъ сѣ засегнати нуждитъ и по сигурността на пътника и на превоза, засегнати сѣ нуждитъ изобщо на нашето съобщително дѣло. И азъ смътam, че ще се намѣри нѣкаква формула, която да разшири онова постановление, което е прокарано въ законопроекта и което засѣга по-скоро интереситъ на желѣзницитъ. Това дѣло не може да се остави свободно, безъ регламентация, защото голѣми обществени интереси, интереси на граждани, интереси на търговия, интереси на стопанство, сѣ въ свръзка съ него.

Както виждате, г. г. народни представители, азъ засегнахъ законопроекта съ онѣзи мотивировки, съ които той е представенъ. Не засегнахъ въпроса, който се повдигна тукъ — че чрезъ този законопроектъ се целѣло или пъкъ целѣло да се даде възможностъ на чужда намѣса въ нашата страна и въ нашето желѣзопътно дѣло. Азъ не знаа, дали е отъ интересъ за насъ, за страната ни, да подигаме въпроси, които не се повдигатъ отъ други. Но въ всѣки случай, г. г. народни представители, когато тѣ се повдигатъ, убеденъ съмъ, обясненията ще бъдатъ такива, че да доведатъ напълно народното представителство, за да бъде то спокойно, че когато създава закони, създава ги по чистото съображение, да служи на стопанското или на държавното дѣло на този народъ, а не ги създава по други, външни желания на чуждото и да било. Азъ знаа, г. г. народни представители, че и онѣзи, които ни даватъ съвети отъ вънъ, идатъ съ най-добри намѣрения, съ най-добри желания, но все пакъ тѣзи съвети и желания сѣ такива на доброжелатели къмъ едни, които като-че се признаватъ за нуждаещи се отъ съвети.

Г. г. народни представители! Българскиятъ народъ желае лека-полека ограниченията, които му налага договорътъ за миръ, да се махнатъ, но не да се създаватъ нови, не да се подготвятъ условия за нови ограничения. Това е разбирането на всѣки гражданинъ въ тая страна. Това е разбирането на всѣки народенъ представител. Убеденъ съмъ, това е разбирането на всѣки управникъ, на всѣки министъръ. Нѣма управникъ въ нашата страна, който би допусналъ, щото нѣкой да надниква тамъ, където сѣ най-скровенитъ гѣнки на народната душа — желанието ѝ да бъде независима, свободна, самостоятелна, тъй, както тя има право да бъде, и нѣма народенъ представител, който би се съгласилъ да стане съучастникъ за прокарването на такива желания. Това се знае и отъ управникитъ, това се знае и отъ българския народъ, и затова той е спокоенъ. Съ такова спокойствие ние ще трябва да създаваме законитъ. И азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че и този законъ ще бъде едно срдѣство, дадено въ ржцетъ на правителството, за да тика напредъ стопанското развитие на нашата страна, за да осигурява нейната независимостъ, нейното спокойствие, нейната сигурностъ съ това оръжие, което ние ще му дадемъ; че този законъ не ще бъде едно оръжие, съ което ние ще създаваме сами противъ насъ неприятни и може би нежелателни положения, а ще бъде едно оръжие, съ което и ние съ нашия примѣръ на достойно, добросъвестно служене на тази страна, ще можемъ да съдействуваме, щото този свещенъ огънь, за който устрои хме тѣзи тържества, наистина да пламти вѣчно въ душитъ на нашитъ граждани.

Г. г. народни представители! Наистина този свещенъ огънь гори и ще гори, но не бива да забравяме, че трябва всѣкогажъ да му подливаме масло, че никогажъ не трябва да му подливаме студенъ душъ, че никогажъ не трябва обезкуражаване да излиза, особено отъ една Камера, отъ едно правителство, защото това е единъ нѣженъ пламъкъ, и най-много ние въ Народното събрание трябва да го пазимъ. Защото надеждата на нашия народъ и на нашата страна ще бъде само въ българския духъ.

Г. г. народни представители! Ние сме малка страна, ние не можемъ да разчитаме на силата, ние можемъ да разчитаме на онова, което е спасявало малкитъ страни. Белгия не би съществувала днесъ, ако нейниятъ духъ не беше по-голямъ отъ нейната сила, и ако тя не застана здраво да защитава своето достоинство и тогава, когато беше сигурна, че ще бъде премачкана, че ще бъде унищожена. Този духъ е крепитель на малкитъ народи, на малкитъ държави, за него и ние трябва да мислимъ всѣкогажъ, при всѣки законопроектъ, който гласуваме. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. Тодоръ Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ (д.сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нѣмамъ за задача да критикувамъ онѣзи принципиални положения, които сѣ вложени въ предложението на законопроекта. Надѣвамъ се, че други отъ нашитъ другари, достатъчно подготвени и компетентни, ще направятъ една основна критика на законопроекта. Имамъ сведения, обаче, че нѣкои отъ ораторитъ на опозицията не сѣ готови още съ съситъ речи и затова азъ имъ правя една услуга, като ангажирамъ времето на Събранието съ нѣколко дребулии — едни отъ онѣи дребулии, които често

пжти минаватъ незабелязано при гласуването на много закони, защото обикновено дебатитъ въ Парламента се въртятъ все около голъми линии и положения, около голъми принципи.

Като депутатъ, който нѣма претенцията и охотата да влиза въ проблемитъ на нашата желѣзнопжтна политика, мене ми направиха впечатление два-три члена, върху които искамъ да спра вниманието ви.

Чл. 21 говори, че „държавнитъ служители и работници по българскитъ държавни желѣзници и пристанища, както тѣхнитъ семейства, се ползватъ съ право на безплатно и съ намалени цени пжтуване и пренасяне, съгласно особенъ правилникъ“.

С. Савовъ (д. сг): А тѣ сж на брой 30 хиляди души — да се запомни това.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Нѣма съмнение, че народното представителство нѣма да има по принципъ нищо противъ постановлението на този членъ, защото въ сжщность ние узаконяваме една привилегия, съ която чиновницитъ по българскитъ държавни желѣзници се ползватъ и сега. Споръ нѣма, че тѣ и тѣхнитъ семейства трѣбва да се ползватъ съ тия облекчения. Народното представителство никога нѣма да се откаже да подкрепи всѣка една инициатива, която има за целъ да подобри бита на българския чиновникъ и специално на българския служител по държавнитъ желѣзници. Нѣщо повече, въ основнитъ идеи на този законопроектъ, който се стреми къмъ едно автономизиране на желѣзницитъ, се създаватъ всичкитъ необходими предпоставки и условия да се установи най-сетне въ желѣзнопжтното ведомство единъ стабилитетъ на служащитъ, за да могатъ тѣ, изтрѣнати отъ всѣкакви политически влияния, да се предадатъ на своята служба и на своята специализация. Ние сме дорасли вече до това съзнание и като Парламентъ, и като политически лица, че този стабилитетъ е крайно необходимъ за желѣзнопжтнитъ служители. И нашата желѣзнопжтна служба ще направи една безсъмнена и голѣма крачка напредъ, когато вече осъмне при тая толкова желана отъ държавнитъ служители стабилизация.

Ние нѣма да се противопоставимъ на всички инициативи, които иматъ за целъ чрезъ уредяването на нови фондове да се подобри битътъ на чиновницитъ, като имъ се създадатъ разни удобства за лѣтуване, за поддържане на тѣхното здраве, за обучени на тѣхнитъ деца и въобще за подобрене на тѣхния битъ.

Но, г. г. народни представители, има единъ другъ членъ къмъ края — чл. 59 — въ буква в на който е казано: „Настоящиятъ законъ отмѣня разпоредбитъ на законитъ, съ които се разрешава безплатно или съ намалени цени пжтуване и превози по българскитъ държавни желѣзници“. То значи, че се унищожаватъ всички разпоредби, съгласно които българскитъ депутати, известни представители на нашия печатъ — тѣй, както това става въ всички страни — и инвалидитъ, се ползватъ отъ правото за безплатно пжтуване.

Министъръ Р. Маджаровъ: Това не е вѣрно.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Азъ ще бѣда доволенъ, ако г. министърътъ се обясни.

П. Палиевъ (д. сг): Г. Кожухаровъ! Би било много интересно г. министърътъ да обясни какъ стои този въпросъ, щомъ прави възражение.

Министъръ Р. Маджаровъ: Това не е вѣрно.

К. Цвѣтковъ (з. в): Кого да вѣрваме сега?

Т. Кожухаровъ (д. сг): Целта, която преследвамъ съ излизането си на трибуната, е именно да се разясни този въпросъ. Азъ ще бѣда извънредно доволенъ, ако г. министърътъ изтъкне, че това не е вѣрно. Ние, обаче, г. г. народни представители, четохме тукъ законопроекта, тъкувахме неговитъ постановления и намѣрихме, за наше утешение, единъ членъ — членъ 58, въ който се казва, че „подробноститъ по прилагането на този законъ се опредѣлятъ съ правилникъ“.

П. Анастасовъ (с. д): Ако оставимъ туй на правилника, отиде, та се не видѣ.

Председателътъ: Моля, г-да, не прекъсвайте.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Кога ще се направи този правилникъ и какъ ще се направи, . . .

Единъ отъ сговориститъ: И кой ще го направи?

Т. Кожухаровъ (д. сг): . . . ние не знаемъ и не можемъ да знаемъ. Едно, обаче, въ което сме положителни, то е, че когато този законъ влѣзе въ сила следъ публикуването му въ „Държавенъ вестникъ“, всѣки единъ кондукторъ може да ни сваля отъ трена и всѣки единъ инвалидъ може да бѣде лишенъ отъ правото му да се ползува съ безплатно пжтуване. Това е, което азъ положително знамъ, като чета законопроекта.

С. Савовъ (д. сг): И ще стане една разправия между кондукторитъ и инвалида съ патерицитъ! (Глъчка)

Председателътъ: Моля, тишина, г-да

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ се надѣвамъ, че нѣма да понижатъ достойнството на Парламента, като изнасятъ този въпросъ предъ васъ. Целта ми не е да защита едно право на насъ, народнитъ представители, макаръ че въ всички културни страни, даже и въ странитъ, където желѣзнопжтната администрация не е държавна, като Англия и Франция, напоследъкъ е установено правото на народнитъ представители да пжтуватъ безплатно по желѣзницитъ.

Х. Силяновъ (д. сг): Въ Гърция пжтуватъ безплатно и по параходитъ на частнитъ компании, понеже е морска държава.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Но азъ бихъ отишълъ още подалечъ, като кажа, че ако интереситъ на счетоводството на българскитъ държавни желѣзници изискватъ това, да нѣма оезплатни пжтувания, ако най-сетне българската държава е достигнала до едно такова положение, че трѣбва отъ всѣкъ да търси ресурси, ние, народнитъ представители, ще се лишимъ отъ тази привилегия, ще останемъ само съ единствената привилегия, да получаваме 400 л. дневни и да носимъ упрѣцитъ на българския народъ, че ядемъ пари на вѣтъра; ние ще се лишимъ отъ тая привилегия, но въпросътъ е за единъ принципъ, г. г. народни представители. Засѣгатъ се тукъ и инвалидитъ. И азъ съмъ още отсега сигуренъ, че въпросътъ за инвалидитъ ще оѣде уреденъ въ правилника, който се предполага, че ще се изработи. Но биваше ли да се внася излишно раздражение въ редоветъ на тѣхнитъ организации, които изпращатъ тукъ представители да се интересуватъ отъ този въпросъ, който живо ги засѣга? Биваше ли, най-сетне, да се подхвърля и най-малкото съмнение, че по случай 50 години отъ освобождението на България ние сме приготвили единъ такъвъ не особено приятенъ сюрпризъ на тия, които сж пожертвували здравето си, кратка и рѣцетъ си въ служба на България? Ние ще ги успокоимъ, разбира се, и отъ трибуната, и отъ министерската маса, че една тѣхна привилегия нѣма да бѣде засегната. Това, безспорно, ще направимъ. Но все-таки даде се възможностъ на демагогията, на политическата спекулация да дразни болезнената душа на българския инвалидъ. Целта ми, излизайки тукъ (Сочи трибуната), е да пресѣка една подобна възможностъ и да изкажа съжалението си, че при съставянето на единъ законопроектъ, създаденъ съ толкова много родилни мъжи, могатъ да се допуснатъ едни подобни работи, които сж неприятни.

Г. г. народни представители! Но би могло да ми се възрази: това сж подробности, които могатъ да бѣдатъ уредени въ правилника. — Ами като сж подробности, защо е предвидена тази подробностъ въ чл. 21, че чиновницитъ по българскитъ държавни желѣзници могатъ да пжтуватъ безплатно? И това е една подробностъ, която можеше да бѣде предвидена въ правилника.

Нѣкой отъ сговориститъ: Тѣ сж си го съчинявали.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Добре! Явно е, че се преследва една целъ: по законодателенъ редъ да се установи една привилегия на служащитъ по българскитъ държавни желѣзници — една привилегия, противъ която ние нѣмаме нищо, съ която ние сме съгласни — да се осигури тази привилегия отъ всѣкакви произволи и отъ волята на което и да било правителство, на който и да било министъръ. И затова изрично е споменато за нея въ законопроекта. Е добре, щомъ като е така, азъ бихъ молилъ по сжщия начинъ да се узакони и въ закона за българскитъ държавни желѣзници,

създаденъ съ едни толкова широки и далечни задачи, да има най-сетне единъ текстъ, въ който българската държава да каже, че инвалидитѣ—тия, които сѣж пожертвували здравето си за България — отъ днесъ нататъкъ и во вѣки вѣковъ, въпрѣки всички правителства, надъ всички партии и партийни влияния, ще се ползватъ съ правото да се возитъ безплатно по българскитѣ държавни желѣзници. Неужели тия жертви на войнитѣ не заслужаваха тая честъ, да бъдатъ вписани въ закона за българскитѣ държавни желѣзници?! Що се касае за насъ, депутатитѣ, това е подробностъ.

С. Савовъ (д. сг): Не бива да се поставятъ депутатитѣ въ зависимостъ отъ чиновницитѣ. Да не се унижаватъ депутатитѣ по този начинъ! Трѣбва да кажете това тукъ, г. Кожухаровъ! Депутатитѣ не може да се унижаватъ съ правилници, да имъ се дава милостъ. Депутатитѣ сѣ върховно правителство. Като лѣтуватъ, бидейки върховно правителство, съ специални вагони, не може да се унижаватъ по този начинъ отъ чиновници съ правилници.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Що се касае за насъ, депутатитѣ, ние сме научени да търпимъ и заслужено, и незаслужено оскорбления. Насъ могатъ даже и да не ни поканятъ въ Преславъ, при Мадарския конникъ, защото сме партизани, политически лица.

Т. Мечкарски (з. в): (Рѣжоплѣска)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Като че ли България не е създадена въ продължение на 50 години отъ политически лица! Азъ бихъ билъ любопитенъ да видя, ако Петко Каравеловъ бѣше още живъ, дали щѣха да го поканятъ въ Преславъ.

Д. Каранешевъ (д): Надали.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Като-че-ли Михаилъ Маджаровъ, който е свързанъ съ историята на България, не заслужаваще тази честъ! Тамъ се нареди единъ чиновнически комитетъ, който отиде да поеме свещения огънъ на Аспаруха. Та ние ще преглътнемъ и това; нека ни турятъ и въ правилника, макаръ че редно и логично е да се установи въ закона за българскитѣ държавни желѣзници, . . .

П. Анастасовъ (с. д): И депутати и министри зависятъ отъ бюрокрацията!

Т. Кожухаровъ (д. сг): . . . да се установи въ закона за българскитѣ държавни желѣзници веднѣжъ завинаги, че народнитѣ представители ще се ползватъ съ безплатно пътуване, независимо отъ волята на този или онзи министъръ. Българското Народно събрание има право да поиска туй, затова защото това е редно, затова защото това е справедливо, затова защото така е въ всички държави.

Но, г. г. народни представители, всичкото това е дреболия. Всичко това би могло да се уреди въ една комисия. И азъ съмъ сигуренъ, че въ правилника тия подобрения ще станатъ. Но за мене се явява тукъ единъ принципиаленъ въпросъ, и това е, което ме дразни, и това е, което ме изважда тукъ на трибуната. Ние нѣма да станемъ по-бедни или по-богати отъ това, ако си плащаме такситѣ по българскитѣ държавни желѣзници. Но когато единъ държавенъ институтъ, като Дирекцията на б. д. ж., сервира на Народното събрание единъ законопроектъ, съ който казва: занапредъ вне, законодателното тѣло на България, ще признаете, че ние, управителитѣ на б. д. ж., сме най-компетентни, че ние сме най-подготвени, и въобще, така да се каже, най-версирани да поемемъ въ рѣцетѣ си изцѣло съдбата на този институтъ; че ние сме най-подготвени и най-загрижени за съдбата на б. д. ж. и че искаме да ни разрешите да си съставиме единъ особенъ бюджетъ, който да се различава отъ бюджетитѣ на другитѣ министерства, за да можемъ да бъдемъ съ развързани рѣце въ нашата дейностъ — съ това ние ще се съгласимъ — когато намъ ни предлагатъ единъ законопроектъ, който въ значителна степенъ осигурява независимостта и стабилитета на персонала по българскитѣ държавни желѣзници, когато депутатъ вече не ще може да влѣзе даже въ канцеларията на Дирекцията на желѣзницитѣ, намъ ни се казва още: плюсъ всичкитѣ тия голѣми работи, които ние ще гласувате съ съзнание и съ готовностъ, съ надежда, че ще се създаде нѣщо полезно за България, плюсъ това ви ще гласувате една дреболия, и тая дреболия е, че ние ще трѣбва да гласувате лишаването ви отъ безплатното пътуване. Ама, съгласете се, г-да, че да се обър-

нешъ ти къмъ тия, отъ които зависи да се прокара исканото отъ тебе мѣроприятие, да се обърнешъ ти къмъ законодателното тѣло на България, отъ което зависи да приеме или да отхвърли известенъ законопроектъ, и да му кажешъ: ти на мене ще гарантирашъ всичкитѣ привилегии по този законъ, ти ще ми дадешъ възможностъ да си правя фондове, ти ще ми дадешъ възможностъ да се возя безплатно азъ и семейството ми, но ти, г. депутатъ български, ще се лишишъ отъ твоята привилегия да се возишъ безплатно по българскитѣ държавни желѣзници, защото ние може би ще направимъ нѣкакъвъ правилникъ и въ тоя правилникъ може така да решимъ, да се ползватъ и ние отъ тази привилегия — това е шизо, което не мога да разбера.

Азъ, г. г. народни представители, нѣмамъ за целъ да атакувамъ когото и да било, най-малко имамъ за целъ да атакувамъ моя отличенъ приятелъ г. Рашко Маджаровъ, другаръ по колегия и добъръ политически приятелъ. Не атакувамъ него. Азъ искамъ да атакувамъ она бюрократически духъ, заседналъ въ разни министерства и разни дирекции, . . . (Рѣжоплѣскания отъ сговориститѣ и лѣвицата)

С. Савовъ (д. сг): Браво!

Т. Кожухаровъ (д. сг): . . . който иска да се издигне надъ държавата, който иска да се издига често пѣти надъ нашия депутатъ, и да защита достоинството на българския народенъ представителъ. Защото азъ не знамъ друга държава, където народниятъ представителъ да бѣде съ по-погазенъ авторитетъ. (Рѣжоплѣскания отъ сговориститѣ)

С. Савовъ (д. сг): Браво!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Всѣки хулиганъ, всѣки драскачъ въ печата, всѣки карикатуристъ може да се гаври съ българския народенъ представителъ. Ние понасяме всичко това. Но когато служителитѣ на държавата поднасятъ на българското Народно събрание законопроекти, трѣбва много добре да си отварятъ очитѣ, за да не излагатъ достоинството на българското законодателно тѣло. (Рѣжоплѣскания отъ всички страни)

С. Савовъ (д. сг): Браво!

Председателтъ: Нѣма другъ записанъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. председателю! Азъ желая да говоря, но поради неразположение и главоболие, бихъ молилъ (Възражения отъ сговориститѣ) колкото Васъ, толкова и представителятѣ на другитѣ парламентарна групи, ако има нѣкой другъ, който желае да говори, нека ме пререде и да говори, толкозъ повече, че не съмъ записанъ и азъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): На второ четене ще говорите.

Т. Стоиловъ (д. сг): Уясненъ е въпросътъ; на второ четене ще говорите всички други.

Председателтъ: Искатъ ли нѣкой другъ думата, г-да?

Д. Нейковъ (с. д): Добре, азъ ще говоря.

Председателтъ: Имате думата, г. Нейковъ.

Министъръ Р. Маджаровъ: Моля. Ще кажа нѣколко думи Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ да отговоря само по въпроса, повдигнатъ отъ г. Годоръ Кожухаровъ. Преди всичко, невѣренъ е разнасяниятъ отъ вчера слухъ, че се отнематъ картитѣ за безплатно пътуване на народнитѣ представители, както и на журналиститѣ. И достатъчно е да се вникне въ законопроекта, да се прочете внимателно и отъ текста му ще се види, че най-напредъ, нито народнитѣ представители, нито журналиститѣ иматъ право на безплатни карти възъ основа на закона; тѣ иматъ това право по правилника. Дирекцията на желѣзницитѣ и въ миналото, когато е опредѣляла кои лица иматъ право на безплатно пътуване, не се е отнасяла пренебрежително къмъ народнитѣ представители и къмъ българскитѣ журналисти, а, напротивъ, тя е давала всичката възможностъ и на единитѣ, които сѣж контролѣри на държавното управление, и на другитѣ, които сѣж носители на общественото мнение, достатъчно да се ширятъ чрезъ българскитѣ желѣзници по всички краища на България, за да видятъ какво става въ нея.

Невърно е също така, че съпрокарването на този законопроект през Народното събрание веднага кондукторите ще свалят народните представители от железниците. Г. г. народни представители! За честта на българските държавни железници и на народното представителство, това нѣма да става.

Съ чл. 21 от законопроекта на българските железници и на семействата им се дава право да пътуват безплатно или съ намалени цени по железниците. Това постановление, г. г. народни представители, съществува и въ стария закон и въ законите на всички държави.

П. Анастасовъ (с. д): Никой не е противъ него.

Министъръ Р. Маджаровъ: Докато стоя министъръ на железниците, азъ ще защитавамъ това постановление. Не само персоналите по българските държавни железници, но железничарският персоналъ въ всички страни, където има било държавни, било частни железници, има право на безплатно пътуване.

Г. г. народни представители! Това сѣ бележитѣ, които имахъ да направя въ отговоръ на критиките на г. Тодоръ Кожухаровъ. Азъ ви моля да не се подавате на чувства по единъ въпросъ, който ще бѣде решенъ при второто четене на законопроекта, но азъ още отсега мога да ви кажа, че не е възможно българските държавни железници въ бъдеще да понасятъ една загуба отъ 75 милиона лева отъ безплатно пътуване. Има редица постановления въ много закони съ които се дава безплатно пътуване или превозване по железниците, а съ това се прѣчи да се установи отчетността въ железниците, да иматъ по-големи приходи и въобще правилно да се уредятъ българските държавни железници. Съ сегашния законопроектъ не се цели да се привилегиратъ железничарите и техните семейства, а да се постигнатъ известни стопански цели. Азъ съмъ длъженъ да успокоя народните представители и особено г. Кожухаровъ, че когато дойде на второ четене чл. 59, азъ ще представя на съвестта на народното представителство да каже дали да продължи сегашното положение на безплатно пътуване и безплатенъ превозъ или съ отстъпки, нѣщо, което е престанало да съществува въ всички, безъ изключение, европейски държави. Тия лица, които се цитираха, нѣма да престанатъ да се ползватъ съ безплатни билети за пътуване и затова има съответно постановление въ законопроекта, което човѣкъ, когато иска добре да проучи, ще го намери. Трѣбва да престанатъ злоупотребленията съ безплатното пътуване по железниците.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за уредбата на българските държавни железници на автономни начала не е новъ. Още въ 1924 г. за да не споменавамъ по-раншна дата, Народното събрание разгледа и разиска въ големи подробности изобщо въпроса за автономията на държавните стопанства и тогава още прие закона за автономията на едно отъ тия стопанства, а именно на мина „Перникъ“. Още тогава г. докладчикътъ на финансовата комисия, въ връзка съ въпроса за автономията на мина „Перникъ“, изтъкна предъ Народното събрание, че комисията е проучила на самото мѣсто състоянието на всички държавни стопанства и че тя е усвоила идеята за автономията не само на мина „Перникъ“, но и на редица други държавни стопанства, каквито сѣ железниците, Държавната печатница, пощите, телеграфите и т. н. Още тогава стана ясно, че въпросътъ се касае до една по-голяма и по-широка инициатива, която си поставя за задача да въведе една нова система въ управлението и въ експлоатацията на държавните, народните стопанства. Внесенъ бѣше, обаче, и приетъ само законопроектътъ за автономията на мина „Перникъ“.

Следъ едно прекъсване близо отъ 5 години, правителството на Демократическия съговоръ ни поднася днесъ, макаръ въ друга форма, законопроекта за уредбата и управлението на българските държавни железници, споредъ който бюджетътъ на железниците се отдѣля отъ общия държавенъ бюджетъ и тѣ добиватъ една, тъй да се каже, бюджетна автономия.

Ако времето, г. г. народни представители, позволяваше, не би било безинтересно да се припомнимъ всички ония мисли и съображения, които се изтъкнаха въ Народното събрание навремето, когато се даваше автономията на мина „Перникъ“. Мотиви и съображения, които се изнасяха въ полза изобщо на идеята за автономията на всички, а осо-

бено на по-големите държавни стопанства. Но, г. г. народни представители, азъ не ще припомямъ тия мотиви, поради това, че мотивите на настоящия законопроектъ съвсемъ не сѣ еднакви съ ония мотиви, които се изложиха на времето при даване автономия на мина „Перникъ“. И не само това. Настоящиятъ законопроектъ се явява единъ видъ откъснато отъ общата мисълъ за автономията на българските държавни стопанства; той се явява инцидентно и независимо отъ тази голяма мисълъ, която се подчерта нѣколко пъти въ Народното събрание, за реорганизацията на народните стопанства. При все това, г. г. народни представители, азъ не мога да не подчертая, както се подчерта и отъ другите оратори, които се изказаха вече отъ тази трибуна по законопроекта, че онова държавно стопанство, което първо получи автономна организация, мина „Перникъ“, не даде добри резултати. Това не веднѣжъ се е посочвало въ Народното събрание, то се подчерта и снощи тукъ. Въмѣсто мината „Перникъ“ да регулира пазара и цените на въглищата, съ огледъ интересите на консоматорите и на българското стопанство — интересите на частните миньори, на притежателите на частни мини се наложиха на мина „Перникъ“. Резултатътъ отъ това налагане ние го видѣхме, ние го констатирахме, той се изнесе и въ печата, и въ Народното събрание. Резултатътъ бѣше силното покачване цените на коменните въглища, което достигна своята кулминационна точка презъ токущо изтеклата дълга и тежка зима, презъ която гражданите на столицата и на други по-големи градове на България, които употребяватъ каменни въглища, купуваха каменните въглища по 750—800 и надъ 800 л. тона.

Д. Даскаловъ (з. в): И по 1.000 л.

Д. Нейковъ (с. д): А нѣкъде въ провинцията цената на въглищата е надхвърлила 900 л. тона. Защо, г. г. народни представители, резултатътъ отъ автономията на мина „Перникъ“ е такъвъ?

Нѣкой отъ стовористите: Кажете какви бѣха цените на въглищата преди да стане мината автономна?

Д. Нейковъ (с. д): Преди да стане мина „Перникъ“ автономна, цените на въглищата бѣха по-ниски.

Същиятъ отъ стовористите: Но бѣха само камъни и пляка.

Д. Нейковъ (с. д): Автономията на мина „Перникъ“ се оправдаваше ачѣкъ съ това, че разносците за изваждането на каменните въглища ще бѣдатъ намалени, че каменните въглища ще добиятъ едно по-широко разпространение въ нашата страна, че ще иматъ една по-ниска и достъпна цена за българския консоматоръ. Въмѣсто това, г. г. народни представители, ние видѣхме обратни резултати. Защо? Защото мината „Перникъ“ днесъ е бюрократизирана, защото днесъ тя се управлява точно така, както въ миналото, отъ бюрократи, които пренебрегватъ, които изоставятъ интересите на държавата и народното стопанство. Случайно ли става това?

Г. Нешковъ (д. сг): Г. Нейковъ! Не сте се заинтересовали да отидете въ мина „Перникъ“.

Д. Нейковъ (с. д): Не. А тъкмо защото ония, които сѣ поставени начало на мина „Перникъ“, съзнателно измѣниха задачите на това важно народно стопанство.

Г. Нешковъ (д. сг): Тамъ работниците сѣ добре платени и иматъ добри жилища, а Вие искате евтини въглища. Какъ е възможно това?

Д. Нейковъ (с. д): Ръководителите на мина „Перникъ“ — едно стопанство, което има за задача да снабди българските консоматори съ евтини въглища, а покрай това да постигне косвено и една друга стопанска целъ — да прѣдпази износването на нашите горни — даватъ въглищата на консоматорите съ огледъ на печалбата, а не съ огледъ ползата, която трѣбва да има народното стопанство. Не искамъ да кажа, че мина „Перникъ“ и въобще всѣко народно стопанство не би трѣбвало да преследва фискални задачи въ смисълъ, че то трѣбва да дава приходи на държавата, но не е това най-важната и най-съществената задача на едно държавно стопанство. И тъкмо защото мина „Перникъ“ бѣде поставена по тѣзи знаци на печалбата, и частните миньори можеха да продаватъ своите въглища

на голъма и преголъма цена, съ една печалба, която извика възмущение въ всички обществени сръбди, включително и въ Народното събрание. Резултатитъ не можеха да бъдат други. Ние ги предвидихме още тогава, когато се дебатираше законътъ за автономията за мината „Перникъ“ и при дебатирането на няколко пъти въ Народното събрание въпроса за автономията на държавнитъ стопанства. Обаче правителството на Демократическия сговоръ следва упорито своята политика, която цели да даде възможност на частнитъ миньори да се доберат до по-голъми печалби, да си гарантиратъ по-охолень животъ, макаръ това да става за смѣтка на труда, на консоматора и на народното стопанство. Имайте предъ видъ, г. г. народни представители, че отъ 5 години насамъ, откакъ е прокаранъ законътъ за автономията на мина „Перникъ“, недоволството и възмущението всрѣдъ обществото отъ тия резултати отъ своитъ частни интереси и повече се увеличаватъ. Това недоволство и възмущение обхваща и правителствени сръбди. И за да ви докажа това, азъ ще ви цитирамъ в. „Слово“, отъ 15 февруарий 1928 г., въ който се правятъ следнитъ констатации отъ единъ виденъ членъ на Демократическия сговоръ, отъ единъ познавачъ на стопанскитъ и финансови въпроси у насъ, г. Велчо Т. Велчевъ. Ето какво ни казва той: (Чете) „Тукъ, по тая въпросъ за политиката на държавата въ управлението на своитъ мини, изпѣква неудобството, и даже че кажемъ недопустимостта на поставянето въ това управление лица, заинтересовани въ частнитъ мини. Колкото и добросъвестни, и колкото способни и да сж да се издигатъ надъ своитъ частни интереси, такива лица не могатъ да не се влияятъ отъ своитъ частни интереси и затова тѣхното участие въ управлението на една държавна мина, съ задачи като горезиждениитъ, е нѣщо недопустимо. Аргументътъ, че участието на такива лица въ управлението на една държавна мина може да ползува последната, защото ще се радва на улѣтвяванията и знанията на компетентни хора, е несъстоятеленъ и чудноватъ. Компетентни хора по минното дѣло могатъ да се намѣрятъ между толкова наши специалисти по това дѣло, но хора незаинтересовани, които ще прилагатъ свободно политиката на държавната мина“, а не на частнитъ мини. „Участието въ управлението на държавната мина на лица, по които и да е начинъ заинтересовани въ частнитъ минни предприятия, е една грѣшка, която не трѣбва да се търпи, защото поражава тежки за цѣлото управление подозрения“.

Г. г. народни представители! Вие виждате, че изъ сръдата на Демократическия сговоръ се явяватъ лица, които подчертаватъ отрицателния резултатъ отъ въвеждането на автономията въ мината „Перникъ“ и които недвусмислено заявяватъ, че правителството не трѣбва да поддържа въ най-голъмото и най-важното държавно стопанство единъ такъвъ редъ на нѣщата, споредъ който начело на това стопанство сж поставени лица, заинтересовани въ частнитъ мини, и лица, които управляватъ мината отъ София, какъвто е — и не е само той — софийскитъ кметъ г. генералъ Вацовъ, комуто и амбицията и времето не трѣбваше да му позволятъ, освенъ да се отдаде на своята голъма, широка и отъ важно значение длъжностъ — кметъ на столицата.

Въпросътъ, г. г. народни представители, има и една друга, морална страна, която тукъ въ Народното събрание не бива да се отминава; а тя е, че въ мина „Перникъ“ се наредиха на голъми тантиеми и на голъми печалби хора, които, като кметове, като запасни офицери или като другъ видъ рентиери, получаватъ двойни или тройни заплати по такъвъ начинъ възкачватъ своя месеченъ приходъ на 30—40 хиляди лева, когато въ тия тежки времена въ нашата държава има семейства съ по двама, съ по три и съ повече члена въ безработица, които не могатъ да намѣрятъ своята прехрана.

Но, г. г. народни представители, Демократическиятъ сговоръ е неуязвимъ, той не обръща внимание на тая критика, която изхожда и изъ собствената му сръбда и той продължава своето дѣло, макаръ, както казахъ, въ друга форма, съ други мотиви — за автономия на държавнитъ стопанства. Той ни сервира днесъ законопроекта за финансовата автономия на българскитъ държавни желѣзници.

Г. г. народни представители! Трѣбва да се констатира съ съжаление, че нѣкои г. г. народни представители, по една или друга причина, считатъ, какво законопроектътъ, който ни е представенъ, носи нѣщо съвсемъ ново въ себе си въ сравнение съ стария законъ, по който се управяватъ досега българскитъ държавни желѣзници. Той има нѣщо ново — да, и върху него ще се спремъ. Това ново се

съдържа въ две отъ главитъ на тоя законопроектъ — въ III и V — върху съдържанието на които азъ ще се спра по-подробно.

Цѣлиятъ законопроектъ, г. г. народни представители, съдържа шестъ глави. Глава I урежда въпроса за управлението и администрацията на българскитъ държавни желѣзници и пристанища; глава II засѣга персонала, който обслужва желѣзницитъ и пристанищата; глава III нарежда бюджета, неговото гласуване, неговото упражнение и по-нататъкъ изплащането на всички ония задължения, които по настоящия законопроектъ оставатъ въ тежестъ — срещу дълговетъ на държавата — на българскитъ държавни желѣзници; глава IV обхваща въпроса за счетоводството и отчетността; глава V — за предприятията и начина на разнитъ доставки, които ще трѣбва да ставатъ за желѣзницитъ и пристанищата, и най-после глава VI — „Последни разпоредби“ — съ която се отминаятъ всички досега действащи закони по тая материя.

Г. г. народни представители! По управлението на българскитъ държавни желѣзници въ законопроекта нѣма нищо ново. Въ него има само две нѣща, които обръщатъ особено силно вниманието ни. Първото нѣщо, което силно се подчертава, е, че съгласно чл. I управлението на българскитъ държавни желѣзници и пристанища се извършва отъ министъра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ. Г. министърътъ е бързалъ ревниво да запази своитъ права на управителъ и разпоредителъ съ българскитъ държавни желѣзници. Изглежда по всичко, че надъ неговата глава е стояла нѣкаква опасностъ, която го е застрашавала да му отнеме правата на управителъ и на разпоредителъ съ българскитъ държавни желѣзници.

Второто нѣщо, което прави впечатление въ главата за управление на българскитъ държавни желѣзници, то е, че въ срокъ отъ една година, следъ влизане въ сила на настоящия законъ, Министерскитъ съветъ взема решение, по докладъ на министъра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ за назначение на лице за главенъ директоръ за определенъ срокъ. Всичкитъ други членове въ глава I сж точно копие — и, забележете, въ повечето случаи бледно, лошо копие — на сега действащия законъ, и нѣматъ нищо общо съ ония нови идеи, за които тукъ г. Пяларевъ ни спомена.

Г. Пяларевъ ни каза, че правѣло отраднo впечатление, какво въ новия законопроектъ за уредба и управление на желѣзницитъ се въвеждалъ конселиаризмътъ, т. е. въвеждали се тѣй нареченитъ съвети — единъ постояненъ, както е постановено въ чл. 9 на законопроекта, и единъ върховенъ, както се нарежда въ чл. 11.

Г. г. народни представители! Разгрѣщамъ сега действащия законъ за държавнитъ желѣзници и въ него чинамъ следния текстъ: (Чете) „Чл. 5. Главниятъ директоръ, поддиректорътъ, главниятъ инспекторъ, юрисконсултътъ и началникитъ на отдѣлитъ образуватъ единъ постояненъ съветъ, председателствуванъ отъ главния директоръ, който заседава най-малко два пъти въ месеца“. Въ новия законопроектъ има следния текстъ: (Чете) „Чл. 9. При Главната дирекция се образува постояненъ съветъ“ — същото име — „който се състои отъ главния директоръ, директоритъ, юрисконсулта, главния инспекторъ, началникитъ на отдѣлитъ и отдѣленията“ — почти точния текстъ на сега действащия законъ.

По-нататъкъ. Въ сега действащия законъ сж определени функциитъ на този постояненъ съветъ по следния начинъ: (Чете) „Чл. 6. Назначението на съвета е да проучва и да взема решения: първо, по важни наставления, правилници, закони, които иматъ за предметъ уреждането и подобрението на разнитъ служби; второ, по изготвяне на бюджетопроектитъ; трето, по важни нововъвеждения и измѣнения въ типовеитъ на подвижни и неподвижни материали или разширение съоръженията на линиитъ и пристанищата; четвърто, по определяне, измѣнение и определяне единичнитъ цени на тарифитъ за пренасянето на пътници, стоки“ — и т. н., и т. н., и най-после — „по повишението на чиновницитъ и изобщо по всички въпроси, съ които самъ министърътъ на общественитъ сгради, пътищата и съобщенията или главниятъ директоръ намѣри за добре да сезира съвета“. Въ законопроекта сж приповторени сжщитъ функции на този постояненъ съветъ съ следната редакция: (Чете) „Чл. 10. Съветътъ по нареждане на министъра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ или на главния директоръ се занимава съ въпроситъ по: а) изготвяне на проекти на закони, правилници и наредби; б) бюджетопоекта, в) разширения и подобрения на линиитъ и пр.; г) нови желѣзнопътни линии и пристанища; д) разписание на влако-

ветъ; е) тарифи за желѣзницитѣ пристанищата и ж) всички други въпроси, съ които то натовари министърът или главният директоръ“.

Питамя азъ г. Пъдарева, питамя съставителитѣ на законопроекта, питамя всички онѣзи, които мислятъ — и дори експлоатиратъ съ тоя фактъ — че новиятъ законъ за уредба на държавнитѣ желѣзници носи нѣщо ново, че той поставя желѣзницитѣ въ съприкосновение съ части или съ цѣли обществени слоеве: къде е новото въ тоя законопроектъ? Вие виждате, че въ него старото е точно претиснато.

Може би, г. г. народни представители, ще ми въразите, че въ чл. 11 има нѣщо ново, а именно: (Чете) „Като съществително тѣло по желѣзнопътни и пристанищни въпроси отъ общественъ интересъ урежда се върховенъ желѣзнопътенъ и пристанищенъ съветъ при министъра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ“.

Г. г. народни представители! И тоя върховенъ съветъ не е новъ, и той е заимствуванъ отъ сега действащия законъ за уредбата на държавнитѣ желѣзници отъ 1908 г. Ето неговия текстъ: (Чете) „Чл. 13. За улеснение на Главната дирекция при съставяне на тарифи и разрешаване на въпроси отъ икономически характеръ, се съставлява съветъ отъ мѣстнитѣ търговци и индустриалци, посочени отъ търговско-индустриалнитѣ камари, който заседава единъ пътъ въ месеца и който дава мнение по възложениитѣ нему на разглеждане въпроси. Числото, както и самитѣ лица, които взематъ участие въ този съветъ и самото дѣловодство, се определятъ съ заповѣдъ отъ министъра на общественитѣ сгради.“

Н. Пъдаревъ (д. сг): Сѣщото ли е това?

Д. Нейковъ (с. д): То е сѣщото. Вие изглежда, че не сте счели за нужно да прочетете стария законъ, за да ни казвате сега, че съ тия два съвета се прави едно нововъведение и да го припишвате въ услуга на това правителство, на което вие така партизански отъ трибуната на Народното събрание се опитвате да плетете вѣщи.

Ето пъкъ какво е казано въ законопроекта: (Чете) „Чл. 11. Като съществително тѣло по желѣзнопътни и пристанищни въпроси отъ общественъ интересъ“ — въ стария текстъ е казано „по икономически въпроси“ — „урежда се върховенъ желѣзнопътенъ и пристанищенъ съветъ при министъра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ“. Съставитѣ на този съветъ по стария законъ и по законопроекта е единъ и сѣщъ, съ тази само разлика, че въ законопроекта се предвиждатъ представители на четиритѣ министерства: на войната, на търговията, промишлеността и труда, на общественитѣ сгради, пътищата и благоустройството и на финанситѣ, и, освенъ представителитѣ на търговскитѣ камари, предвиждатъ се и представители на борситѣ, които въ 1908 г. не сѣ съществували.

Въ всѣки случай, идеята, щото въ управлението на държавнитѣ желѣзници да бъдатъ привикани и други съслужива въ нашия животъ, които сѣ прямо, по-близо или по-отдалечъ, заинтересувани отъ правилното и нормално развитие на държавнитѣ желѣзници, не е нова, а е прокарана въ стария законъ. Въ стария законъ по своя съставъ съветътъ много малко се различава отъ съвета, който се предвижда по законопроекта. Ако прочетете, обаче, какви сѣ функциитѣ на съвета по стария законъ и по законопроекта, ще видите, че тѣ сѣ досущъ едни и сѣщи. Съставителитѣ на законопроекта не е можалъ дори да прикрие, че той е заимствувалъ и преписалъ текстоветѣ отъ действащия законъ за българскитѣ държавни желѣзници, а ни ги представя като нѣщо ново, като една идея, която днесъ влиза въ основата на управлението и експлоатацията на желѣзницитѣ.

Но, г. г. народни представители, въпросътъ е: какъвъ характеръ иматъ тия два съвета, които се учредяватъ по закона за организацията и уредбата на държавнитѣ желѣзници и дали тѣ фактически ще донесатъ нѣщо ново въ живота на желѣзницитѣ, дали тѣ ще дадатъ нѣщо по-особено на българскитѣ държавни желѣзници, отъ досегашната имъ експлоатация и отъ днешното имъ управление?

Г. г. народни представители! Самиятъ съставъ на тия съвети ви подсказва, че тѣхната роля и задача ще се сведе до едно нищо, до една нула. Тѣ и досега сѣ съществували въ закона, но колко пъти сѣ изпълнили своитѣ функции, колко пъти презъ тѣхнитѣ рѣце е миналъ бюджетопроектътъ на желѣзницитѣ, колко бюджетопроекти на желѣзницитѣ тѣ сѣ изготвили? Споредъ моитѣ сведения, това не е станало нито съ единъ бюджетъ. Съставътъ на тия съвети е бюрократически: тѣ сѣ състоятъ само отъ чиновници въ Министерството на желѣзницитѣ.

Като казвамя бюрократически, не желая ни най-малко да обидя когото и да било отъ хората, които стоятъ днесъ начело на българскитѣ държавни желѣзници, повечето отъ които азъ уважавамъ и почитамъ като хора, които съ достоинство заематъ мѣстата си като ръководители и управители на българскитѣ държавни желѣзници.

Но, г. г. народни представители, въпросътъ е тамъ, че и новиятъ законъ не ще даде инициатива и възможностъ на тия хора — които сѣ въ пълна зависимостъ отъ министъра на желѣзницитѣ и сѣ негови подчинени, които сѣ негови чиновници, които се назначаватъ, наказватъ и уволняватъ отъ него — да проявятъ инициатива, да приложатъ своя опитъ, своя тактъ, своитѣ знания въ управлението на българскитѣ държавни желѣзници. Тѣ ще бъдатъ спѣвани, както досега сѣ били спѣвани, било отъ министритѣ партизани било отъ партизанитѣ, които сѣ около министъра или около министритѣ, и въ управлението на българскитѣ държавни желѣзници нѣма да се въведе една нова система, тѣ нѣма да се реорганизируютъ, тѣ нѣма да получатъ единъ новъ потикъ, тѣ нѣма да се озарятъ отъ лѣчитѣ на нови знания, на нова опитностъ и на нова инициатива на тия хора, които и десъ сѣ по върховетѣ на управлението на българскитѣ държавни желѣзници и, следователно, очакванитѣ резултати отъ тая „реорганизация“ не ще се получатъ.

Н. Пъдаревъ (д. сг): Ще махнемъ министъра и ще засилимъ постоянния съветъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. Пъдаревъ! Когато вие трѣбваше да махнете министъра отъ мина „Перникъ“. Вие не ни изтъкнахте тукъ Вашитѣ съображения. Вие дадохте въ рѣцетѣ на заинтересовани хора, въ рѣцетѣ на партизани мината „Перникъ“, за да търгуватъ съ нея противъ интереситѣ на българския народъ. Никой не Ви говори, че вие ще трѣбвате да сведете ролята на министъра на желѣзницитѣ до нула. Тамъ не е въпросътъ, и това не ще поддържамъ азъ. Моята мисль е, че хора като Васъ не бива отъ трибуната на Народното събрание да казватъ, че тукъ се новаторствува, че се правятъ кой знае какви нововъведения въ българскитѣ държавни желѣзници.

Н. Пъдаревъ (д. сг): Не е новаторство, г. Нейковъ!

Д. Нейковъ (с. д): Моята мисль е, че положението на българскитѣ желѣзници съ тия два съвета, които сѣ съществували и досега, нѣма да се измѣни абсолютно въ нищо.

Н. Пъдаревъ (д. сг): Вие отричате ли съществителнитѣ тѣла въ управлението на желѣзницитѣ? Не ги ли желаете?

Д. Нейковъ (с. д): Г. Пъдаревъ! Ще имаме възможностъ при разглеждане законопроекта на второ четене да поприказваме по-подробно по този въпросъ.

Н. Пъдаревъ (д. сг): Навлизате въ подробности и изопачавате.

Д. Нейковъ (с. д): Не, азъ не влизамъ въ подробности. Напротивъ, азъ говоря по начало, и ако има нѣкой да е изопачавалъ, защото не е познавалъ стария законъ за желѣзницитѣ, това сте вие. Вие говорихте преди менъ и Вашитѣ думи помня много добре. Вземете сами да си ги прочетете.

Г. г. народни представители! Тѣй както се урежда администрацията и управлението на българскитѣ държавни желѣзници, тѣмъ се дава пакъ една непълна, една осакатена организация, . . .

П. Стайновъ (д. сг): Автономия.

Д. Нейковъ (с. д): . . . защото въ нея ще иматъ надмощи ония хора, които и досега сѣ управлявали българскитѣ държавни желѣзници. И когато е въпросъ, г. г. народни представители, за реорганизация на народнитѣ, на държавнитѣ стопанства, вие, законодателитѣ, не трѣбваше да изпускате изъ предъ видъ, че освенъ представителитѣ на министерството, въ лицето на министъра и чиновницитѣ, които представляватъ държавата, въ нашия стопански животъ — а желѣзницитѣ сѣ едно стопанско предприятие — единственитѣ фактори сѣ не само централната властъ, представляваща капитала, който е вложенъ въ тия желѣзници, но че има и други фактори, . . .

П. Стайновъ (д. сг): Държавниятъ капиталъ.

Д. Нейковъ (с. д): ... които иматъ не по-малко интересъ за правилното функциониране на желѣзницитѣ. Собственици на желѣзницитѣ, г. Стайновъ, сѣ и ония държавни служители, на брой 15 хиляди души крѣгло, . .

П. Стайновъ (д. сг): Не сѣ собственици.

Д. Нейковъ (с. д): ... които заедно съ българския народъ трѣбва да взематъ непосредствено участие въ управлението на желѣзницитѣ и които сѣщо иматъ интересъ да бѣятъ по-отблизо, да контролиратъ правилното развитие на тия желѣзници.

Нѣкой отъ сговориститѣ: А другитѣ 5 милиона и 500 хиляди души въ нашата държава нѣматъ ли право?

А. Радоловъ (з. в): Той каза и за тѣхъ.

Д. Нейковъ (с. д): Освенъ това, г. г. народни представители, желѣзницитѣ засѣгатъ цѣлия стопански животъ, а въ нашия стопански животъ фактори сѣ и консоматоритѣ, които сѣщо така не сѣ извикани да взематъ участие въ контрола, въ управлението на държавнитѣ желѣзници. Вие привиквате въ контрола и въ управлението на държавнитѣ желѣзници, напр., търговскитѣ камари. Ние не бихме имали нищо противъ това, защото въ сѣщината на търговскитѣ камари е да взематъ участие при контрола и при управлението на държавнитѣ желѣзници, тъй като камаритѣ сѣ фактори въ търговско-индустриалния животъ на нашата държава. Но, г. г. народни представители, нима консоматоритѣ на страната, организирани въ общинитѣ, организирани въ окръжията, организирани въ новитѣ стопански предприятия, каквито сѣ кооперациитѣ, нима тѣ не сѣ заинтересовани и не би трѣбвало да взематъ участие въ управлението и въ експлоатацията на българскитѣ държавни желѣзници? Кolkото повече обществени слоеве, г. г. народни представители, се привикватъ, макаръ съ съвѣстителенъ гласъ, както повелява законопроектътъ, толкозъ повече организацията и управлението на държавнитѣ желѣзници ще се опре на повече фактори, на повече слоеве отъ нашето общество, които не по-малко отъ бюрократитѣ въ министерството и отъ министра сѣ заинтересовани въ едно по-правилно и по-полезно функциониране на българскитѣ държавни желѣзници. Това е много важно и необходимо за една страна като нашата, която претендира, че се управлява демократически, която претендира, че въ основата на нейното управление се проявява волята не на другъ, а на самия народъ. Въ нашата страна, освенъ капитала и труда, въ работитѣ на българскитѣ държавни желѣзници трѣбва да бѣдатъ привлѣчени така сѣщо и българскитѣ консоматори, да взематъ и тѣ колкото се може по-активно и по-съзнателно участие въ управлението на желѣзницитѣ. Само тогава вие ще имате една по-добра, една по-голяма гаранция въ правилното функциониране на българскитѣ държавни желѣзници.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това не е съгласно съ принципитѣ на социалната демокрация.

Д. Нейковъ (с. д): Тѣкмо обратното е, г. Данаиловъ. То е въ пълно съгласие съ принципитѣ на социалната демокрация.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това, което Вие казвате, е рускиятъ съветизъмъ.

Д. Нейковъ (с. д): Ако е въпросъ за съветизъмъ, съветизъмъ вие имате въ мината „Перникъ“, но този съветизъмъ вие не го виждате, защото той ви е изгоденъ, защото ви дава възможностъ да експлоатирате едно голямо народно богатство въ полза на частни интереси.

П. Стайновъ (д. сг): Въ мината „Перникъ“ има рационализация и индустриализация на държавното предприятие, а не съветизъмъ. Малко бъркате тукъ, г. Нейковъ.

К. Пастуховъ (с. д): Нима учредяването на съветни значни съветизъмъ? Това ли е сѣщината?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Тѣй, както го иска г. Нейковъ, то е съветизъмъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не е сѣщината тамъ, не е най-лошото тамъ.

Д. Нейковъ (с. д): Участието на хората на труда, на ония, които въртятъ колелетата на държавнитѣ желѣзници, въ управлението на държавнитѣ желѣзници не е съветизъмъ, но е една върховна нужда на времето.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това е съветизъмъ.

Д. Нейковъ (с. д): Само тогава тия служители ще могатъ да се отдадатъ всецѣло на интереситѣ на народнитѣ желѣзници.

К. Пастуховъ (с. д): Това го даватъ въ всички държави — въ Германия и навредъ.

Д. Нейковъ (с. д): Това е принципътъ, който е прокаранъ въ редица чужди желѣзнопътни администрации, които Министерството на желѣзницитѣ ни дава за примѣръ, когато иска да въведе автономията на българскитѣ държавни желѣзници. Азъ получихъ отъ Дирекцията на желѣзницитѣ една книга за управлението на австрийскитѣ, швейцарскитѣ, германскитѣ и други желѣзници. Въ управлението на австрийскитѣ желѣзници, напр., е предвидено участието на служители и чиновници, избирани като делегати на своитѣ организации.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): И се биятъ на улицата, кой да влѣзе, а въ Швейцария нѣма нито единъ представителъ на труда въ управлението на желѣзницитѣ и тамъ такива работи нѣма.

К. Пастуховъ (с. д): Г. Данаиловъ! Навредъ се мнчатъ да привлѣкатъ труда въ управлението. Вие сте закъснѣли. Това е стремежъ на социализма.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): То е много относителна фраза. Така, както поставя въпроса г. Нейковъ, излиза, че работницитѣ трѣбва да държатъ сѣдбинитѣ на желѣзницитѣ еднакво съ капитала.

Д. Нейковъ (с. д): Капиталътъ е мѣрдавенъ факторъ, но той не е единствениятъ факторъ въ нашия стопански животъ и при управлението на желѣзницитѣ вие не можете да оставите само той да ги управлява, безъ, разбира се, нѣкой да иска, да желае да отрече контрола и значението на съответния министъръ въ управлението на желѣзницитѣ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това е една неправилна теза. Тукъ нѣмашъ капиталъ, а имашъ държава, нейни интереси и учреждения. Недейте забравя това.

Д. Нейковъ (с. д): Тукъ имашъ и народъ, консоматори и тѣхни интереси. Не може мината „Перникъ“ и държавнитѣ желѣзници да ги дадете въ рѣцетъ на заинтересовани хора, които да създадатъ голѣми превозни тарифи, високи цени за пътуване по желѣзницитѣ, които да посѣкватъ живота. Когато въ този съветъ пратите и представители на труда и на консоматоритѣ, тогава ще видите, че ще се яви шракане на разбиранията и интереситѣ и въ резултатъ на това ще се създадатъ едни нормални и най-правилни директиви за управлението на желѣзницитѣ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това е Ваша идея. Не искамъ да Ви прѣча, но искамъ да забележа, че това е неправилно.

К. Пастуховъ (с. д): Вие сте на погрѣшенъ пътъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Социалната демокрация не възприема този пътъ.

К. Пастуховъ (с. д): А, като дойде за социалната демокрация, вие сме по-компетентни.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не съмъ съгласенъ съ Вашето мнение; добре знамъ въпроса.

К. Пастуховъ (с. д): Да имате да вземате! Да оставимъ държавата все въ ваши рѣце! Умръ Марко!

Д. Нейковъ (с. д): Вие, г. Данаиловъ, ги разбирате тия работи, но ги разбирате малко по народняшки; позволете и на насъ да ги разбираме.

К. Пастуховъ (с. д): Навредъ следъ войната трудътъ, консоматоритѣ сѣ факторъ въ държавата, пѣплятъ и ще

и взематъ. Този е постепенниятъ пътъ. Този пътъ следва социализмътъ. Какво мислите?

Д. Нейковъ (с. д): Това е само отъ полза за държавното стопанство. Иначе, ще имате онова, което имате въ мината „Перникъ“.

К. Пастуховъ (с. д): Една шепа капиталисти да разпореждатъ съ държавата — у насъ още да, но навредъ да гаде се мъчатъ другояче да бжде. Тамъ е разликата между съветизма, насъ и васъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ не съмъ съгласенъ.

Д. Нейковъ (с. д): Вие може да не сте съгласни.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Моето мнение е, че това е съветизъмъ.

Д. Нейковъ (с. д): То е мнение. Но азъ Ви обръщамъ пакъ вниманието, че сте на погрѣшенъ пътъ, ако мислите, че социалната демокрация не изповѣдва подобна политика. Ние си знаемъ по-хубаво нашата работа. Нѣкои социалистически партии, като френската и други, иматъ вписани тия искания въ своитѣ програми.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Понеже твърдите туй, азъ Ви поканвамъ да донесемъ книгата на Мильо, да видимъ, дали той е съгласенъ съ това.

К. Пастуховъ (с. д): Преди всичко, той е реформистъ, краенъ реформистъ. Защо хортувате такива работи?

Н. Мушановъ (д): Г-да! Нека и азъ да кажа две думи. Азъ съ удоволствие слушамъ да говори представителътъ на социализма въ България, който по тоя въпросъ трѣбва да се изкаже. Французитѣ социалисти отъ Confédération de travail general поддържатъ не етатизация на желѣзницитѣ, а национализация.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): То е другъ въпросъ.

Н. Мушановъ (д): И мене ме интересува да зная, дали и нашитѣ социалдемократи днесъ ще се обявятъ противъ етатизацията въ полза на национализацията, както я разбира Confédération de travail general.

К. Пастуховъ (с. д): То има етапи, г. Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Не е правъ г. Данаиловъ.

К. Пастуховъ (с. д): Ако вие не искате съ единъ напѣнъ да стане преустройство на обществото, ще позволите да мине по етапи. Но да мине по етапи, това не значи, че работническата класа, консоматорътъ и болшинството отъ народа, да бератъ жазбица, а да оставятъ една шепа хора да разпореждатъ съ държавата. Тѣмъ обратното трѣбва.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Тамъ е работата, че не е шепа хора, а е държавата въ нейната цѣлостъ. Ако говорите за частни предприятия — да, но това е държавата. — Извинявайте, г. Нейковъ.

Председателътъ: Моля, г. Нейковъ, не се отклонявайте.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ не се сърдя, азъ желая да се обяснимъ, но г. председателътъ ми прави бележка да не се отклонявамъ. — Г. г. народни представители! Вие виждате, че г. Данаиловъ пресича много сериозно. Той не шиканира, той иска да се изяснятъ въпроситѣ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ се извинявамъ.

Д. Нейковъ (с. д): Нѣма защо да се извинявате. Това е желателно. Г. Мушановъ сѣщо така пожела да внесе едно освѣтление по въпроса. Мене ми се струва, че г. председателътъ трѣбва да поотпуска повече време за говоръ и да дава възможностъ на народнитѣ представители да се изясняватъ. Ето, 10 минути минаха въ тия пререкания и тѣ трѣбва да ми се признаятъ.

Н. Мушановъ (д): По този въпросъ е нужно разяснение.

Д. Нейковъ (с. д): Разбира се. Това сѣ голѣми, основни въпроси: касае се за реорганизацията на едно държавно стопанство. Ами вие, г. г. народни представители отъ болшинството, когато говорите за мината „Перникъ“, всѣкога подчертавате като единъ успѣхъ, че сте заинтересовали работницитѣ въ управлението на мината „Перникъ“. Че вие си противоречите, г. Данаиловъ и другитѣ господа отъ Демократическия сговоръ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ за мината „Перникъ“ съмъ на особено мнение.

Д. Нейковъ (с. д): Вие можете да бждете на особено мнение, но когато организирате мина „Перникъ“, вие — по своему пакъ, разбира се — вмѣквате работницитѣ въ управлението ѝ, а когато ви казватъ, че трѣбва да въведете тоя принципъ и въ управлението на желѣзницитѣ, вие викате, че това е съветизъмъ! Че кое е върното? Едното изключва другото.

К. Николовъ (д. сг): Единитѣ сѣ чиновници, а другитѣ сѣ работници.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Законопроектътъ за уредбата и експлоатацията на желѣзницитѣ не внася нищо ново и въ положението на персонала по българскитѣ държавни желѣзници — материя, която е уредена съ глава II на законопроекта.

П. Стайновъ (д. сг): Г. Нейковъ! Азъ не разбрахъ, дали сте за автономията или не сте.

Д. Нейковъ (с. д): Служителътъ по държавнитѣ желѣзници — това се каза и отъ г. Кожухаровъ преди нѣколко минути — трѣбва да добие своя стабилитетъ; той трѣбва да бжде освободенъ отъ гнета на утрешния день, когато може, по единъ произволенъ, по единъ партизански начинъ, да бжде изхвърленъ безъ причини на улицата и да загуби своето препитание. Вие, г. г. народни представители, заимствувате отъ чуждитѣ законоположения по редица въпроси; вие ни дадохте материалъ, за какъ сѣ уредени редица други автономни държавни или частни желѣзници. Но какъ третиратъ тѣ своя персоналъ? За примѣръ ще ви кажа, какъ е въ Швейцария и какъ въ стабилитетъ иматъ държавнитѣ служители въ швейцарскитѣ желѣзници. Г. Данаиловъ, вървамъ, знае това и ще го потвърди, . . .

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ съмъ проучилъ въпроса подробно на мѣстото.

Д. Нейковъ (с. д): . . . че тамъ служителътъ, като получи единъ дефинитивенъ постъ, неговото положение се гарантира за цѣли три години, и той не може да бжде уволненъ, освенъ въ случай на сериозни провинения, и уволнението му може да стане само дисциплинарно. Ако желѣзничарътъ се уволни по каква да е друга причина — дори по съкращения, значи, по една нужда, която е свързана непосредствено съ интереса на самитѣ желѣзници — ако той не е изслужилъ своя мандатъ, своето време отъ три години, желѣзницитѣ му заплащатъ заплатата за цѣлото останало време до три години. Така ли е, г. Данаиловъ? Когато вие днесъ внасяте единъ законопроектъ съ такива голѣми претенции, единъ законопроектъ съ такъвъ голѣмъ замахъ, съ който смѣтате, че поставяте държавнитѣ желѣзници на едни нови начала, вие не можете, г. г. народни представители, да отминете мѣлкомъ въпроса за стабилитета на желѣзничаря. Това е една много важна проблема, която най-после трѣбва да бжде разрешена, и то не само за желѣзничаря, но за всички държавни служители. Особено е важна тя за желѣзничаритѣ и за ония, на които трудътъ е отъ малко по-другъ характеръ. Кждето се иска малко по-голѣмъ опитъ, кждето се искатъ технически познания, кждето е необходима професионална подготовка — нѣща, които не могатъ да се придобиятъ току така за година, две или три. Мене ми се струва, че сега бѣше времето, моментътъ, когато, ако не изцѣло за всички чиновници, то поне въ законопроекта за уредбата на желѣзницитѣ да се тури едно здраво начало за гарантиране стабилитета на българскитѣ желѣзничари.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Въ всѣки случай, тамъ стабилитетътъ е най-добре поставенъ.

Д. Нейковъ (с. д): Законопроектът, г. г. народни представители, въ това отношение не носи едно нововъведение.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не му се чува!

Д. Нейковъ (с. д): Чувамъ, г. Данаиловъ, но какво да правя, когато председателят не ми дава време и възможност? Азъ съмъ отъ тия, които не бѣгатъ отъ обяснения, но ги оставямъ за другъ път. — Законопроектътъ, казвамъ, не носи едно нововъведение. Той гарантира само положението на директора на желѣзницитѣ. Споредъ текста, който ви прочитрахъ, следъ една година директорътъ на българскитѣ желѣзници ще бѣде назначенъ за единъ по-голямъ срокъ. Азъ питамъ г. г. народнитѣ представители, питамъ и г. министъра на желѣзницитѣ: защо тоя принципъ, прокаранъ за директора на желѣзницитѣ, за едно лице, което и безъ това у насъ всѣкога се е чувствувало гарантирано по своя стабилитетъ, не се прокара и за всички останали желѣзничари? Изтъкна се въ Народното събрание, дълженъ съмъ и азъ да го подчертая, че повечето отъ директоритѣ на нашитѣ държавни желѣзници сѣ били хора достойни, стояли сѣ винаги на висотата на своето положение. Но тѣ сѣ били почти несмѣняеми. Тѣ сѣ си отивали отъ своя постъ, напушвали сѣ своя постъ тогава, когато сами сѣ пожелавали. Ако вие, г. г. народни представители, съзирате известна полза отъ стабилитетъ за персонала, тоя принципъ е трѣбвало да бѣде прокаранъ изцѣло и той трѣбваше да обхване не само г. директора, ами трѣбваше да обхване всички служители въ желѣзницитѣ: отъ най-големия, отъ директора, до последния спирачъ, стрелочникъ и метачъ въ българскитѣ държавни желѣзници.

С. Савовъ (д. сг): Не можешъ да сравнявашъ директора съ спирача и метача, г. Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Не го сравнявамъ въ всѣко отношение.

С. Савовъ (д. сг): Защото за спирачи има много кандидати, а за директори сѣ малко.

Д. Нейковъ (с. д): Изглежда, че животътъ въ България ни показва, какво за по-големитѣ длѣжности — за директори, за управители, за капелмайстори има не по-малко кандидати, отколкото за стрелочници и спирачи. Но това е единъ страниченъ въпросъ и ви моля да не ми отнемате времето. Който слуша и иска да разбере, какво казвамъ, той ще ме разбере, за да не го повтарямъ отново.

С. Савовъ (д. сг): Всѣка жаба да си знае гъола. Директоръ е едно, спирачъ е друго.

Д. Нейковъ (с. д): Въ новия законопроектъ, г. г. народни представители, не е казано нищо и по единъ другъ въпросъ, който отблизо засѣга интереситѣ на служителитѣ по българскитѣ държавни желѣзници, а косвено чрезъ тѣхъ засѣга и интереситѣ на самото стопанство — желѣзницитѣ. Той е въпросътъ за работното време на желѣзничаритѣ и за внасянето на една регула въ това работно време. Редицата анкети, г. г. народни представители, ни дадоха несъмнени и неопровержими сведения, че въ българскитѣ държавни желѣзници, въ всичкитѣ имъ разклонения почти, се работи по 10, по 11 и по 12 часа и то се работи при едни много тежки условия: работи се денонощно, при лошо и при добро време, при градъ, при вѣтъръ, при дъждъ, при тъмнота и т. н. и т. н. — въобще имаме трудъ, който изтощава желѣзничаря, прави го негоденъ за изпълнение на неговата служба и по такъвъ начинъ, това се отразява върху правилното функциониране на желѣзницитѣ. Мене ми се струва, че г. министърътъ на желѣзницитѣ, който познава това положение на българския желѣзничаръ много добре, особено на нѣкои категории служби, трѣбваше да защити труда на желѣзничаритѣ или, най-малко, да последва текстоветѣ и примѣра на стария законъ за желѣзницитѣ, кждето, макаръ и непълно, но въ нѣкои отношения има една защита на труда на българския желѣзничаръ.

Сжщо така, г. г. народни представители, въ тоя законопроектъ трѣбваше да бѣде разрешенъ и въпросътъ за съкращенията, които ежегодно и безспирно се правятъ въ ведомството на желѣзницитѣ. Г. Пждаревъ засегна този въпросъ и сѣ радостъ констатира, че правителството

най-после е пристѣпило къмъ съкращение на чиновническия персоналъ.

С. Савовъ (д. сг): Това го искаше и г. Пастуховъ миналата година.

Д. Нейковъ (с. д): Моля Ви се. — Г. г. народни представители! Действително въпросътъ за числото на чиновницитѣ въ България е сериозенъ. Той ще трѣбва въ скоро време да бѣде поставенъ тукъ на разрешение. Съкращения ще трѣбва да се правятъ. Никога не сме ги отричали и сега нѣма да ги отречемъ. Тия съкращения, обаче, трѣбва да бѣдатъ разумни, трѣбва да бѣдатъ целесъобразни. Преди да направите тия съкращения, г. г. народни представители, трѣбва да стане едно основно проучване на самитѣ служби, трѣбва да се въведе една реорганизация на самитѣ служби, следъ която реорганизация да последва постепенно и едно съкращение на съответния персоналъ. Противното би значило да се въведе анархия въ цѣлата наша държавна машина, то би значило да се изхвърлятъ на улицата чиновници и служители, които сѣ може би най-потрѣбни за държавната машина, а други, които не сѣ толкова потрѣбни или не сѣ дори никакъ потрѣбни, да бѣдатъ задържани по партизански и по други странични съображения.

Председателятъ: Свършете вече, г. Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Не мога да свърша, защото започнахъ на 7 ч. и 20 м., а сега е 8 ч. и 10 м. и, споредъ законното време, имамъ още 10 минути, обаче вие ми отнехте най-малко 15 минути. Ако искате да ме тероризирате, азъ ще слѣза: и безъ туй нѣмамъ голѣма охота да говоря.

Председателятъ: Никой не Ви тероризира, обаче Ви казвамъ, че времето Ви изтече и трѣбва да свършите.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ Ви моля, да бѣдете добри да не ме тероризирате и всѣки 2—3 минути да ми напомняте, че времето ми е изтекло.

П. Стайновъ (д. сг): Има правилникъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. Стайновъ смѣта, че не го чухъ, когато каза, че имало правилникъ. Но нали самъ той искаше да изяснимъ въпроса за етатизацията, национализацията и пр. на желѣзницитѣ? Ако искате да изяснимъ тия понятия, ще ги изяснимъ, но трѣбва да ми дадете възможностъ.

Председателятъ: На второ четене вземете пакъ думата, но сега свършете.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Вѣрно е, че го прекъсвахме, затова дайте му още нѣколко минути.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ разбирамъ молбата и желанието Ви, г. председателю, но Ви моля да вземете предъ видъ и моето положение. Ето че и вие ми отнехте сега 2—3 минути. (Възгласъ отъ говориститѣ) Така е. Вие ме отклонихте отъ моята мисль. Вие ме поесѣкохте и азъ сега трѣбва да събирамъ наново мисльта си.

Г. Павловъ (д. сг): Ти нѣмашъ нужда да си събирашъ мисльта. (Веселостъ)

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Считамъ, че всички ваши усилия да реорганизирате желѣзницитѣ, да ги направите по-рентабилни, по-полезни за развитието и просперитета на нашето народно стопанство, ще останатъ напраздни, ако вие оставите персоналия апаратъ въ българскитѣ държавни желѣзници малочисленъ, недостатъченъ, ако не уредите неговия стабилитетъ, ако не уредите неговитѣ трудови условия, ако не му дадете достатъчно възнаграждение, а го оставите да се изражда, да отпада и да става все по-негоденъ и негоденъ за онѣзи задачи, на които той е повиканъ да служи. Щомъ по тия въпроси законопроектътъ не ни носи нищо ново въ сравнение съ досегашния законъ за желѣзницитѣ, той не носи нищо ново и за действителното подобрене на държавнитѣ желѣзници.

Третата и петата глави на законопроекта трѣбва да обрнатъ сериозно вниманието на народното представителство.

С. Савовъ (д. сг): Ама дрѣжъ смѣтка и за своята глава, защото те боли.

Д. Нейковъ (с. д): Това сж, г. г. народни представители, въпроситъ за бюджетната автономия, за частта отъ държавния дългъ, която се прехвърля върху желѣзниците, за начина на неговото изплащане, за заемитъ и т. н., и т. н. — все много важни въпроси, по които тукъ, въ Народното събрание, трѣбва да се внесе пълна свѣтлина. Това сж въпроси, които разтревожиха българското общество, които внесоха смутъ и въ редоветъ на болшинството, които предизвикаха и оставката на сегашния министъръ на желѣзницитъ, г. Рашко Маджаровъ. Това сж въпроси, по които нѣма единомислие и въ редоветъ на болшинството, и въ срѣдата на българското общество. Това сж въпроси, по които въ срѣдата на българското общество има съмнение и едно подозрение, че съ българскитъ държавни желѣзници се върши нѣщо страшно, че става нѣщо опасно, че дори съ тѣхъ е станало това страшно и опасно нѣщо. Има по-песимистични крѣгове въ нашата страна, които не безъ основание считатъ, че българскитъ държавни желѣзници вече не сж напълно държавни и че ние не ще имаме право отъ трибуната на Народното събрание — особено следъ като вотираме настоящия законопроектъ — да ги наричаме вече напълно български държавни желѣзници.

Г. г. народни представители! Г. министъръ-председателъ, запитанъ отъ г. Кожухарова въ едно отъ заседания на Народното събрание, заяви, че когато се внесе законопроектъ за автономията на желѣзницитъ, по тия въпроси ще се дадатъ всички освѣтления, ще се разсѣятъ всички подозрения и тогава народното представителство ще се убеди, че въ реорганизацията на желѣзницитъ нѣма нищо тайно, нѣма нищо скрито, нѣма нищо неизвестно на българското народно представителство и на българското общество.

Е добре, г. г. народни представители! Ние имаме предъ себе си законопроекта за желѣзницитъ. Въ неговитъ мотиви тѣзи въпроси не се засѣгатъ; тоя страхъ че е разсѣянъ. Г. докладчикътъ на законопроекта, уважаемиятъ г. Николовъ, въ своя докладъ сѣщо така не засегна тѣзи въпроси. Никой отъ правителственото болшинство, включително и г. министърътъ на желѣзницитъ, не стана да даде всички ония сведения, които интересуватъ българското народно представителство въ връзка съ въпроса за реорганизацията на желѣзницитъ. Правителството можеше да издаде досега една пълна книга — синя ли щѣше да бѣде, зелена ли щѣше да бѣде тя — въ която да ни даде всички документи и всичко речено-казано, всички размѣнени писма по сключването на стабилизационния заемъ и по ония ангажменти, които ние имаме по този заемъ, устни и писмени, . . .

Министъръ В. Молловъ: Нѣма такова нѣщо. Нѣма устни ангажменти.

Д. Нейковъ (с. д): Моля Ви се, г. Молловъ. За да туримъ точка на тоя въпросъ, ще Ви отправя веднага единъ въпросъ съ молба да кажете най-категорично, а именно: . . .

Министъръ В. Молловъ: Най-категорично!

Д. Нейковъ (с. д): . . . предвидената въ глава III и V на законопроекта материя и нейното вмѣстване въ отдѣлнитъ членове ще може ли да претърпи измѣнение въ Народното събрание или това сж положения, които трѣбва да се приематъ tel quel, защото сж наложени на правителството и ние като Народно събрание не можемъ да направимъ по тѣхъ никакви измѣнения?

Министъръ В. Молловъ: Тѣ сж предложени отъ правителството, а не наложени на правителството.

Д. Нейковъ (с. д): Както щете го кажете, но отговорете на въпроса.

Министъръ В. Молловъ: Азъ отговарямъ на въпроса, че тия положения сж предложени отъ правителството, а не сж му наложени. Народното събрание е суверенно да ги приеме или да не ги приеме.

К. Пастуховъ (с. д): Предложени е едно, а наложени е друго, но важното е дали може да се измѣнятъ.

Министъръ В. Молловъ: Това е предложено отъ правителството.

К. Пастуховъ (с. д): А пъкъ той (Сочи министъръ Р. Маджаровъ) казва, че е наложено на правителството.

Министъръ В. Молловъ: Предложено.

К. Пастуховъ (с. д): Вие казвате, че е предложено, а той казва, че е наложено. Сега Ви питамъ: може ли да го измѣните?

К. Николовъ (д. сг): Министърътъ на финанситъ казва, че Народното събрание е суверенно да го измѣни. Той каза, че ще го измѣнимъ въ комисията, ако намѣримъ това за добре.

К. Пастуховъ (с. д): А бе, суверенно! . . .

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че при тоя категориченъ отговоръ на министра на финанситъ ние ще трѣбва да си изяснимъ други положения и други спорове по въпроса за автономията на желѣзницитъ, които противоречатъ на тоя отговоръ. Какво означаваше оставката на министъръ Маджарова? Срещу кого протестираше той съ нея? Срещу вмѣшательството на г. Шаронъ ли, представителъ на Обществото на народитъ по контрола на заема въ нашата страна, или срещу Министерския съветъ, който го поставя предъ свършени факти по въпроса за уредбата на държавнитъ желѣзници?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ мисля, че не е имало оставка на министра на желѣзницитъ. Има ли да се е челъ указъ предъ Народното събрание за туй?

Н. Мушановъ (д): Секретарътъ на Демократическия съговоръ, изглежда, последенъ знае тая работа.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ не зная, че е имало оставка. Може човѣкъ да изкаже едно или друго свое намѣрение, но докато не го облѣче въ надлежната форма, то не е оставка.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! По-неже има споръ и противоречие по въпроса, азъ съмъ длъженъ да ви припомня изявленията на г. Шаронъ по тоя пунктъ. Той казва: (Чете) „Що се отнася до употреблението на частта отъ заемитъ, предназначени за съобщенията, трѣбва да се напомни“ — на кого той напомня?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): На насъ, на васъ.

Д. Нейковъ (с. д): Да, на насъ, но и на васъ, защото изглежда, че вие сте го забравили.

К. Пастуховъ (с. д): На народния суверенитетъ напомня, защото Шаронъ си знае работата.

Д. Нейковъ (с. д): Именно, именно, ще кажа и азъ, че той си знае работата.

Министъръ Молловъ: (Възразява нѣщо)

Д. Нейковъ (с. д): „ . . . трѣбва да се напомни, че съгласно решението на Обществото на народитъ отъ 8 юний 1928 г. разноситъ за подобрене на желѣзнопътната мрежа не могатъ да бѣдатъ ангажирани, докато оказалитъ се необходимии административни и финансови реформи не бѣдатъ въведени въ администрацията на българскитъ желѣзници“.

К. Пастуховъ (с. д): По предложение на правителството!

Д. Нейковъ (с. д): Туй ли е предложението на правителството? Очевидно е, че правителството е забравило нѣщо, че правителството е забравило своето предложение, че министърътъ на желѣзницитъ не е знаелъ това предложение на правителството, та трѣбваше г. Шаронъ най-авторитетно, най-компетентно да ви каже: Г. г. народни представители! Г. министре на желѣзницитъ! Не си правете илюзии! Вие не можете да получите нито сантимъ по стабилизационния заемъ отъ оная му частъ, предназначена за желѣзницитъ, докато вие не ми реорганизирате желѣзницитъ тѣй, както желая азъ, тѣй, както ще Ви налага азъ.

Министър Р. Маджаров: Г. Нейков! Фактът, че досега нѣмаме законъ, а сѣ ангажирани повече отъ 300 милиона лева, опровергава Вашето твърдение.

К. Пастуховъ (с. д): Има думата г. министърът на финанситѣ. А бе, г. министре на финанситѣ, защо не изясните това, защо не кажете какво иска да каже Шаронъ?

Министър В. Молловъ: Правилникътъ ще бѣде приетъ отъ Народното събрание. Това иска да каже.

Д. Нейковъ (с. д): На съ ни интересува сжщността на въпроса. То се знае, че правителството ще предложи, то се знае, че народниятъ суверенитетъ, ще не ще, ще приеме.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): А-а-а, не е така!

К. Пастуховъ (с. д): Башъ така си е. Сжщността на работата е туй, което пише Шаронъ. Въпросътъ е, дали положенията въ настоящия законопроектъ de jure и de facto съставляватъ частъ отъ условията на заема или не. Ако не съставляватъ, тогава разбира се, правителството предлага. А ако съставляватъ, тогава правителството усвоява чужди поръжки и следователно ние регистрираме. Тамъ се изяснете. А туй, че давали пари на страната — ние сме честна държава, България е добъръ платецъ, тя е дала доказателства, че плаща.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Че въпросътъ не е предложенъ отъ правителството, ами че е наложенъ на правителството, ни показватъ други едни извѣщения, направени сжщо така отъ лице компетентно и лице невземаше участие въ партийнитѣ борби. Това сѣ извѣщения безъ усуквания и безъ извѣртания, направени отъ уважаемия директоръ на българскитѣ държавни желѣзници, г. инженеръ Божковъ. Въ в. „Демократически съговоръ“ отъ 20 декемврий 1928 г. г. Божковъ прави следнитѣ извѣщения: (Чете) „Въпросътъ за желѣзницитѣ бѣше разглежданъ отъ финансовия комитетъ на Обществото на народитѣ въ Женева съ внимание, благосклонностъ и довѣрие къмъ България. По отношение администрацията на желѣзницитѣ не се направиха почти никакви измѣнения въ сегашното положение. Шо се отнася до финансовото обособяване на желѣзницитѣ, прие се единъ проектъ, който дава известна свобода въ използване срѣдствата на желѣзницитѣ за самитѣ тѣхъ“. Прие се, казва г. Божковъ. Кой го прие? Прие го Обществото на народитѣ, не го приема българското правителство, не го предлага то, а на него се налага. Доколкото се простиратъ моитѣ сведения, имало е 4 или 5 проекта, обаче е билъ приетъ оня проектъ, който е билъ наложенъ отъ Обществото на народитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Не е най-важното, че правителството не представи проектъ важно е какъвъ проектъ ще представи, какво трѣба да удовлетворява неговиятъ проектъ. Може би то да има инициативата да изработи проекта, но ние искаме да знаемъ главнитѣ линии на проекта тукъ ли сѣ опредѣлени, по наша свободна преценка, или тия главни линии сѣ поставени като условие за отпускането на заема?

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Г. министърът на финанситѣ ми подхвърли, че правителството е представило на Обществото на народитѣ този проектъ за уреждане на желѣзницитѣ и че народното представителство е суверенно да направи съответнитѣ измѣнения въ него. Това ми дава поводъ да разгърна договора за стабилизационния заемъ, за да видя на основание на шо българското правителство е представило на Обществото на народитѣ единъ такъвъ законъ за реорганизацията на желѣзницитѣ, или обратно, възъ основа на шо Обществото на народитѣ и неговиятъ финансовъ комитетъ искатъ да налагатъ на българското правителство именно такъвъ законъ.

За да се разбере, г. г. народни представители, добре тази материя, добре е тя набързо да се сравни съ другитѣ постановления отъ договора за заема, напр. съ постановленията които се отнасятъ до единъ сжщо така много споренъ въпросъ на времето — въпросътъ за Българската народна банка. За Българската народна банка въ договора за заема е казано следното: (Чете) „Българското правителство се задължава да пази независимостта на Българската народна банка отъ всѣко, каквото и да било политическо влияние.

За тая целъ българското правителство приема назначаването при Българската народна банка отъ Съвета на Обществото на народитѣ на единъ технически съветникъ, правата на когото сѣ опредѣлени въ измѣнения на статутитѣ на Народната банка“. Ясно, точно и категорично.

С. Савовъ (д. сг): Това се гласува.

Д. Нейковъ (с. д): На стр. 6 на договора за заема, за Българската народна банка е казано още по-ясно и следното: . . .

С. Савовъ (д. сг): Свърши се тая работа.

Д. Нейковъ (с. д): (Чете) „Българското правителство ще назначи за съветникъ при Българската народна банка, съгласно по-горното нареждане, лицето, което ще бѣде посочено отъ Съвета на Обществото на народитѣ“.

С. Савовъ (д. сг): То се свърши.

Д. Нейковъ (с. д): Виждате, какъ се отива до най-големитѣ подробности. Урежда се всичко. А на стр. 32 се опредѣлятъ въ подробности и правата и задълженията, въобще всички функции на този представител на Обществото на народитѣ при Българската народна банка.

А. Тодоровъ (д. сг): За желѣзницитѣ има ли такова лице?

Д. Нейковъ (с. д): Именно за желѣзницитѣ, господине, искамъ да видя, има ли такова лице.

А. Тодоровъ (д. сг): Ха, вижъ има ли.

Д. Нейковъ (с. д): И защото нѣма такова лице, затова искамъ да видя, отъ къде произхожда това вмѣшательство на г. Шаронъ въ уредбата и въ организацията на българскитѣ държавни желѣзници. Разгрѣщамъ сжщия договоръ за заема . . .

С. Савовъ (д. сг): Но не си го видѣлъ.

Д. Нейковъ (с. д): Каквото не съмъ видѣлъ, г. Савовъ, ще ми го посочите Вие. — . . . кждето е казано следното.

С. Савовъ (д. сг): Защото не го бѣше видѣлъ, затуй ти не гласува. Нали имаше поименно гласуване. Ако бѣше го видѣлъ, щѣше да гласувашъ. Ние, които го видѣхме, гласувахме поименно и понесохме тая отговорност. Какво разправяшъ сега.

Д. Нейковъ (с. д): Къмъ договора за заемъ има приложенъ единъ докладъ на финансовия комитетъ до Съвета на Обществото на народитѣ. Въ този докладъ на финансовия комитетъ е казано следното: (Чете) „Състоянието на българскитѣ държавни желѣзници има нужда да бѣде проучено съ голѣмо внимание и комитетътъ смѣта, че българското правителство е сторило добре, като е поискало, преди да се занимае съ нови проекти, што единъ експертъ чужденецъ, чието име му е било посочено отъ организацията за транзита при Обществото, да приготви единъ докладъ по тая въпросъ. Тоя експертъ ще даде несъмнено своето мнение върху съответнитѣ стопански преимущества, които би представлявала за България постройката на желѣзопътни линии, или постройката на шосета; върху голѣмината на поправкитѣ, които сѣ абсолютно нуждни на сегашната желѣзнопътна мрежа; върху смѣтководната система на желѣзницитѣ и върху ползата да се реорганизируютъ желѣзницитѣ на автономни начала.

Комитетътъ предлага да се употребѣи отъ произведенията за заема една сума отъ 1.250.000 лири стерлинги за разходитѣ по съобщенията, съгласно програмата, която ще бѣде одобрена следъ съвѣщание съ гореказания експертъ“.

С. Савовъ (д. сг): И това стана.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Ние не знаемъ доклада на този експертъ, а правилното щѣше да бѣде докладътъ на този експертъ да съставляваше днесъ единъ анексъ къмъ закона за уредбата и организацията на българскитѣ държавни желѣзници. Ние не знаемъ какво е конституиралъ този експертъ, какво е предложилъ на Обществото на народитѣ, за да направимъ правилно

своего заключение, отъ где изхожда днешниятъ законопроектъ.

Н. Мушановъ (д): Законопроектътъ е съставенъ споредъ рапорта на Ренулъ.

Д. Нейковъ (с. д): Въ доклада, който ви процитирахъ, се казва, че комитетътъ предлага да се употреби отъ произведението на зема една сума за желѣзницитѣ. Г. г. народни представители! Това е едно условие, което ние разбираме добре и което е поставено въ текста на договора за заема.

С. Савовъ (д. сг): И го гласувахме параграфъ по параграфъ.

Д. Нейковъ (с. д): Него не го оспорваме, защото Обществото на народитѣ ви дава заемъ при това условие, да употребите 1.250.000 лири стерлинги отъ него за желѣзницитѣ, т. е., да не употребите тази сума за пощи, за шосета, за войска или за училища. Комисарътъ има право въ това отношение да упражнява нужния контролъ въ смисълъ: предназначената сума за българскитѣ държавни желѣзници да се изразходва по единъ планъ за нуждитѣ само на българскитѣ държавни желѣзници.

Председателътъ: (Звъни) Приключете, г. Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Приключвамъ.

Отъ заглавието, г. г. народни представители, на законопроекта, съ който ни е представенъ договорътъ за заема, и отъ текста на членъ единственъ на сѣщия законопроектъ, сѣщо се вижда, че Народното събрание не поема никакъвъ ангажментъ — такива бѣха обясненията тогава и на правителството — за една изрична намѣска на Обществото на народитѣ, прѣко или косвено, въ организацията и управлението на държавнитѣ желѣзници.

По-нататъкъ, г. г. народни представители, въ чл. 7, стр. 12 на този договоръ, е казано: (Чете) „Отъ произведението на заема ще се отдѣли една сума, ненадминаваща 1.250.000 лири стерлинги, предназначена за съобщителнитѣ срѣдства. Целитѣ, за които тази сума ще бѣде употребена и общиятъ планъ за разходитѣ ще бѣдатъ подложени на одобрение на Сѣвета на Обществото на народитѣ следъ получаване доклада на експерта по желѣзнитѣ пѣтища“. Както виждате, и тукъ се говори само за употреблението на сумата и плана за нейното изразходване. Никѣде, обаче, не се говори и никѣде нѣма поето задължение отъ българското правителство и отъ българското Народното събрание за едно прямо вмѣшательство на Обществото на народитѣ, чрезъ свой делегатъ, въ управлението на държавнитѣ желѣзници. Тогава защо е това вмѣшательство на г. Шаронъ? Защо г. Шаронъ или Обществото на народитѣ иска да диктува и диктува постановленията на закона за реорганизацията на желѣзницитѣ? И защо този законопроектъ е внесенъ въ Народното събрание, следъ като е билъ предварително одобренъ отъ Обществото на народитѣ? После, въ тоя договоръ за заема нѣма никѣде казано, че Обществото на народитѣ, чрезъ своя делегатъ, ще участвува въ тържнитѣ комисии по произвеждането на доставкитѣ за българскитѣ държавни желѣзници. А участието на г. Шаронъ въ тържнитѣ комисии е фактъ, г. г. народни представители, който фактъ не отрече и г. министъръ-председателътъ, въ отговора си на питането на г. Кожухаровъ. Само че г. министъръ-председателътъ каза, че той щѣлъ да участвува като наблюдателъ, като сеирджия. Благодаримъ, г. министъръ-председателю, за такива наблюдатели и за такива сеирджии. Но мене ми се струва, че единъ европейецъ, който знае за какво е дошелъ въ България, нѣма да си губи времето да взема участие въ нашитѣ тържни комисии за този, който клати дърветата. Той отива тамъ съ пълното съзнание да защити интереситѣ на ония, които сѣ го пратили тукъ въ България.

Г. г. народни представители! Въ този законопроектъ има постановления, които отмѣнятъ и конституцията, Г. Пѣдаревъ засегна този въпросъ. Въ конституцията изрично е указанъ начинътъ, по който Народното събрание гласува бюджетитѣ на държавата. Въ законопроекта, който ни се предлага, е казано, че бюджетътъ на желѣзницитѣ не се гласува, както бюджета на държавата, параграфъ по параграфъ, а само общата сума, топантъ. Следъ това, въ едно друго постановление на законопроекта е казано, че министърътъ на желѣзницитѣ има право да прехвърля суми отъ единъ параграфъ въ другъ. Очевидно е, г. г. народни

представители, че тукъ има едно посѣгателство и върху законодателната властъ. Споредъ конституцията, това е народното представителство, което гласува закона на законитѣ въ нашата страна — бюджета. Очевидно е, че съ тѣзи текстове на законопроекта се отмѣнява конституцията. Нима министърътъ на финанситѣ е предложилъ на Обществото на народитѣ единъ такъвъ законопроектъ . . .

Министъръ В. Молловъ: Азъ не съмъ предложилъ никакъвъ законопроектъ. Недейте приказва праздни приказки. Нищо не съмъ предлагалъ.

Д. Нейковъ (с. д): Вие казахте, че българското правителство е предложило на Обществото на народитѣ този проектъ.

Министъръ В. Молловъ: А не министърътъ на финанситѣ.

Д. Нейковъ (с. д): Не се сърдете, г. министре. Понеже Вие уговорихте договора за заема, не бива да се сърдите, когато се отправямъ къмъ Васъ, като най-компетентенъ, който може да ни освѣтли.

Министъръ В. Молловъ: Изрично Ви казахъ, че законопроектъ за желѣзницитѣ азъ не съмъ предлагалъ.

Д. Нейковъ (с. д): Вие казахте преди малко, че това е длѣло на българското правителство. Какъ може българското правителство да отиде да отмѣни тия постановления на конституцията, въ които изрично е казано, че на народното представителство принадлежи правото да гласува бюджета и че никой не може да измѣня сумитѣ по параграфитѣ, щомъ сѣ гласувани веднѣжъ?

Министъръ В. Молловъ: Автономията на мината „Перникъ“ какъ я приехте?

К. Пастуховъ (с. д): Ние не сме я приели.

Д. Нейковъ (с. д): Гласуването на една сума по единъ параграфъ не е една обикновена работа. Да гласувате на единъ министъръ глобално една сума или по единъ параграфъ, то значи да му дадете довѣрие да проведе една политика. Но когато този министъръ ще може да измѣни вашата воля, съгласно този законопроектъ, и да употребѣи тази сума не за онова предназначение, което сте ѝ опредѣлили вие, а за което той благоразсѣди, очевидно е, г. г. народни представители, че правото на законодателната властъ да гласува бюджета се отмѣня.

С. Савовъ (д. сг): Не е вѣрно.

Д. Нейковъ (с. д): Какъ да не е вѣрно? Мене ми се струва, че това е повече отъ очевидно, и не може да се оспорва съ общи приказки „не е вѣрно“. Прочетете законопроекта, за да видите, че е досущъ вѣрно.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ако знаехъ, че ще засегнете този въпросъ, азъ щѣхъ да донеса и да прочета тукъ ромънския законъ за управлението на желѣзницитѣ, за който се говори въ договора за сключването на ромънския стабилизационенъ заемъ.

С. Савовъ (д. сг): Кой е този министъръ, който ще влѣзе въ разрѣзъ съ Народното събрание? Той ще си отиде.

Д. Нейковъ (с. д): Ако знаете да четете български, прочетете законопроекта.

С. Савовъ (д. сг): Това може да става само въ болшевишка Русия.

Д. Нейковъ (с. д): Въ нашата страна станаха по-лоши работи и отъ болшевишка Русия. Г. г. народни представители! Ако съществува противоречие между изявленията на г. министра и текста на законопроекта, ако г. Шаронъ се намѣсва въ управлението на желѣзницитѣ по единъ недвусмисленъ начинъ, съгласно едно решение на Обществото на народитѣ отъ 8 юний, както казва той, не сме ли въ правото ние, народнитѣ представители, да си направимъ заключение, че има устни договори, че има обещания, че има речено-казано между българското правителство и Обществото на народитѣ за организацията на желѣзницитѣ?

Министър В. Моллов: Вие говорите единъ пъленъ абсурдъ. Нищо устно не може да бжде уговорено безъ знанието на Народното събрание.

К. Пастуховъ (с. д): Хайде де!

Д. Нейковъ (с. д): Самиятъ фактъ, че Вие нервничите така, че не седите спокоенъ на стола си, показва, че действително по този въпросъ не сте начисто.

Министър В. Моллов: Това е една квадратна глупостъ. Какъ може да има устни уговаряния?

Д. Нейковъ (с. д): Вие, г. министре, не за пръвъ път давате доказателства за лошо държане въ Народното събрание и къмъ народнитѣ представители.

Министър В. Моллов: Вие нѣма да ме учите.

Д. Нейковъ (с. д): Азъ нѣма да Ви уча, нито ще Ви върна съ сжщата мѣрка, но азъ Ви поканвамъ, като народенъ представителъ, който упражнява своитѣ права, спокойно и ясно да обясните на народното представителство: щомъ тия права на г. Шаронъ не сж дадени по договора за заема, на какво основание той се намѣсва въ нашитѣ държавни работи; на какво основание отмѣня нашата конституция, на какво основание участвува въ търговетъ? Отговорете, г. министре.

Министър В. Моллов: Много страшни работи! Конституцията ще пропадне, той правѣлъ търгове! Остава само Васъ да Ви изпратимъ за мостра въ Женева!

Д. Нейковъ (с. д): Не измѣстяйте въпроса. Ето, че не отговаряте.

Министър В. Моллов: Нищо вѣрно нѣма въ това, което говорите.

Д. Нейковъ (с. д): Да потрета ли въпроситѣ си?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Какво искате?

Д. Нейковъ (с. д): Искамъ да знамъ: когато нѣма изрични текстове въ договора за заема, на какво основание г. Шаронъ се намѣсва въ организацията и управлението на нашитѣ държавни желѣзници? Зададохъ много въпроси, да задамъ още единъ: на какво основание той иска да наложи за директоръ на българскитѣ държавни желѣзници лице съ 5-годишенъ срокъ?

Министър В. Моллов: И това не е вѣрно.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Г. Нейковъ! Мога да Ви заявя най-категорично: никакво лице г. Шаронъ не е ималъ и нѣма предъ видъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не е въпросъ за лицето, а за 5-годишния срокъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Колкото се отнася за срока, това е била моя идея отъ преди 20 години — писалъ съмъ по нея и съмъ я проповѣдвалъ. Нѣма нищо отъ това, ако Обществото на народитѣ, което взема грижата да ни намѣри срѣдства въ днешнитѣ времена, въ които ние се намираме, смѣтне за добре да направи известни препорѣжки. Дали тѣзи препорѣжки се изпълняватъ, предоставено е да бди лицето, което е тукъ и което лице ще отпусна паритѣ. Какво страшно, какво опасно има въ това? Нѣма нищо страшно, нищо опасно. Или искате да си създавате теми, за да се борите противъ тѣхъ? Г. Данаиловъ Ви припомни за заема на Ромъния, която се намира въ много и много по-друго положение, отколкото България. Ромъния получава репарации, а ние плащаме репарации, но и тя, като търсѣше да намѣри пари при днешното положение на паричнитѣ тържища, безъ да се обърне къмъ Обществото на народитѣ, за което, по моитѣ сведения, сжжалява, получи заемъ на условия много и много по-тежки, между които има и такива препорѣжки, които се изпълняватъ отъ специаленъ делегатъ при ромънската народна банка, известниятъ писателъ и професоръ, поддиректоръ на Банкъ де Франсъ, г. Де Ристъ. Това е положението днесъ въ свѣта. Какви врата пробивате вие? Особено Вие, г. Нейковъ, ако съпоставите това, което приказваше Ва-

шиятъ другаръ г. Пастуховъ преди три часа, съ това, което Вие сега говорите . . .

Д. Нейковъ (с. д): Какво противоречие има, кажете.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Какъ да нѣма противоречие? Тогава г. Пастуховъ изгори всичко, каквото можеше да прояви като огънь, не свещенъ, разбира се . . .

К. Пастуховъ (с. д): Отъ свещения огънь.

Министър-председател А. Ляпчевъ: . . . за да докаже, че България следвала пѣтица не знамъ какви. Сега сме тъкмо въ пѣтя, който одеве г. Пастуховъ ни сочеше.

К. Пастуховъ (с. д): Следвате ли моя пѣтъ?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нито е мой, нито е твой този пѣтъ; той ни е опредѣленъ отъ условията, въ които се намира днесъ нашата държава и свѣтътъ, и щего следваме. Защо си хабите времето и енергията за праздни работи?

К. Пастуховъ (с. д): Не сж праздни работи, тѣ сж важни работи. Можете да кажете: щемъ не щемъ, налага ни се да го направимъ, а не да казвате, че сж праздни работи. Недейте говори за праздни работи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Вие не разбирате ли?

К. Пастуховъ (с. д): Комуто сж възложени, мѣчно ги поема, трѣбва ни ние мѣчно да ги поемаме. Праздни работи! Какъ да сж праздни работи: да ти турятъ чорбаджия на главата!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тѣкмо г. министърътъ на финанситѣ преди малко протестираше, че не е предложилъ на Обществото на народитѣ. А пъкъ азъ казахъ, че преди години съмъ пледиралъ това.

К. Пастуховъ (с. д): Защо се карате тогава?

Министър-председател А. Ляпчевъ: Никога не сме се карали, а сега вие търсите да има нѣкаква кавга. Нѣма я сега, какво да правимъ? (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

К. Пастуховъ (с. д): Има я, но азъ не говоря за нея. Азъ говоря за спора между Рашко Маджаровъ и Молловъ.

Министър В. Молловъ: Никакъвъ споръ! Триста пѣти съмъ заявявалъ, че нѣма такъвъ споръ.

К. Пастуховъ (с. д): А кой писа въ вестницитѣ? Азъ не го писахъ.

Министър В. Молловъ: Вестницитѣ отиватъ за едно мѣсто, а вие пълните съ тѣхъ вашитѣ глави.

К. Пастуховъ (с. д): А, тъй ли? Ние да не живѣемъ въ гората?

Министър В. Молловъ: Азъ съмъ го опровергалъ въ сжщия вестникъ, и г. Рашко Маджаровъ го е опровергалъ въ сжщия вестникъ, а днесъ пакъ казвате: вестницитѣ пишатъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. Молловъ, като се възбуди, не знае граници на своитѣ думи. (Шумъ)

Председателъ: (Звъни) Моля, г. Нейковъ, свършете!

Д. Нейковъ (с. д): Свършвамъ.

Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че отговорътъ, който даде г. министър-председателътъ — като ни посочи какъ е станало въ Ромъния, какъвъ съветникъ е назначенъ тамъ, какъвъ билъ той — е едно отклонение, едно заобикаляне на ония въпроси, които азъ му зададохъ. И най-после въ пререканието си той трѣбваше да признае, въ противоречие съ своя колега г. Молловъ . . .

Т. Стоилковъ (д. сг): Много е ясно, като бѣлъ день: този, който дава паритѣ, ще стои надъ главата ти като чукъ да види, какъ ще се изразходватъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Никой не отрича правото на този, който е далъ паритъ, да контролира тѣхното изразходване.

Т. Стоилковъ (д. сг): Дотогава, докогато българската кесия има нужда отъ пари, тѣ ще стоятъ тукъ надъ главитѣ ни.

Председателъ: Не мога да слушамъ тукъ Вашитѣ препрекавания. Пазете редъ.
Свършете, г. Нейковъ.

Д. Нейковъ (с. д): Свършвамъ, г. г. народни представители, следъ отговора, който ще дамъ на г. Стоилковъ. Никой не отрича правото на този, който дава заемъ, да контролира изразходването му. Сумата за заема ще се изразходва за година, две, три, петъ, а законътъ за реорганизацията на желѣзницитѣ се прави за дълги години. Съ него се нарушаватъ закони, отмѣнява се конституцията, засѣга се и законътъ за бюджета, отчетността и приятията. Тамъ е въпросътъ, г. г. народни представители.

Т. Стоилковъ (д. сг): Г. председателю! Времето е напреднало, и щомъ като е така, и Вие си изпълнете дълга: спрете го да говори!

Председателъ: Ще си изпълня дълга. Не е Ваша работа да ми правите бележки.

Т. Стоилковъ (д. сг): Тогава и ние не можемъ да седимъ тукъ.

Председателъ: Не сте длъженъ. Можете да излѣзете вънъ, а тукъ сте длъжни да пазите редъ и да слушате.

Д. Нейковъ (с. д): Г. г. народни представители! Свършвамъ съ декларацията, че ние решително отхвърляме новия законопроектъ за уредбата и реорганизацията на българскитѣ държавни желѣзници и пристанищата, нѣма да гласуваме за него, и то по следнитѣ причини . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Сега пѣкъ причини ще казва!

Д. Нейковъ (с. д): . . . 1) Въ ония свои постановления, които засѣгатъ администрацията и управлението на желѣзницитѣ, както и правата и задълженията на персонала . . .

Председателъ: Свършвайте, г. Нейковъ. Това, което ще четете, ще отнеме половинъ часъ.

Д. Нейковъ (с. д): Свършвамъ въ две минути. Прочитамъ го, за да не губя повече време. — . . . законопроектътъ не носи нищо ново и не дава никаква гаранция, че правителството ще се отърси отъ досегашната партизанска и котерийна система на управление, дори и ако приемемъ, че намѣренията въ това отношение на министъръ Маджаровъ сѣ най-искрени и най-добри.

2) Въ много свои постановления, особено въ трета и пета глави, законопроектътъ е противоконституционенъ и лишава народното представителство отъ неговото най-вѣрховно, и най-сѣществено право — да гласува закона за бюджета по начинъ, както е предвиденъ въ конституцията.

3) Въ тия свои постановления законопроектътъ допуска намѣса и посѣгателство въ вътрешното управление на страната и върху законодателната властъ, и

4) Въ отдѣлянето на бюджета на желѣзницитѣ отъ общодържавния бюджетъ се крие друга цель — залагането на българскитѣ държавни желѣзници. Тѣ се отдѣлятъ отъ държавата и нейния бюджетъ не за да станатъ автономни, да се усъвършенствуватъ и преуспѣватъ въ интереса на българското стопанство и култура, а за да се дадатъ въ рѣцетѣ на чужденцитѣ и тѣхния капиталъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Това е резолюция на митингъ.

Председателъ: Г. г. народни представители! Правителството предлага следното заседание да бѣде въ понеделникъ на 20 т. м.

Който приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣжка. Болшинство, Събранието приема.

На първо мѣсто въ дневния редъ за идното заседание ще бѣдатъ поставени на трето четене законопроектитѣ, които днесъ минаха на второ четене; следъ това — първо четене на законопроекта за отстъпване отъ държавата на нѣкои общини находящитѣ се въ землищата имъ минерални извори; по-нататѣкъ следва останалата часть отъ днешния дневенъ редъ.

Който приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣжка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 55 м.)

Председателъ: А. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: А. ХРИСТОВЪ

Секретаръ: Г. КРЪСТЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.	Стр
Отпуски, разрешени на народните представители: Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Дойчинъ Ивановъ, Кръстанъ Поповъ, Янко Куцаровъ, Вълчо Даска- ловъ Вълчовъ, Христо Стояновъ, Еминъ Агу- шевъ, Христо Баралиевъ и д-ръ Димо Желъзовъ	2201	
Питания:		
1) отъ народния представител Кръстю Пастуховъ къмъ министъръ-председателя за размънени между правителството и бившия царь Ферди- нандъ поздравителни телеграми (Постъпване и отговоръ)	2201	
2) отъ народния представител Христо Калай- джиевъ къмъ министра на вътрешните работи и народното здраве относително забраняването на първомайските манифестации (Съобщение)	2205	
3) отъ народния представител Никола Пждаревъ къмъ министра на земледелието и държавните имоти, относително нъкои действия на Земле- дълската банка въ Видинъ (Съобщение)	2205	
Законопроекти:		
1) за измънение и допълнение чл. 3 отъ закона за разрешаване на Чирпанската градска община да склучи заемъ отъ 1.000.000 л. (Първо и второ четене)	2206	
2) за измънение и допълнение нъкои членове отъ закона за лицата (Второ четене)	2206	
3) за допълнение чл. 808 отъ търговския законъ (Второ четене)	2209	
4) за допълнение закона за българското поддан- ство (Второ четене)	2209	
5) за ликвидация гражданско-правните отношения между държавата и амнистираните осъдени по закона за наказание виновниците за народната катастрофа (Второ четене)	2211	
6) за уредба и управление на българските дър- жавни желъзници и пристанища (Второ че- тене — разискване)	2214	
Предложения:		
1) за освобождаване отъ митни бории внасяните отъ Министерството на войната бензинъ, масла, гресъ и карбидъ (Приемане)	2206	
2) за облагане съ мито 5% върху добитата при продажбата имъ цена и освобождаване отъ всъ- какви други данъци и пр извадените отъ морето стоки съставляващи товара на потъналия пара- ходъ „Жакъ Фрейсине“ (Приемане)	2206	
3) за одобряване Международната радиотелеграфна конвенция сключена въ Вашингтонъ презъ 1927 г. (Приемане) : : :	2206	
4) за продължение срока за задържане на служба въ трудовата повинность 19 души медицински фелдшери, руски подданици (Приемане)	2206	
Дневенъ редъ за следующото заседание	2231	